

ΒΥΡΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΒΥΡΩΝΟΣ

ΤΗ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Φιλολογία. Οί τέσσαρες ποιηταί: Όμηρος, Βιργίλιος, Δάντης και Βύρων υπό Κωνσταντίνου Πόπ. — Γλωσσάριον υπό Π. Παπαζαρεμπούλου. — Ό Αμφιάραος και τὸ ἐν Ὠρωπῇ μαντεῖον αὐτοῦ υπό Κ. Νεστορίδου. — Περὶ τῶν διαιρέσεων τοῦ Χρόνου υπό Μ. Γ. Αντωνοπούλου. — Ἱστορία τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου υπό Σχίλερ, μετάφρ. Χ. Καψάλη. — Περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ μας, υπό Γ. Καναράκη. — Περὶ ἡγήσεις ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Νεάπολιν. — Ρωμαϊκαὶ ἀρχαιοτάτες ἐκ τοῦ γερμανικοῦ υπό Ο. Ρέντζου. — Πριγκηπίσσης Γαμβρός, κωμῶδια υπό Ι. Ι. Σκυλίση. — Δημοτικὰ ἄσματα υπό Κ. Ζησίου.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΜΕΝΤΟΡΟΣ»

(Ὅδος Μενάνδρου ἀριθ. 3.)

1876

Οἱ δεχθέντες τὸ πρῶτον φυλλάδιον θεωροῦνται συνδρομηταί.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Π. ΒΡΑΙΛΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ
ΑΡΙΣΤ. ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ
Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ
Θ. ΎΡΦΑΝΙΔΗΣ
Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
Ι. ΔΕ ΚΙΓΑΛΑΣ
Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ
Δ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
ΑΧ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ
Α. ΒΛΑΧΟΣ
Ε. ΓΑΛΛΑΝΗΣ

Η. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ
Φ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝΗΣ
Κ. ΠΩΠ
Π. Ι. ΧΑΛΙΚΙΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΚΑΚΑΝΑΡΑΚΗΣ
Ε. ΚΟΚΚΙΝΟΣ
Α. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ
Γ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ
Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΙΟΣ
Ε. ΑΣΩΠΙΟΣ.

ΒΙΒΛΙΑ ΝΕΟΦΑΝΗ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΑΓΓΕΛΛΕΙ ΠΑΝ ΕΡΓΟΝ ΟΥΤΙΝΟΣ ΑΝΤΙΤΥΠΟΝ
ΑΠΟΣΤΕΛΛΕΤΑΙ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

- Ἄπαντα τὰ φιλολογικὰ, Ἀλεξάνδρου Ῥίζου τοῦ Ῥαγκαβῆ. Τόμος Ζ'. Ἀθή-
νησιν 1875. . . . . δρ. 6
- Βίοι τῶν ἱστορικῶν Ἡροδότου, Θουκυδίδου καὶ Ξενοφώντος, μετ' ἀναλύσεως
τῶν ἔργων τῶν. Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Ὀθωνος Ἰωάννου Ῥέντζου. Ἐν
Ἀθήναις 1875. . . . . » 4
- Ἀρχαιολογικὴ καὶ Ἱστορικὴ ἐρευνα περὶ ΦΑΡΩΝ καὶ ΚΑΛΑΜΩΝ, λόγος ἐκ-
φωνηθεὶς ἐν τῇ λέσχῃ Καλαμῶν «ὁ Δημακόπουλος» ὑπὸ Ἀθαν. Πετρίδου
ἐλληνοδιδασκάλου ἐν Καλάμαϊς 1875. . . . . » 4.50
- Πραγματεία περὶ Γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ περὶ συστάσεως προτύπων δημο-
σίων ἀγροκτημάτων ὑπὸ Δ. Χριστίνῃ. Ἀθήνησιν 1875.
- Ὁ Ὀρκος, ποίημα Γεωργίου Μαρκόρη. Ἐν Κερκύρᾳ 1875.
- Ὀμήρου Ὀδύσσεια, ἑξαμετρος μετὰ φράσεις Ἰακώβου Πολυλά. Τεῦχος πρῶτον,
περιέχον τὰς βιβλίδας Α—Ζ. Ἐν Ἀθήναις 1875.
- Κωνσταντίνου Πάπ. Συγγραφαὶ ποικίλαι, ἥτοι φιλολογικὰ πάρεργα. Μέρος Α'
ἢ βλ. Α' Ἀθήνησιν 1875. . . . . » 4
- Ἐπιτηρικὴ στοργή. Ἡθικὸν διήγημα ἀναγνωσθὲν εἰς τρεῖς διαλέξεις κατὰ
τὴν συλλογικὴν περίοδον 1874—1875 ὑπὸ Ὀδυσσεῶς Ἰαλέμου, ἀδεία
ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου. Ἐν Κων/πόλει 1875.

ΒΥΡΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΒΥΡΩΝΟΣ

ΤΗ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ ΕΠΤΑΜΕΛΟΥΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ «ΜΕΝΤΟΡΟΣ»

(ὁδὸς Μετάνδρου ἀριθ. 3.)

1876

Π

655

ΒΥΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Β'. | ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1876. | ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 13.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΟΜΗΡΟΣ, ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ, ΔΑΝΤΗΣ

ΚΑΙ

ΒΥΡΩΝ.

(Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν σελίδων περιηγητοῦ)

Α΄

Σήμερον τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς μεγάλης προ-
κυμαίας ἐπέβην εἰς ἓν ἐκ τῶν εὐθραύστων

ἐκείνων καὶ στενῶν τῆς Νεαπόλεως ἀκατίων
καὶ ὀλοκλήρους ὥρας περιεπλανήθην οὕτως
ἐντὸς τοῦ κόλπου, ποιίλα καὶ ἀόριστα ὄνει-
ρώττων. Ὅταν ὁ καιρὸς ἦναι εὐδῖος καὶ ἡ
θάλασσα γαληνῆ, οὐδὲν τερπνότερον τῆς
τοιούτης αἰώρας. Ἡ γαληνιαία καὶ κυματόε-
σα κίνησις τοῦ ἀκατίου, τῆς θαλάσσης ὑπο-
σειούσης, ἔχει ἡδὺ τι καὶ προξενεῖ λήθαρ-
γον, ὅστις ρίπτει ὑμᾶς ἀνεπαισθήτως εἰς
ρεμβασμὸν τερπνὸν καὶ θεωρητικόν, οὐ ἀνεκ-
λάλητος ἡ γοητεία. Ἐπειτα, τοσαύτην χά-

pronuntiabat futura, ἦτο δὲ καὶ ἐρμηνεὺς (interpreter), ἐδύνατο δὴλον ὅτι νὰ προλέγη τὰ μέλλοντα ἐκ τῆς πτήσεως τῶν οἰωνῶν, τῆς ἐξετάσεως τῶν ἱερῶν καὶ ἐξ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων (α) Εἰς ἀμφοτέρω ἦτο δεινὸς ὁ Ἀμφιάραος κατὰ Πίνδαρον (Πυθ. Η', 55). Διὰ ταῦτα καὶ μεγάλης ἀπήλαυσε φήμης καὶ σπουδαῖον διεδραμάτισε πρόσωπον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἄργου. Ἐκτίσαστο δὲ ὁ Ἀμφιάραος τὴν μαντικὴν ταύτην ὡς ἐξῆς κατὰ Πausανίαν.

Ἔπισηθεν τῆς ἀγορᾶς τῶν μεταξὺ Σικυῶνος καὶ Ἀργολίδος Φλιασίων ὑπῆρχεν οἰκία μαντικὴ. Εἰς ταύτην ἐλθὼν ποτε ὁ Ἀμφιάραος καὶ «Ἐγκατακομηθεὶς τὴν νύκτα μαντεύεσθαι τότε πρῶτον, ὡς οἱ Φλιασίοι φασιν, ἤρξατο» τῶς δὲ ἦν Ἀμφιάραος τῷ πᾶσι λέγων λόγῳ ἰδιότητος καὶ οὐ μάντις. Καὶ «τὸ οἶκμα ἀπὸ τούτου συγκέκλεισται τὸν πάντα ἤδη χρόνον» (Πaus. Β', 13, 7). Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀμφιάραος ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ ἐκτίσαστο τὴν μαντικὴν. Περίεργος δὲ λίαν εἶνε καὶ ἡ αἰτία, καθ' ἣν καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ ὁ Μελάμπους ἐγένετο ὁ ἀριστος οἰωνοσκόπος. Πρὸ τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας τοῦ Μελάμποδος ὑπῆρχε δρῦς μεγάλη, ἐν ἣ ὑπῆρχε φωλεὸς ὄφειων. Οἱ δούλοι ἐφόνευσαν τοὺς ὄφεις, ὁ δὲ Μελάμπους ἀνέλαβε τὴν φροντίδα νὰ περιποιῆται καὶ τρέφῃ τοὺς νεοσσούς. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ὁ Μελάμπους ἐκοιμήτο ὑπὸ τὴν δρῦν, οἱ μικροὶ ὄφεις ἔλειχον τὰ ὄτα αὐτοῦ. Ἐγερθεὶς ὁ Μελάμπους τασαύτην ὀξύτητα ἀκοῆς ἐκτίσαστο, ὥστε

(6) Quae est autem gens aut quae civitas quae non aut extispicum aut monstra aut fugura interpretantium aut augurum aut astrologorum aut sortium—ea enim fere artis sunt—aut somniorum aut vaticinationum—haec enim duo naturalia putantur—praedictione moveatur? (Cic. Ἐνθ. ἀνωτ.)

ἠδύνατο νὰ ἐνοῆ τὴν γλώσσαν τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ζῴων τῶν μαντικῶν. (α)

Ἔπισηθεν τῆς ἀγορᾶς τῶν μεταξὺ Σικυῶνος καὶ Ἀργολίδος Φλιασίων ὑπῆρχεν οἰκία μαντικὴ. Εἰς ταύτην ἐλθὼν ποτε ὁ Ἀμφιάραος καὶ «Ἐγκατακομηθεὶς τὴν νύκτα μαντεύεσθαι τότε πρῶτον, ὡς οἱ Φλιασίοι φασιν, ἤρξατο» τῶς δὲ ἦν Ἀμφιάραος τῷ πᾶσι λέγων λόγῳ ἰδιότητος καὶ οὐ μάντις. Καὶ «τὸ οἶκμα ἀπὸ τούτου συγκέκλεισται τὸν πάντα ἤδη χρόνον» (Πaus. Β', 13, 7). Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἀμφιάραος ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ ἐκτίσαστο τὴν μαντικὴν. Περίεργος δὲ λίαν εἶνε καὶ ἡ αἰτία, καθ' ἣν καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ ὁ Μελάμπους ἐγένετο ὁ ἀριστος οἰωνοσκόπος. Πρὸ τῆς ἐξοχικῆς οἰκίας τοῦ Μελάμποδος ὑπῆρχε δρῦς μεγάλη, ἐν ἣ ὑπῆρχε φωλεὸς ὄφειων. Οἱ δούλοι ἐφόνευσαν τοὺς ὄφεις, ὁ δὲ Μελάμπους ἀνέλαβε τὴν φροντίδα νὰ περιποιῆται καὶ τρέφῃ τοὺς νεοσσούς. Ὅτε ἡμέραν τινὰ ὁ Μελάμπους ἐκοιμήτο ὑπὸ τὴν δρῦν, οἱ μικροὶ ὄφεις ἔλειχον τὰ ὄτα αὐτοῦ. Ἐγερθεὶς ὁ Μελάμπους τασαύτην ὀξύτητα ἀκοῆς ἐκτίσαστο, ὥστε

(α) «Ὅτε ἐπὶ τῶν χωρίων διατελῶν, οὔσης πρὸ τῆς οἰκίσεως αὐτοῦ δρυὸς, ἐν ἣ φωλεὸς ὄφειων ὑπῆρχεν, ἀποκτεινάντων τῶν θεραπόντων τοὺς ὄφεις, τὰ μὲν ἐρπετὰ ζύλα συμφορήσας ἔκαυσε, τοὺς δὲ τῶν ὄφειων νεοσσούς ἔτρεφεν. Ὅτι δὲ γενόμενοι τέλειοι περιστάντες αὐτῷ κοίμωμένῳ τῶν ὤμων ἐξ ἐκατέρου τὰς ἀκοῆς τὰς γλώσσας ἐξεκάθαιρον. Ὅ δὲ ἀναστὰς καὶ γενόμενος περιδεὴς τῶν ὑπερπετομένων ὀρνέων τὰς φωνὰς συνίει καὶ παρ' ἐκείνων μανθάνων προὔλεγε τοῖς ἀνθρώποις τὰ μέλλοντα.» (Ἀπολλ. Α', 9 § 3).

τοῦ Ἀμφιαράου συμφιλώσεως. Ἡ συμφιλώσις αὕτη ἐγένετο δι' ἐπιγαμίας δόντος τοῦ Ἀδράστου τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, τὴν Ἐριφύλην, τῷ Ἀμφιαράῳ εἰς γυναῖκα. Ἡ Ἐριφύλη κατάρθρωσε νὰ συνδέσῃ τοσοῦτον τὸν σύζυγον αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀδράστον, ὥστε οὐδέποτε μετὰ ταῦτα διελύθησαν αἱ φιλικαὶ καὶ οἰκογενειακαὶ σχέσεις. Ὁ Ἀδράστος ἐκτοτε ἀπῆλθε τὸν Ἀμφιάραον ὀφθαλμὸν τοῦ στρατοῦ του κατὰ Πίνδαρον (α). Ἄλλ' ἡ Ἐριφύλη ἐκλίνε μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἡ ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός· ἡ δὲ τυφλὴ αὕτη πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγάπῃ ἐγένετο αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ ἑαυτῆς ἀνδρός ὡς ἀμέσως θὰ ἴδωμεν.

Γνωστοτάτη εἶνε ἡ ἐξίς τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐτεοκλέους καὶ Πολυνείκους. Ὁ Πολυνείκης ἀδικηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του ἦλθεν εἰς Ἄργον καὶ ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ Ἀδράστου. Ὁ πενθερὸς ἐπιθυμῶν ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν Πολυνείκην εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκρούχθη, ὡς μετὰ ταῦτα ὁ Ἀγαμέμνων τῆς εἰς τὸ Ἴλιον ἐκστρατείας, ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τῶν Θηβῶν πολέμου, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐκστρατείας τῶν ἐπὶ Θήβας. Ἄλλ' οἱ ἐπὶ ἀρχηγοὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐκστρατεύσωσι χωρὶς τοῦ Ἀμφιαράου, οὗ γνωστὴ ἦτο ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ μαντικὴ δύναμις. Ὁ Ἀμφιάραος προειδὼς ὅτι «Δεῖ πάντα τοὺς στρατεύσαμένους χωρὶς Ἀδράστου τελευτῆσαι» (Ἀπολλ. Γ', 6), ὠκνε καὶ δὲν ἐπαίθετο νὰ μετᾶσῃ τῆς στρατείας, διότιδὲν ἐβλεπε τὰ σημεῖα καλὰ, ἦτο δηλαδὴ ἡ στρατεία κατὰ Πίνδαρον.

Οὐ κατ' ὀρνίχων ὁδὸν αἰσιᾶν (Νεμ. Θ', 42) Ὁ Αἰσχύλος ἐποίησε τὸν Ἀμφιάραον λέγοντα τοιαῦτα.

(α) . . . . Ποθέω στρατίας ὀφθαλμὸν ἐμᾶς (Πίνδ. Ὀλυμ. γ'. 25)

«Ἡ τοῖον ἔργον καὶ θεοῖσι προσφιλές, »καλὸν τ' ἀκοῦσαι καὶ λέγειν μεθυστέροις, »πόλιν πατρῶαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς »πορθεῖν, στρατεύμ' ἐπακτὸν ἐμβεβληκότα »μητρὸς τε πηγὴν τὴν κατασβέσει δίκη; »πατρὶς τε γαῖα σῆς ὑπὸ σπουδῆς δορὶ »ἀλοῦσα πῶς σοι ζύμμαχος γενήσεται; ἔγωγε μὲν δὴ τὴν δε πιανῶ χθονά, μάντις »κεκλιθὼς πολεμίας ὑπὸ χθονός. μαχόμεθ', »οὐκ ἄτιμον ἐλπίζω μόνον, τοιαῦτ' ὁ μάντις ἀσπίδ' εὐκυκλον νέμον πάγχυαλον ἠΐδα» σῆμα δ' οὐκ ἐπὶν κύκλω. (Αἰσχ. ἐπτ. ἐπὶ Θηβ. 580-591).

Ὁ Ἀμφιάραος λοιπὸν προβλέπων τὸ οἰκτρὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐκστρατείας δὲν ἤθελε νὰ ἐκστρατεύσῃ. Φοβούμενος δὲ μὴ ἀναγκασθῆ ἐπὶ τέλους ἐκρούθη. Τὴν κρύπτῃν εἰς μόνην τὴν ἑαυτοῦ σζύυγον ἐνεπιστεύθη καὶ παρήγγειλε νὰ μὴ δεχθῆ μηδὲν δῶρον παρὰ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν καὶ ἰδίᾳ παρὰ τοῦ Πολυνείκους. Ὁ Πολυνείκης εἶτε ἐκ πείρας γνωρίζων εἶτε καὶ παρ' ἄλλων μαθὼν τῶν γυναικῶν τὸ ἄστατον καὶ εὐάλωτον, κατάρθρωσε νὰ παραπεισῇ τὴν Ἐριφύλην. Δὲν γνωρίζομεν ἂν ἐγνώριζε τὸ

Ἀργυρέασι λόγχοισι μάχου καὶ πάντα νικήσεις

Τῆς Πυθίας. Πιθανὸν ὅτι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ζεὺς διὰ χρυσοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δανάην. Βίς τὸν χρυσὸν λοιπὸν κατέφυγεν ὁ νέος Πολυνείκης καὶ ἰδίᾳ εἰς ὅ,τι εἶνε προσφιλὲς εἰς τὰς γυναῖκας, εἰς τὰ κοσμήματα. Τότε, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐφέρετο νὰ τὰ στόματα πάντων καὶ πασῶν ὁ τῆς Ἀρμονίας ὄρμος, τὸ δακτυλίδιον, ὅπερ ἐδόθη αὐτῇ ὑπὸ τῶν Θεῶν κατὰ τοὺς μετὰ τοῦ Κάδμου γάμους. Ἦτο δὲ ὁ δακτύλιος οὗτος ἔργον τοῦ Ἡφαίστου. Ἡ Ἐριφύλη ἀκούσασα ὅτι ἐμελλε νὰ ἔχη τὸν δακτύλιον τῆς Ἀρμονίας οὐδόλως ἐσυλλογίσθη τὴν διαταγὴν τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἀμέσως ἐνέδωκε καὶ λαβούσα αὐτὸν

ἐμαρτύρησε τὴν κρύπτην. Τοιοῦτον τὸ χρέμα τῶν γυναικῶν! Δι' ἓνα δακτύλιον προετίμησε νὰ προδώσῃ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα! Ὁ Ὀμηρος ἀποκαλεῖ διὰ τοῦτο τὴν Ἐριφύλην στυγεράν, μίσους ἀξίαν.

...Στυγεράν τ' Ἐριφύλην,

ἢ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήντα.
(Ὀμηρ. Ὀδ. Α, 326.) Ὁ δὲ Πίνδαρος καλεῖ ἀνδροδάμαν ἢ γουν ἀνδροφόνον (Πινδ. Νεμ. Θ', 16.) Πόσοι καὶ τὴν σήμερον Ἐριφύλαι δὲν προδίδουσι τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας οὐχὶ δι' ἓνα ὄρμον θεῖον, ἀλλὰ διὰ πολλῶ κατώτερον κόσμημα! Ἄλλ' ἢ θεῖα δίκη δὲν ἐβράδυνε νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἄπιστον ταύτην γυναῖκα. Ἡ Ἐριφύλη πρῶτον μὲν ἀπώλεσε τὸν ἑαυτῆς σύζυγον, τὸν πολῦτιμον Ἀμφιάρων, ἔπειτα καὶ αὐτὴ ἀπώλετο φονευθεῖσα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλκμαίωνος. Ἡ δὲ ἱστορία ἐτήρησε τὸ ὄνομα αὐτῆς ὡς μυσαρὸν καὶ βδελυρὸν! Ἐφρόνευσε δὲ αὐτὴν ὁ Ἀλκμαίων διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς σκιάς τοῦ πατρὸς του. Ὅτε δηλ. οὗτος ἐξεστράτευεν, ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἐπιγόνων κατὰ τῶν Θηβῶν, εἶδε τὴν σκιάν τοῦ πατρὸς του ζητοῦσαν ἐκδίκησιν. Ὁ Ἀλκμαίων, ὡς ἄλλοτε ὁ Ὁρέστης δὲν ἐβράδυνε νὰ γείνη μητροκτόνος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγκλημα αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ. Ὁ Ἀλκμαίων ὑπὸ τῶν Ἐρινύων καταδιωκόμενος ἦλθεν εἰς Ψωφίδα τῆς Ἀρκαδίας, ἐν ἣ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Φηγέως Ἀλφεισίθωϊαν, εἰς ἣν ἐκτός ἄλλων γαμηλίων δώρων ἔδωκε καὶ τὸν ὄρμον τῆς Ἐριφύλης. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐθεραπεύετο ὑπὸ τῆς νόσου κατέφυγεν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, παρ' οὗ ἐδιδάχθη νὰ πορευθῇ εἰς τὸν Ἀχελῶον. Ἐνταῦθα ἐνουμφεύθη τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Καλλιρόην. Ἡ Καλλιρόη ἀκούσασα περὶ τοῦ πολυθρολήτου δακτυλίου ἐπεθύμησε καὶ αὐτὴ νὰ γείνη κάτοχος αὐτοῦ. Δὲν συνετίσθη ἐκ τῶν παθημάτων τῆς Ἐριφύλης. Αἱ γυναῖκες δυσκολώτερον, ὡς φαίνεται, συνετί-

ζονται τῶν ἀνδρῶν. Καὶ οἱ ἄνδρες ἐξοκέλλουσι εἰς ἐπιθυμίας πολλὰς καὶ ἀνοήτους, ἀλλ' αἱ γυναῖκες ἐξοκέλλουσι εἰς πλειότερας. «Εἰς ἐπιθυμίας ἀνοήτους πολλοὶ μὲν ἄνδρες, «γυναῖκες ἔτι πλέον ἐξοκέλλουσι» λέγει ὁ Πausanias (H', 24, 9). Ὁ ὀλέθριος οὗτος ὄρμος ἐγένετο αἰτία καταστροφῆς τοῦ Ἀμφιάρου καὶ τῆς Ἐριφύλης· αὐτὸς ἐμελεε νὰ προζενήσῃ τὸν ὄλεθρον καὶ ἄλλοις καὶ δὴ καὶ εἰς τὸν Ἀλκμαίωνα. Ὁ Ἀλκμαίων μὴ δυνάμενος ν' ἀνθίσταται ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν παράλογον ἀπαίτησιν τῆς Καλλιρόης ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ψωφίδα, ἐνθα τὸ πρῶτον ἐνουμφεύθη, ἀλλ' ἐκεῖ εὔρε τὸν θάνατόν του, φονευθεὶς ὑπὸ τῶν παιδῶν τοῦ Φηγέως, Τημένου καὶ Ἀξίονος (Paus. αὐτόθ.) Περὶ τὸ μνήμα, ἐν ᾧ ἦν τεθαμμένος ὁ Ἀλκμαίων, ἦσαν κυπάρισσοι «εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνήκουσαι, ὡς τε »καὶ τὸ ὄρος τὸ πρὸς τῇ Ψωφίδι κατεσκιάζετο ὑπ' αὐτῶν» κατὰ τὸν αὐτὸν Pausanias (H', 24, 7). Τὸν ὄρμον τοῦτον τὸν ὀλέθριον φέροντες εἰς Δελφοὺς κατὰ μὲν τὸν Pausanias ἀνέθηκαν οἱ παῖδες τοῦ Φηγέως (Paus. αὐτόθ. 10), ὅθεν, ὡς ἐλέγετο, συληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Φωκεῦσι τυράννων ἀνετέθη τῷ ἐν Κύπρῳ ἱερῷ τοῦ Ἀδωνίδας καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατὰ δὲ τὸν Ἀθηναῖον ἀνέθηκεν αὐτὸν ὁ Ἀλκμαίων ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμφιάρου πυνθανόμενος πῶς ἂν τῆς μανίας ἀπαλλαγείη (Ἀθην. σ'. 232, c.) Κατὰ τὸν Pausanias ὁ ἐν τῷ εἰρημένῳ ἱερῷ ὄρμος δὲν ἦτο ὁ τῆς Ἐριφύλης, ἀλλ' ἄλλος τις (Paus. Θ', 41, 2). Κατὰ Πλούταρχον ὁ ὄρμος οὗτος ἐγένετο αἰτία ὀλέθρου Ὀλοκλήρου οἰκίας. Ὁ ἐξ Οἴτης ἀρχηγὸς μισθωτῶν στρατευμάτων Ἀρίστων λαβὼν τὸν ὄρμον τῆς Ἐριφύλης «ἐκόμισε τῇ γυναικὶ δῶρον· ὁ δὲ υἱὸς »αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα διοργισθεὶς ἐκτιπνοὺς ἐν αὐτῷ κατέκαυσε» (Πλουτ. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων

κεφ. 8. Προβλ. Ἀθην., ὅσα λέγει περὶ τε τοῦ ὄρμου τῆς Ἐριφύλης καὶ τῆς Ἐλένης σ' 233). Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ὁ Ἀμφιάρως φανερωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἐριφύλης ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ μετᾶσῃ τῆς στρατείας. Ὁ στρατὸς κινήσας ἐκ τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηναίων ἠναγκάσθη νὰ σταματήσῃ ἐν Νεμέᾳ, διὰ τὸν θάνατον τοῦ παιδὸς Λυκούργου τοῦ βασιλέως τῶν Νεμείων Ὁφέλτου ἢ Ἀγχιμέρου, ὡς ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Ἀμφιάρως «ὅτι αὐτοῖς, κατὰ »τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Πινδάρου, ἀρχὴ μόρου ἐγένετο ὁ τοῦ παιδὸς θάνατος.» Κατὰ συμβουλήν δὲ τοῦ Ἀμφιάρου συνέστησαν οἱ ἀγῶνες τὰ Νέμεα καταστάνα μετὰ ταῦτα διάσῃμα. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐνίκησεν ὁ Ἀμφιάρως καὶ ἔλαβε τὸ βραβεῖον τοῦ δρόμου καὶ τοῦ δίσκου. Περὶ τούτου ὁ Στρησίχορος ἐποίησεν.

Θρώσκων μὲν γὰρ Ἀμφιάρως

Ἄκοντι δὲ νίκασεν Μελέαγρος. (Ἀθην. Δ'. 172, f) Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ὁφέλτου προελθόντι ἐξ ἀμελείας τῆς τροφῆς Ὑψιπύλης ὁ Λυκούργος τοσοῦτον ὠργίσθη, ὥστε ἤθελε νὰ φονεύσῃ αὐτὴν, ὑπὲρ ἧς συνηγορήσαι ἔσωσεν αὐτὴν ὁ Ἀμφιάρως. Ἐντεῦθεν ἠγέρθη φιλονεικία μετὰ τοῦ Λυκούργου καὶ τοῦ Ἀμφιάρου. Ὁ Ἄδραστος καὶ Τηδεὺς κατέρωθωσαν νὰ συνδιαλλάξωσιν αὐτούς. Ἀνάγλυφον τῆς ἐριδος ταύτης ἐσώζετο ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Ἀμυκλαίου κατὰ Pausanias (I', 18, 12).

Πρὸ τῶν Θηβῶν ὁ Ἀμφιάρως ἐπολέμησεν ἀνδρείωτα καὶ ἐφρόνευσε τὸν πληγώσαντα τὸν Τυδεᾶ Μελαλίππον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀσταχοῦ. Πρὸς τὸν Τυδεᾶ τὸν πρῶτιστον αἴτιον τοῦ πολέμου ὁ Ἀμφιάρως δὲν διέκειτο εὐμενῶς. Μισῶν δὲ αὐτὸν διὰ τοῦτο κατέρωθωσε νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀθηναίαν τὴν φίλην αὐτοῦ δυσμενεστάτην καὶ ἐχθίστην· διότι κομίσας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ του Μελαλίππου παρέδωκεν τῷ Τυδεῖ, ὅστις,

ὡς λέγεται, σχίσας αὐτὴν ἀπερρόφησε τὸν μυελόν. Ἐπὶ τῇ ἀποτροπαίῳ ταύτῃ πράξει ἢ Ἀθηναῖ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ καὶ ἐγκατελίπη τὸν Τυδεᾶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ θανάτου (Ἀπολλ. Γ', 8, 6).

Ἀλλὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἀμφιάρου ἐπλησίασεν. Τῇ προτεραίᾳ τοῦ θανάτου, ἐν ᾧ ἔτρωγε μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ πολέμου ἀετὸς καταπτάς ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς ἀσπίδος. Τοῦτον δὲ λαβὼν ὁ Ἀμφιάρως ἀφήκε καὶ ἐν ᾧ τόπῳ ἔπεσεν ἐφύτρωσε δάφνη.

Ὁ Ἀμφιάρως φοβούμενος μὴ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ Περικλυμένου ἐστράφη πρὸς τὸν Ἰσημνὸν ποταμὸν· ὁ Ζεὺς θέλων νὰ σώσῃ τὸν ἄνδρα καὶ ν' ἀναρπάσῃ αὐτὸν εἰς τὸν Ὀλυμπον διὰ κεραυνοῦ ἠνέφεξε τὴν γῆν, ἥτις κατέπιεν τὸν Ἀμφιάρων μετὰ τοῦ ἄρματος καὶ τοῦ ἠνιόχου αὐτοῦ Βάτωνος. Περὶ τοῦ ἠνιόχου Βάτωνος ὁ Pausanias λέγει τὰ ἐξῆς. «Ἦν δὲ »ὁ Βάτων γένους τῷ Ἀμφιάρῳ τοῦ αὐτοῦ »Μελαμποδιδῶν καὶ εἰς μάχην ἐξιώντι ἠνιόχει τοὺς ἵππους· γενομένης δὲ τῆς τροπῆς »ἀπὸ τοῦ Θηβαίων τείχους χάσμα γῆς Ἀμφιάρων καὶ τὸ ἄρμα ὑποδεξάμενον ἠφάνισεν ὁμοῦ καὶ τοῦτον τὸν Βάτωνα.» (Paus. Β', 23, 2).

Τὴν κατάποσιν τοῦ Ἀμφιάρου ὁ Πίνδαρος ἐποίησεν ὧδε.

..... Ὁ δὲ Ἀμφιάρῳ σχίσεν κεραυνῶ
παιβία
Ζεὺς ταν βαθύστερον χθόνα, κρύψεν ἄμ'
ἵπποις
δουρὶ Περικλυμένου πρὶν νῶτα τυπέντα
»μαχατᾶν
θυμὸν αἰσχυνθῆμεν...
(Πινδ. Νεμ. Θ' 24 καὶ ἐξ.)

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς εἶπεν «Ἐδέξατο βραγέισα Θηβαία »κόνις αὐτοῖσιν ὀπλοῖς καὶ τετραορίσῃ δίφρῳ» (παρὰ Στράβ. Θ', 309) Οὕτω λοιπὸν ὁ ἀγαθὸς μάντις, ὁ ἀνδρείος στρατιώτης, ὁ χρηστὸς ἀνὴρ, ὃς δὲν ἤθελε νὰ φαίνεται, ἀλλὰ νὰ εἶνε δίκαιος, κατεπόθη ὑπὸ τῆς γῆς καὶ τοιοῦτον ἔσχε τέλος ὁ κατ' Αἰσχύλον

«Σώφρων, δίκαιος, ἀγαθός, εὐσεβὴς ἀνὴρ

»μέγας προφήτης, άνοσιοιοι συμμιγείς θρασυστόμοισιν άνδράσιν βία φρενών» (Ε. Π. τ. επί Θ. β. 609).

Β'.

»Αλλ' ή άρετή επί τέλους δέν μένει άβράβευτος. Οί θεοί έπρεπε νά άνταμείψωσι τήν άρετήν, τήν χρηστότητα, τήν ευσεβείαν και τήν άνδρείαν του Άμφιαράου. Ο τόπος έν ώ κατεπόθη έκαλείτο *Αρμα* και συνφιλίσθη μετά ταύτα, ώς εγένετο πόλις, ής ό Πausανίας εΐδε τά έρείπια. «Εξής δέ πόλεωv έρείπια έστιν *Αρματος* και *Μικαλησσοῦ* και τή μὲν τὸ ὄνομα εγένετο άφανισθέντες, ως οί Ταναγραίοι φασιv, ένταῦθα Άμφιαράω του άρματος, και οὐχ ὅπου λέγουσιν οί Θηβαῖοι» (Θ', 19, 4 πρβλ. Α', 34, 2, πρβλ. ὅσα λέγει και ό Στράβων Θ', 404). Πρώτοι δέ οί Ὀρώπιοι έτίμησαν τόν Άμφιαράον ως θεόν και εις τιμήν αὐτοῦ έκτισαν ὄωδεκα στάδια μακράν τής πόλεως, ἴσως έν τῷ τόπῳ έν ᾧ κατεπόθη, ἱερόν λαμπρόν έκ λίθου λευκοῦ (Πaus. Α', 34, 1). Περὶ τοῦ τόπου έν ᾧ κατεπόθη πολλή ὑπῆρχε φιλονεικία. Κατά τούς Θηβαίους ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς. Έν δέ τῷ τόπῳ εκείνῳ ό Πausανίας εΐδε περίβολον οὐ μέγαν και κίονας. «Διαστῆναι δέ Άμφιαράω τήν γῆν ταύτη νομίζουσιν, »επιλέγοντες και τάδε έτι, μή τε ὄρνιθας »επί τῶν κίωνων καθέξασθαι τούτων, μή τε »πόαν τήν ένταῦθα μήτε ἡμερον ἔξωv μήτε »πῶν άγρίων νέμεσθαι» (Πaus. Θ', 8, 3). Τό ἱερόν του Άμφιαράου τὸ παρ' Ὀρωπίοις (α) κατέστη περίφημον διά τούς έν αὐτῷ διδομένους χρησμούς κυρίως εις τούς πάσχοντας και άσθενείς. Πλησίον του ἱεροῦ ὑπῆρχε πη-

(α) Ποῦ εκείτο ὁ ναός του Άμφιαράου δέν εἶνε άκριβῶς γνωστόν. Περὶ τούτου μείλαν ποιεῖται ό κ. Δ. Παναζής έν τῇ περὶ Ὀρωπίας και Δηλίου ὁμιλίᾳ αὐτοῦ.

γή, εἰς ἧς ελεγον ὅτι ὁ Άμφιαράος άνῆλθε γενόμενος ἤδη θεός. Κατά τόν αξιότιμον φίλον ἡμῶν Κύριον Δ. Παναζήν τώρα ὑπάρχει εκεί μονή τής άγίας Πηγῆς πλησίον του χωρίου τής Ὀρωπίας Μαρχοπούλου, και τόπος χλοερός και εὔδρος (βλέπε, τήν περὶ Ὀρωπίας και Δηλίου ὁμιλίαν). Εἶνε δέ γνωστόν ὅτι ὁ χριστιανισμός περιέβαλε διά τής προστασίας αὐτοῦ πάντα σχεδόν τ' άρχαία, μεταβάλλων αὐτὰ εις εκκλησίας και εις μονάς, ἵνα διασώσῃ αὐτὰ από θεσβαίας καταστροφῆς

Ο μέλλον νά έρωτήσῃ τὸ μαντεῖον ἤτο άνάγκη πρῶτον νά ὑποβληθῇ εις κανόνες τινάς καθαριότητος και ὕστερον νά προσφέρῃ θυσίας οὐ μόνον εις τόν Άμφιαράον, αλλά και εις άλλας θεότητες, αἵτινες άπετέλουν μέρος του βωμοῦ (Πaus. Α', 34, 3), εις τόν Ἡρακλέα, τόν Δία, τόν Απόλλωνα Παῖωνα, (τόν παύοντα τὰς νόσους και τὰ λυπούντα), εις άνωνύμους ἥρωας, εις ἡρωῖδας, εις τήν Ἑστίαν, τόν Ἑρμῆν τόν Αμφίλοχον, ἕνα τῶν υἱῶν του Άμφιαράου, εις τήν Ἀφροδίτην, εις τὰς θεάς τής υγείας, τήν Πανάκειαν, τήν Ἴασώ, υγείαν και εις τήν Ἀθηναίαν Παιωνίαν, τέλος εις τὰς Νύμφας, εις τόν Πάνα και εις τούς ποταμούς Ἀχελῷον και Κηφισσόv. Μετά τούτο άπέχετο οἴνου επί τρεῖς ἡμέρας και ένῆστευεν εἴκοσι τέσσαρας ὥρας. Ἐπειτα προσέφερεν εις τόν Άμφιαράον κριόν, επί του δερματος του ὁποῖου κατεκλίετο και άνέμενε τήν δήλωσιν τῶν μελλόντων διά τινος ένυπνίου. «Και πρῶτον μὲν καθήρασθαι νομίζουσιν, ὅστις ἤλθεν Άμφιαράω χρησόμενος...προεξερρασμένων δέ τούτων, κριόν θύσαντες και τὸ δέσμα ὑποστρωσάμενοι καθεύδουσιν άναμένοντες δήλωσιν ὄνειρατος (Πaus. Α' 33, 5. πρβλ. Φιλοστρ. έν βίῳ Ἀπολλ. Β', 37). Μετά τοιούτους διαιτητικούς κανόνες, τής καθαρότητος του άέρος, του διαυγοῦς και ελαφροῦ ὑ-

δατος, τής νηστείας και άλλων αδύνατον ἤτο ὁ άσθενής νά μή έβλεπεν ὄνειρόν τι. Έάν δέ εις ταῦτα προσθέσωμεν και τήν πίστιν τῶν προσερχομένων δέν ἤτο δύσκολος ή έντελής θεραπεία αὐτῶν. Ὅτι δέ ὁ άήρ ὁ καθαρός και ἰδίως τὰ ὕδατα ἦσαν ἱαματικά, περὶ τούτου οὐδεις θ' άμφιβάλλῃ ὅταν γνωρίσῃ ὅτι έν Ἑλλάδι και σήμεραν έτι άποκαλύπτονται ἱαματικά πηγαί. Τὸ ὕδωv μάλιστα τής πηγῆς του Άμφιαράου πρέπει νά εἶχε τοιαύτην ἱαματικὴν δύναμιν. Τὸ ὕδωv τής πηγῆς ταύτης έρρεεν ὡς φαίνεται έκ τόπων μετεώρων. Κατά δέ τόν Ἰπποκράτην έν τῷ περὶ τόπων τὰ ὕδατα τὰ έκ μετεώρων χωρίων και λόφων ξηρῶν βέοντα εἶνε άριστα. Έκ πείρας δέ ἤτο γνωστόν ὅτι τὸ ὕδωv τής πηγῆς του Άμφιαράου ἤτο χρηστόν (πρβλ. Ἀθῆν. Β', κεφ. 25). Ὁ έρωτῶν τὸ μαντεῖον περὶ αναρρώσεως τής υγείας του ὤφειλε μετά τήν άάρρωσιν νά ρίψῃ εις τήν πηγὴν νόμισμα άργύρου και χρυσοῦ «Ἐστι δέ Ὀρωπίοις πηγὴ πλησίον του αvαοῦ οὔτε θύοντες οὐδέν εις αὐτὴν οὔτε ἐπι καθαρσίοις ή χέρνιβι χρῆσθαι νομίζοντες. Νόσου δ' άκασθείσης άνδρὸς μαντεύματος γενομένου καθέστηκεν άργυρον άφείναι και χρυσόν επίσημον ἐς τήν πηγὴν, ταύτη γάρ άνελθεῖν τόν Άμφιαράον λέγουσιν ἠῆδη θεόν» (Πaus. Α', 34, 4)

Ὅτι τὸ μαντεῖον του Άμφιαράου δέν συνεβουλευόντο μόνον οί άσθενείς, άλλ' ἥρωτάτο και έν άλλαις σπουδαίαις περιστάσεσιν, καταφαίνεται και έκ τούτων. Ὁ Κροῖσος εκπέμψας εις τὰ διάφορα χρηστήρια δέν έλησιμόνησε και τὸ του Άμφιαράου. «Οἱ δέ »τινες επέμποντο παρά τε Άμφιαρέων και παρά Τροφώνιον (Ἡροδ. Α', 46). »Κατά δέ τήν Άμφιαρέω του ματηῆτου ὑπόκρισιν οὐκ ἔχω εἶπαι, ὅ,τι τοῖσι Λυπδοῖσι ἔχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἱρόν τὰ νομιζόμενα· οὐ γάρ ὄν οὐδὲ τούτο λέγεται·

»άλλο γε ἢ ὅτι και τούτον ένόμισε μαντηῖον άψευδές κεκτῆσθαι» (αὐτόθ. 49). Δωρησάμενος ὁ Κροῖσος τοῖς άλλοις χρηστηρίοις, ευσεβές ένόμισε νά πέμψῃ και εις του Άμφιαράου δῶρα· «Τῷ δέ Άμφιαρέω πυθόμενος αὐτοῦ τήν τε άρετήν και τήν πάθην, »άνέθηκε σάκος τε χρύσειον πάν ὁμοίως και ναίχμηv στερεήν πᾶσαν χρυσεήν, τὸ ξυστόν »τῆσι λόγγησι ἕδν ὁμοίως χρύσειον· τὰ έτι »και άμφότερα ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα έν Θήβησι »και Θηβέων έν τῷ νηῶ του Ἰσμηνίου »Ἀπόλλωνος» (αὐτόθ. 52). Και ὁ Μαρδόνιος κατά τόν αὐτόν Ἡρόδοτον έστειλε νά έρωτήσῃ τὸ μαντεῖον του Άμφιαράου (Η', 334), ὅπερ κατά Πλούταρχον προεῖπεν αὐτῷ τὸν θάνατον. «Και τόν Μαρδόνιον άνηρ Σπαρτιατής άποκτινύσσι, λίθῳ τήν κεφαλήν πατάξας, ὡς περ αὐτῷ προσήμυε τὸ Άμφιαρέω μαντεῖον» (Πλούταρχ. Ἀριστ. κεφ. 19). Παρὰ του Ἡροδότου μανθάνομεν ὅτι οί Θηβαῖοι άπεκλείσθησαν του δικαιώματος του μαντεύεσθαι διά τὸ εἶξῃς. «Ἐκέλευσε σφέας ὁ Ἀφιαρέως διά χρηστηρίων »ποιεόμενος ὁπότερα βούλονται ελέσθαι τούτων, εαυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρέεσθαι ἢ ἄτε »συμμάχῳ, του έτέρου άπεχομένους· οἱ δέ »σύμμαχοί μιν εἶλοντο εἶναι. Διά τούτο οὐκ »ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ αὐτόθι ἐγκαταμοιθῆναι» (Ἡροδ. Η, 134).

Ἐκτινος νεωστὶ εύρεθέντος λόγου του ρήτορος Ὑπερείδου ὑπὲρ Εὐξενίππου μανθάνομεν ὅτι πρὸς διάλυσιν διαφορᾶς τινος περὶ μέρους χῶρας, αν αὐτῇ άνῆκεν εις τὸν ναόν ἢ οὐχι, οἱ Ἀθηναῖοι διέταξαν τόν Εὐξενίππον και δύο άλλους νά κοιμηθῶσιν έν τῷ ναῶ του Άμφιαράου, ἵν' άποκαλυφθῇ αὐτοῖς έν ὄνειρῳ ή του θεοῦ άπόφασις. «Ὁ δῆμος προσέτεξεν Εὐξενίππῳ τρίτῳ αὐτῷ ἐγκαλιθῆναι εις τὸ νερόν, οὔτος δέ κατακλιθεῖς ένύπνιον φησιν ἰδεῖν, ὃ τῷ δήμῳ άπαγγεῖλαι (Ὑπερείδ. ὑπὲρ Εὐξενίπ. σ. 8 εκδ Schneidevin.)

Είδομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ὁ Ἀμφιάραος καὶ ἀλλαγῶ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμήθη ὡς θεός. Ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὑπῆρχεν ἡρώων ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀργεῖ. «Τοῦ Διονύσου δὲ ἐγγυκτάτω οἰκίαν ὄψει . . . καὶ ἀπωτέρω ταύτης ἱερὸν Ἀμφιαράου καὶ τοῦ ἱεροῦ πέραν Ἐριφύλης μνήμα.» (Παυσ. Β', 2). Καὶ ἐν Λακωνίᾳ: «Προϊόντα δὲ κατὰ τὴν Ἀφεταῖδα ἠδὲ ἡρῶα ἐστίν, Ἰοπός τε κατὰ Λέεργα ἢ Μύλητα γενέσθαι δοκοῦντος καὶ Ἀμφιαράου τοῦ Οἰκλέους· τοῦτο δὲ Τυνδάρεω παῖδας νομίζουσι ἅτε ἀνεψιῶ τῷ Ἀμφιαράῳ ποιῆσαι» (Παυσ. Γ', 12, 5). Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχεν ἀγαλμα τοῦ Ἀμφιαράου (αὐτ. Α', 8, 2.)

Ἐν τῇ Λάρνακι τοῦ Κυψέλου ἐφέρετο καὶ ἀνάγλυφον, παριστάν τὸν Ἀμφιάραον καὶ Ἀμφίλοχον καὶ τὴν Εὐρυδίκην φέρουσαν τὸν ὄρμον. «Ἐξῆς δὲ Ἀμφιαράου τε οἰκία πεποιήται καὶ Ἀμφίλοχον φέρει νήπιον πρεσβύτις ἥτις δὴ πρὸ δὲ τῆς οἰκίας Ἐριφύλη τὸν ὄρμον ἔχουσα ἐστῆκε, παρὰ δὲ αὐτὴν αἱ θυγατέρες Εὐρυδίκη καὶ Δημόνασσα καὶ Ἀλυμαίων παῖς γυμνός» (Παυσ. Ε' 27, 7). Ἐν Δελφοῖς ὑπῆρχον ἀναθήματα ἐκτὸς ἄλλων καὶ τοῦ Ἀμφιαράου, οὗ πλησίον ἴστατο ὁ ἡνίοχος Βάτων (αὐτ. 10, 10, 3)

Εἰς τιμὴν τοῦ Ἀμφιαράου ἐτελοῦντο ἐν Ὠρωπῷ ἀγῶνες Ἀμφιαράδια καλούμενοι.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1875.

ΚΩΝ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΗΣ

Καθηγητὴς ἐν τῷ Α' Γυμνασίῳ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῆς διαιρέσεως τοῦ χρόνου, ὅπως ἀνευρίσκη μὲν τὴν σειρὰν τῶν συμ-

βάντων κατὰ τὸ παρελθόν, κανονίζῃ δὲ τὰς ἐργασίας του εἰς τὸ μέλλον.

Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων διηρέθη τὸ νυκθήμερον εἰς 24 ὥρας, ἐκάστη ὥρα διηρέθη βραδύτερον εἰς 60 λεπτά, ἕκαστον λεπτὸν ἀνελύθη κατόπιν εἰς 60 δευτερόλεπτα, οἱ δὲ νεώτεροι ὑπολογίζουσι καὶ δέκατα καὶ ἑκατοστὰ ἔτι τοῦ δευτερολέπτου.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ νυκθήμερου εἰς 24 μέρη, ἐπῆλθεν ἡ διαίρεσις τοῦ χρόνου εἰς ἔτη, μῆνας, καὶ ἑβδομάδας, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς αἰῶνας.

Πλὴν τῆς ἑβδομάδος, ἥτις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς σήμερον οὐδεμίαν ὑπέστη μεταβολὴν, συγκεκριμένη ἀναλλοιώτως ἐξ ἑπτὰ νυκθήμερων, ὅλαι αἱ λοιπαὶ διαίρεσεις τοῦ χρόνου παρήλλαξαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ἐντεῦθεν δὲ προκύπτουσι σπουδαῖαι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς ἡμερολογίων.

Α'.

Περὶ τῶν ὥρων.

Αἱ ὥραι, εἰς ἃς διηρέθη τὸ νυκθήμερον, ἐμετροῦντο παρὰ τινων μὲν λαῶν κατὰ σειρὰν μίαν, ἀπὸ 1 ἕως 24, παρ' ἄλλων δὲ κατὰ δύο σειράς, ἢ περιόδους, ἐκ 12 ὥρων ἐκάστην. Ἡ κατὰ σειρὰν μίαν ἀρίθμησης τῶν ὥρων εἶχε τὸ πλεονέκτημα τῆς ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ σύστημα τῶν δύο περιόδων, ὅπερ ἐπεκράτει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, μόνον αἱ ὥραι ἐκάστης περιόδου ἦσαν ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, διότι ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐμέτρουν δώδεκα ὥρας, ἀπὸ δὲ τῆς δύσεως μέχρι τῆς ἀνατολῆς ἑτέρας δώδεκα· οὕτω αἱ ὥραι τῶν δύο τούτων περιόδων μόνον δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὰς ἰσημερίας, ἦσαν ἴσασαι ἐντελῶς ἴσαι πρὸς ἀλλήλας, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους αἱ ὥραι τῆς ἡμέρας ἦσαν μεγαλήτεροι ἢ μικρότεροι τῶν ὥρων τῆς νυκτός, ἀναλόγως

τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις ἐγένετο χρῆσις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰσημεριῶν ὥρων, χάριν πλειοτέρας ἀκρίβειας.

Οἱ νεώτεροι ἀπέφυγον τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀνισότητος τῶν ὥρων, παραδεχθέντες ὡς ἀρχὴν τοῦ νυκθήμερου τὴν μεσημβριαν, ἥτοι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ἥλιος διέρχεται τὸν μεσημβριῶν τοῦ τόπου, καὶ προσδιόρισαντες οὕτω σταθερὸν σημεῖον χρονολογίας· ἐπειδὴ ὁμως ἕνεκα τῆς κλίσεως τῆς γῆς ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, καὶ τῆς ἀνίσου κινήσεως αὐτῆς ἐπὶ τῆς τροχίας τῆς, ἡ διάβασις αὐτῆς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ συμβαίνει ὅτε μὲν πρότερον, ὅτε δὲ βραδύτερον τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν συμβαίνει κατὰ τὴν ἰσημερίαν, κατηρτίσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀστρονόμων, χάριν τῆς ἀπολύτου ἀκρίβειας τῆς ὥρας πίνακες ἡλιακοί, προσδιορίζοντες δι' ἐκάστην ἡμέραν τοῦ ἔτους καὶ δι' ἕκαστον ἔτος τὸν μέσον χρόνον (temps moyen).

Οἱ πίνακες οὗτοι προϋποθέτουσι τὸν ἥλιον ὡς οὐδέποτε ἀποκλίνοντα τοῦ ἡμερησίου τόξου, ὅπερ διέρχεται κατὰ τὴν ἰσημερίαν, ὁ δὲ μέσος οὗτος χρόνος δὲν χρησιμεύει μόνον εἰς τοὺς ἀστρονόμους, ἀλλὰ διαδίδεται τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ κοινὸν διὰ τῶν ἀστεροσκοπειῶν, ἅτινα κανονίζουσι τὰ ὡρολόγια τῶν ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἡλιακῶν πινάκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἀληθοῦς μεσημβρίας. Οὕτως ἀπέφυγον τὴν ἀνάγκην τῆς διηνεκοῦς διορθώσεως τῆς ὥρας, ἥτις καθίστατο ἀναπόφευκτος ὅτε ἐλαμβάνετο ὡς ἀφετηρία ἡ ἀληθὴς μεσημβρία, ἕνεκα τῆς μέχρι 12' 17" πιθανοῦσης διαφορᾶς μεταξὺ τῆς μέσης καὶ τῆς ἀπωτάτης μεσημβρίας· τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ μέσου χρόνου περιέχει τὸσαύτην ἀκρίβειαν εἰς τοὺς ὑπολογισμούς, ὥστε εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένην «Γνωστὸν τοῦ Χρόνου» (Connais-

sance des Temps) ἡ ἀκρίβεια αὕτη ἐφῄσσε μέχρις ἑκατοστῶν τοῦ δευτερολέπτου.

Β'.

Περὶ τῆς ἑβδομάδος

Ἡ διαίρεσις τοῦ χρόνου εἰς ἑβδομάδας εἰσῆχθη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου, (*) ἐγένετο δὲ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς πλὴν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἠρίθμουν τὰς ἡμέρας κατὰ δεκάδας. Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ὡσαύτως ἰδίαν διαίρεσιν εἰς Καλένδας, Νόνας, καὶ Εἰδοῦς, (***) ὅτε δὲ εἰσῆχθη παρ' αὐτοῖς ἡ ἑβδομάς παρεδέχθησαν, ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν ἡμερῶν, σύστημα καταγόμενον ἐξ Αἰγύπτου, καθ' ὃ ἐκάστη ὥρα ἦν ἀφιερωμένη εἰς ἓνα τῶν γνωστῶν τοῖς ἀρχαίοις πλανητῶν· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν ἑπτὰ, ἥτοι ἡ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἥλιος (ὅστις ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς πλανήτης), ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, καὶ ὁ Κρόνος ἐδίδοτο εἰς ἐκάστην ἡμέραν τὸ ὄνομα τοῦ πλανήτου εἰς ὃν ἦν ἀφιερωμένη ἡ πρώτη αὐτῆς ὥρα. Λαμβάνοντες λοιπὸν τὴν ἀνωτέρω κατάταξιν τῶν πλανητῶν, γενομένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀστρονόμων κατὰ τὴν ὑποτιθεμένην τότε ἀπόστασιν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ δευτέρου, ἥτοι τοῦ Κρόνου, εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, ἥτοι τοῦ παρ' ἡμῖν

(*) Ὁρα Mémoires de l'Académie des Sciences. tom. XXII.

(**) Αἱ Καλένδαι ἤρχοντο τὸν μῆνα, αἱ Νόναι ἐπιπτον τὴν πέμπτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν, αἱ Εἰδοὶ τὴν δεκάτην τρίτην ἢ δεκάτην πέμπτην, αἱ δὲ μεταξὺ ἡμέραι ἐκαλοῦντο ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων καθόσον ἐπλησίαζον πρὸς αὐτάς.

Σαββάτου, ἥτις διατηρεῖ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμειστην ἀγγλικὴν γλῶσσαν τὸ ὄνομα τοῦ Κρόνου (Saturday)· ἐπειδὴ δὲ ἡ δευτέρα ὥρα τῆς ἡμέρας ταύτης ἦν ἀφιερωμένη εἰς τὸν Δία ἡ τρίτη εἰς τὸν Ἄρη, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς εικοστῆς τετάρτης, ἥτις ἦν ἀφιερωμένη πάλιν εἰς τὸν Ἄρη, ἡ πρώτη ὥρα τῆς δευτέρας ἡμέρας συνέπιπτε νὰ ἡ ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἥλιον· ἐπομένως ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἡ παρ' ἡμῶν Κυριακή, ἐλάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ Ἥλιου, ὅπερ διατηρεῖ καὶ τὴν σήμερον ἔτι παρὰ τοῖς Ἀγλοῖς καὶ τοῖς γερμανοῖς (Sunday, Sonntag)· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἀνωτέρω σειρὰν, ἡ πρώτη ὥρα τῆς τρίτης ἡμέρας συνέπιπτε νὰ ἡ ἀφιερωμένη εἰς τὴν Σελήνην, ἐλάμβανε τὸ ὄνομα αὐτῆς (lunae dies), ὅπερ διετήρησεν εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μέχρι τῆς σήμερον (lunedì, lundì, lunes, monday, montag, maandag). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἐπιούσα ἐλάμβανε τὸ ὄνομα τοῦ Ἄρεως (martis dies, martedì, mardi, martes), ἡ κατόπιν τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρμοῦ (mercurii dies, mercoledì, mercredi, miércoles), ἡ ἐπερχομένη τὸ ὄνομα τοῦ Διός (Jovis dies, giovedì, jeudi, jueves), ἡ ἐπιούσα τὸ ὄνομα τῆς Ἀρροδίτης (Veneris dies, venerdì, vendredi, viérnes), ἡ δὲ κατόπιν αὐτῆς πάλιν τὸ ὄνομα τοῦ Κρόνου, διότι ἡ εικοστὴ πέμπτη ὥρα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας συνέπιπτε νὰ ἡ πάλιν ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κρόνον, καὶ οὕτω καθεξῆς. Περιέργον ὑπάρχει ὅτι ἡ ὀνομασία αὕτη τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος εἰσεχώρησε καὶ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς. (*)

(*) Ἴδου τὰ ὀνόματα τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν Ἰνδικὴν γλῶσσαν: Addita—varam (ἡμέρα τοῦ ἡλίου), Soma—varam (ἡμέρα τῆς Σελήνης), Mangala—varam (ἡμέρα τοῦ Ἄρεως), Bouta—varam (ἡμέρα

Ὅτε ἡ ἑβδομάς εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν τρίτην Π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἡ μὲν πρώτη ἡμέρα ἐκλήθη Κυριακή (dies dominica), ὡς ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κύριον, δι' ἧ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ὠνόμαζον αὐτὴν ἡμέραν Κυριόνημον, αἱ δὲ κατόπιν ἐρχόμεναι τέσσαρες ἡμέραι ἐκλήθησαν οὐχὶ κυριωνύμως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν αὐτῶν τάξιν, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, καὶ Πέμπτη, ὡς παρὰ τοῖς ἀραβικοῖς ἔθνεσιν· αἱ δὲ δύο τελευταῖαι ἐκλήθησαν Παρασκευή καὶ Σάββατον ἐκ τῶν ἰουδαϊκῶν νομίμων, εἰ καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἅπασαι αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος ἐκαλοῦντο Σάββατα μετὰ τῆς προσθήκης τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῶν τάξεως, ἥτοι πρώτη Σαββάτου, δευτέρα Σαββάτου κτλ. Μία δὲ τῶν Σαββάτων λέγεται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ καθ' ἡμᾶς Κυριακή.

Γ.

Περὶ τῶν μηνῶν.

Ἡ περίοδος καθ' ἣν ἐπαναλαμβάνονται αἱ φάσεις τῆς Σελήνης ἔδωκε τὴν πρώτην ἰδέαν τῆς διαίρεσεως τοῦ χρόνου εἰς μῆνας· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι μάλιστα τὸ ὄνομα τῆς διαίρεσεως ταύτης ἦτο συνώνυμον τῆς Σελήνης (μῆν, μήνη).

Ἡ περίοδος αὕτη, ἥτοι ἡ διάρκεια τῆς λεγομένης συναδικῆς περιστροφῆς τῆς Σελήνης, εἶνε περίπου ἡμερῶν 59 1/2 (ἀκριβῶς: 29 53).

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἠρίθμουν κατὰ περιόδους δώδεκα μηνῶν, ὧν ἕκαστος συνέκειτο ἐκ 30 ἡμερῶν, προσέθετον δὲ εἰς τὸ τέλος ἑκάστης περιόδου ἡμέρας πέντε. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠρίθμουν ὡσαύτως κατὰ περιόδους

τοῦ Ἑρμοῦ), Brahispati—varam (ἡμέρα τοῦ Διός), Souera—varam (ἡμέρα τῆς Ἀρροδίτης), Sany—varam (ἡμέρα τοῦ Κρόνου).

δώδεκα μηνῶν κατ' ἀρχὰς μὲν ἴσων, κατόπιν δ' ἀνίσων πρὸς ἀλλήλους, ἥτοι συγκειμένων ἐξ 29 καὶ 30 ἡμερῶν ἐναλλάξ· ἐπειδὴ δὲ ἡ περίοδος αὕτη καθυστερεῖ τῆς ἀστρονομικῆς ἐτησίας περιόδου κατὰ 11 ἡμέρας, προσέθετον κατὰ διετίαν ἢ τριετίαν ἓνα μῆνα, ἢν ἐκάλουν ἐμβόλιμον. Ἐκαστον μῆνα διήρουν εἰς τρεῖς δεκάδας, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐκαλεῖτο Μηνὸς ἀρχομένου ἢ ἰσταμένου, ἡ δὲ δευτέρα Μηνὸς μεσοῦτος, ἡ δὲ τρίτη Μηνὸς λήγοντος, ἢ φθινοῦτος, ἢ ἀπιόντος, ἢ παυομένου· ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς ἐκαλεῖτο ρομηρία (νέα μῆνη), ἡ δὲ τελευταία ἔρη καὶ νέα (μεταξὺ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας σελήνης). Οἱ θερινοὶ μῆνες ἐκαλοῦντο Ἐκατομβαιῶν, Μεταγρευτιῶν, καὶ Βοηδρομιῶν· οἱ φθινοπωρινοὶ Μαιμακτηριῶν, Πυαναεψιῶν, καὶ Ποσειδεῶν· οἱ χειμερινοὶ Γαμηλιῶν, Ἀρθεστηριῶν καὶ Ἐλαφθηλιῶν· οἱ ἔαρινοὶ Μουρυχιῶν, Θαρρηλιῶν, καὶ Σικροφοριῶν.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἠρίθμουν κατ' ἀρχὰς κατὰ περίοδον δέκα μηνῶν, προσδιορισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κτίτορος τῆς Ῥώμης Ῥωμύλου (753 π. Χ.). Ὁ πρῶτος τῶν μηνῶν τούτων ἐκλήθη Μάρτιος (Mars) εἰς τιμὴν τοῦ Ἄρεως, τοῦ ὁποῦ υἱὸς ἐλέγετο ὁ Ῥώμυλος· ὁ δεύτερος Ἀπρίλιος (Aprilis) ἐκ τοῦ aperire, διότι κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἀνοίγει ἡ γῆ τοὺς κόλπους αὐτῆς· ὁ τρίτος Μάιος (Maius) εἰς τιμὴν τῆς Μαίας (Maja), μητρὸς τοῦ Ἑρμοῦ· ὁ τέταρτος Ἰούνιος (Iunius) εἰς τιμὴν τῆς Ἥρας (Iuno) (*)· οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ μῆνες ἐκλήθησαν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῶν

(*) Κατὰ τινὰς ὁ μὲν Μάιος ἐκλήθη οὕτως ὡς ἀφιερθεῖς εἰς τοὺς γέροντας, τοὺς γερουσιαστὰς τῆς Ῥώμης (majores), ὁ δὲ Ἰούνιος ὡς ἀφιερθεῖς εἰς τοὺς νέους, τὴν νεολαίαν τῆς Ῥώμης (juniores).

τάξεως Πέμπτος (Quintilis) Ἑκτος (Sextilis) Ἐβδόμος, (September), Ὀγδοος (October), Ἐννατος (November), καὶ Δέκατος (December). Ἐκ τῶν μηνῶν τούτων οἱ μὲν τέσσαρες, ἥτοι ὁ Μάρτιος, ὁ Μάιος, ὁ Πέμπτος καὶ ὁ Ὀγδοος συνέκειντο ἐκ 31 ἡμερῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ ἐκ 30 ἡμερῶν ἕκαστος.

Ὁ Νουμάς Πομπήλιος (713—674 π. Χ.) μετερρῦθμισε τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, προσθέσας 51 ἡμέρας εἰς τὴν ἐκ 304 ἡμερῶν περίοδον τοῦ Ῥωμύλου. Διὰ τῶν προσθέντων τούτων ἡμερῶν ἐσχηματίσθησαν δύο ἔτη μῆνες, ὁ Ἰανουάριος, κληθεὶς οὕτως εἰς τιμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θεοῦ Ἰανοῦ, εἰς ἢν ὁ Νουμάς ἀνήγειρε καὶ ναὸν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὁ Φεβρουάριος, λαβὼν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν ἰδρυθεισῶν ὑπὸ τοῦ Νουμά ἐξίλαστηριῶν ἑορτῶν, αἵτινες ἐκαλοῦντο Februalia, καὶ ἐτελοῦντο κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον· ἐπειδὴ ὅμως αἱ προσθεθεῖσαι 51 ἡμέραι δὲν ἤρχοντο πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δύο νέων μηνῶν, ἀφῆρσεν ὁ Νουμάς μίαν ἡμέραν ἀφ' ἐκάστου τῶν τριακονθημέρων ἐξ μηνῶν, ἐσχημάτισε δὲ τὸν μὲν Ἰανουάριον ἐξ 29, τὸν δὲ Φεβρουάριον ἐξ 28 ἡμερῶν. Περιέργον φαίνεται διατὶ ὁ Νουμάς δὲν προσέθηκεν εἰς τὴν περίοδον τοῦ Ῥωμύλου μόνον 50 ἡμέρας, ὅπως ἀφομοίωσεν αὐτὴν πρὸς τὴν τότε ἑλληνικὴν περίοδον τῶν 354 ἡμερῶν. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἐπικρατούσης κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ῥώμῃ προλήψεως κατὰ τῶν ἀρτίων ἀριθμῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀρτίων ἀριθμῶν ὁ Νουμάς ἐσχημάτισε καὶ τοὺς μῆνας εἴτε ἐκ 31 εἴτε ἐξ 29 ἡμερῶν, εἰς μόνον δὲ τὸν Φεβρουάριον ἀφῆκε κατ' ἀνάγκην ἄρτιον ἀριθμὸν ἡμερῶν.

Αἰσθανθέντες βραδύτερον τὴν ἀνάγκην τῆς προσθήκης ἡμερῶν τινῶν ὅπως προσεγγίσωσιν εἰς τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος, οἱ Ῥωμαῖοι εἰσήγαγον κατὰ διετίαν δέκατον τρίτον μῆνα, ἢν

εκάλεσαν Mercedonium, και ὅστις συνέκειτο ἐναλλάξ ἐξ 22 ἢ 23 ἡμερῶν ὀλόκληρον δὲ τὸν μῆνα τοῦτον ἐποποθέτουν ἀμέσως μετὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου, και μετὰ τὸ πέρας αὐτοῦ ἐξηκολούθουν ἀριθμοῦντες τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου.

Ὁ Πέμπτος μῆν ἐκλήθη κατόπιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἰούλιος, εἰς τιμὴν τοῦ μεταρρυθμισαντος τὸ ἡμερολόγιον Ἰουλίου Καίσαρος, ὃ δὲ ἔκτος ἐκλήθη βραδύτερον (23 π.χ.) διὰ φηρίσματος τῆς Γερουσίας Αὐγουστος, εἰς ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων ἐκδουλεύσεων, ἃς προσήνεγκεν κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ὁ Καίσαρ Αὐγουστος. Εἰς μάτην προσεπάθησαν και ἄλλοι κατόπιν αὐτοκράτορες, ὡς ὁ Τιβέριος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων νὰ εἰσαγάγῃσι και τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα εἰς τὸ ἡμερολόγιον· αἱ προσπάθειαι αὗται ἐναυάγησαν ἐνώπιον τοῦ ὕψους τῆς τιμῆς, οἱ δὲ λοιποὶ μῆνες διετήρησαν τὰ ἀριθμητικὰ αὐτῶν ὀνόματα (September, October, November, December).

Κατὰ τὸ δημοκρατικὸν ἡμερολόγιον τὸ εἰσαχθὲν ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1793 ἔτει, και διαρκέσαν 13 μόνον ἔτη, οἱ μῆνες ἐκλήθησαν ἐκ τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους, ἦτοι οἱ μὲν ἑαρινοὶ Germinal, Floréal, Prairial, οἱ δὲ θερινοὶ Messidor, Themidor, Fructidor, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ Vendémiaire, Brumaire, Frimaire, και οἱ χειμερινοὶ Nivôse, Pluviôse, Ventôse. Ἡ ὀνοματοθεσία αὕτη εἶχε τὸ πλεονέκτημα τοῦ ὅτι οἱ μῆνες ἐκάστης ὥρας τοῦ ἔτους εἶχον κοινὴν τὴν κατάληξιν, ἕκαστον δὲ ὄνομα μηνὸς ὑπεδείκνυε τὰ μετεωρολογικὰ ἢ γεωργικὰ φαινόμενα τῆς ἐποχῆς, ὡς π. χ. ὁ Fructidor ὅτι ὠρίμαζον αἱ ὄπωραι, ὁ Vendémiaire ὅτι ἦν ἐποχὴ τοῦ τρυγητοῦ, ὁ Pluviôse ὅτι ἦν ἡ ἐποχὴ τῶν ὑετῶν κτλ. ἐξ ἄλλου ὁμως τὸ σύστημα τοῦτο εἶχε τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐσχετιζέτο πρὸς μόνον τὸ κλίμα τῆς Γαλλίας, και ἐπομένως

δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τύχη κοινῆς παραδοχῆς. Ἐκαστος μῆν τοῦ Γαλλικοῦ τούτου ἡμερολογίου διηρεῖτο εἰς τρεῖς δεκάδας και εἶχεν ἡμέρας 30, πέντε δὲ ἢ ἐξ ἐπαρῶμεναι ἡμέραι προσετίθεντο εἰς ἕκαστον ἔτος.

Δ'.

Περὶ τοῦ ἔτους.

Τὸ ἀρχαῖον Αἰγυπτιακὸν ἔτος συνέκειτο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ 360 κατόπιν δὲ ἐκ 365 ἡμερῶν διὰ τῆς προσθήκης πέντε ἐπαρῶμενων. (*) Τὰ ἔτη ταῦτα καλοῦνται ἀβέβαια, διότι ἦσαν μικρότερα τοῦ ἀστρονομικοῦ ἔτους, και ἐπομένως αἱ ἡμέραι αὐτῶν δὲν ἀνταπεκρίνοντο σταθερῶς πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν διαφόρων ὠρῶν τοῦ ἔτους, ἐκάστη δὲ ἡμέρα ἀπῆλπε διαδοχικῶς ἐντὸς μιᾶς περιόδου 1460 ἐτῶν ὅλων τῶν θερμοκρασιῶν τοῦ ἔτους. Οὕτω π. χ. ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἑνιαυτοῦ, ὀπισθοχωροῦσα καθ' ἕκαστον ἡλιακὸν ἔτος, συνέπιπτε διαδοχικῶς εἰς πᾶσαν ἡμέραν τοῦ χειμῶνος, τοῦ ἔαρος, τοῦ θέρους, και τοῦ φθινοπώρου· ἐντεῦθεν προκύπτει ἀβεβαιότης, και ἀπαιτεῖται ὑπέλογισμός πρὸς εὔρεσιν τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καθ' ἣν συνέβη ἕκαστον συμβᾶν χρονολογούμενον δι' Αἰγυπτιακῶν ἐτῶν. Τὴν εἰρημένην περιόδον τῶν 1460 ἐτῶν οἱ Αἰγύπτιοι ὠνόμαζον σοθιακὴν ἐκ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ὀνόματος τοῦ Σειρίου, διότι ἡ ἀρχὴ αὐτῆς συνέπιπτε μετὰ τῆς ἡλιακῆς ἀνατολῆς τοῦ ἀστέρος τούτου.

Τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ἔτος συνέκειτο κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ 354 ἡμερῶν, βραδύτερον δὲ ἐκ 360, και κατόπιν ἐκ 365 κατὰ μέσον ὄρον· ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχον ὡς βάσιν τοῦ ἡμερολογίου τῶν τοῦς σεληνιακούς

(*) «Τριακονθήμερος ἄγοντες τοὺς μῆνας ἐπάγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας παρὰ τοῦ ἀριθμοῦ» Ἡρόδ.

μῆνας, αἱ δὲ φάσεις τῆς σελήνης δὲν συνέπιπτον μετὰ τῶν αὐτῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους, προέκυπτον δυσκολαί εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἑορτῶν, ἃς ὤφειλον νὰ τελῶσιν εἰς ὠρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους, και εἰς ὠρισμένας φάσεις τῆς σελήνης. Τὰς δυσκολίας ταύτας ἐξωμάλυνεν ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ἀνακαλύψας τῷ 432 Π. Χ. τὸν φερώνυμον κύκλον ἢ τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα. Ὁ Μέτων ὑπελόγησεν ὅτι 19 ἔτη περιεῖχον 235 σεληνιακούς μῆνας, και ἐπομένως μετὰ παρέλευσιν 19 ἐτῶν αἱ αὐταὶ φάσεις τῆς σελήνης ἐπαναλαμβάνονται κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους. Ἦρκει λοιπὸν εἰς πῖναξ 19 ἐτῶν ὅπως προσδιορίζῃ τις ἐκ τῶν προτέρων εἰς ποίαν ἡμέραν ἐκάστου ἔτους συμπίπτει ἐκάστη φάσις τῆς σελήνης. Τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ Μέτων κατὰ τοὺς ὀλυμπιακούς ἀγῶνας τοῦ ἔτους 433 π. χ. ἡγεῖρε δ' αὕτη τοσοῦτον ἐνθουσιασμὸν ὥστε, ἀπεφασίσθη ν' ἀναγραφῶσιν οἱ ἀριθμοὶ τοῦ πίνακος χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ τῶν δημοσίων μνημείων, ἐντεῦθεν δὲ τὸ ὄνομα χρυσοῖ ἀριθμοὶ (nombres d' or), ὅπερ δίδεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων Εὐρωπαίων εἰς τὸν πίνακα τοῦ Μένωνος·

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος τοῦ Μένωνος ἦν ἡ 4 Ἰουλίου τοῦ 432 π. χ. Ἡ περίοδος περιεῖχε 6,940 ἡμέρας ἢ 235 μῆνας, ὧν οἱ 7 ἐμβόλιμοι· οἱ 125 μῆνες ἦσαν τριακονθήμεροι, οἱ δὲ 110 κοῖλοι, ἦτοι ἐξ 29 ἡμερῶν ἕκαστος· ἐμβολιμαῖα δὲ ἔτη ἦσαν τὸ τρίτον, τὸ πέμπτον, τὸ ὄγδοον, τὸ ἐνδέκατον, τὸ δέκατον τρίτον, τὸ δέκατον ἕκτον, και τὸ δέκατον ἑννατον· ἐν ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἡμέρας 383, πέντε ἡμέρας 384 και ἓν ἕτερον 395. Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ Μένωνος δὲν ἦτον ἐντελῶς ἀκριβῆς διότι μετὰ 76 ἔτη ἐπερίσσευε μία ὀλόκληρος ἡμέρα. Τὸ λάθος τοῦτο ἐπανώρθωσεν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ὁ ἐκ Κυζίκου Κάλιπ-

πος, ὅστις καθήρτισεν ἐκ τεσσάρων ἐννεακαιδεκαετηρίδων τοῦ Μένωνος κύκλον 76 ἐτῶν εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποῦ ἀφῆρει μίαν ἡμέραν, ὥστε ἡ περίοδος περιεῖχε 27,759 ἡμέρας. Ἀπαντες οἱ Ἑλληνες, πλὴν τῶν Ἀρκάδων και τῶν Ἀκαρνανῶν, παρεδέχθησαν τὸν κύκλον τοῦ Μένωνος και τὴν διόρθωσιν τοῦ Καλίππου, διεφώνουν ὁμως ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔτους, διότι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι και οἱ Ἡλεῖοι ἤρχιζον τὸ ἔτος κατὰ τὴν νέαν Σελήνην τὴν πλησιεστέραν εἰς τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, ὅτε ἤρχοντο και αἱ Ὀλυμπιάδες, εἰς δὲ τὴν Σπάρτην, τὸ Ἄργος, τὴν Σικυῶνα, τὴν Κόρινθον, τὴν Κρήτην· και τὴν Σικελίαν τὸ ἔτος ἤρχετο ἀπὸ τῆς πλησιεστέρας εἰς τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν Σελήνης. Οἱ Ἀρχαῖοι ἤρχιζον τὸ ἔτος ἀπὸ τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας. οἱ Θηβαῖοι ἀπὸ τῆς πρώτης νέας Σελήνης μετὰ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον οἱ Δελφοὶ ἀπὸ τῆς νέας σελήνης ἥτις προηγείτο τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου.

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον, ὡς προεῖρηται κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ ἔτος τοῦ Ῥωμύλου, συγκεῖμενον ἐκ 304 ἡμερῶν, βραδύτερον δὲ τὸ ἔτος τοῦ Νουμά ἐκ 355 ἡμερῶν, αἵτινες μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ ἐμβολίου μηνὸς ἠύξθησαν εἰς 366· ἐπειδὴ ὁμως πολλὴ σύγχυσις ἐγεννᾶτο ἕνεκα τῆς διαφορᾶς μεταξύ τοῦ πολιτικοῦ ἔτους και τοῦ ἀστρονομικοῦ, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ εἰς τοὺς Πορτίφηκας τὸ δικαίωμα ὅπως προσδιορίζωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἐκάστου ἐμβολίου μηνός· ἐκ τούτου προῆλθον σπουδαῖαι καταχρήσεις, διότι οἱ ἱερεῖς παρέτεινον αὐθαίρετως διὰ τοῦ μέσου τούτου τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν φίλων αὐτῶν, ἐσμίκρυνον τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ἠύξανον ἢ ἠλάττωνον κατὰ βούλησιν τὰ κέρδη τῶν ἐνοικιαστῶν τοῦ δημοσίου, ἐπέσπευδον ἢ ἀπεμάκρυνον τὰς λήξεις τῶν συναλλαγῶν κτλ, τοσοῦτον δ' ἐπροχώρησεν ἡ

κατάχρησις αὕτη, ὥστε κατήνησαν ἐν Ῥώμῃ νὰ πανηγυρίζωσι κατὰ τὸ ἔαρ τὰς ἑορτὰς τοῦ φθινοπώρου (autumnalia), καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς ἑορτὰς τοῦ θερισμοῦ. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐφέιλκε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ ἐπιφέρῃ ριζικὴν θεραπείαν διὰ τακτικῆς ἐτησίας ἐμβολῆς, προσεκάλεσε δ' ἐπὶ τούτῳ ἐξ Αἰγύπτου τὸν πεπύφημον περιπατητικὸν φιλόσοφον Σωσιγένην, ὅπως ὠφελθῆ ἔκ τῶν ἀστρονομικῶν αὐτοῦ γνώσεων. Περί τῆς μεγάλῃς ταύτης μεταρρυθμίσεως γενήσεται ἐιδικώτερον λόγος ἐν ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Τὸ ἑβραϊκὸν ἔτος συνίστατο κατ' ἀρχὰς ἐκ 12 σεληνιακῶν μηνῶν, συγκειμένων ἐκ 30 καὶ 29 ἡμερῶν ἐναλλάξ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔτος τοῦτο καθυστέρει τοῦ ἀστρονομικοῦ, ἠναγκάσθησαν νὰ προσθέσωσι βραδύτερον ἐμβόλιμον μῆνα ἐξ 29 ἢ 30 ἡμερῶν, κληθέντα Βεαδάρ (ἦτοι δεύτερον Ἀδάρ), τοῦ ὁποίου ἐγένετο χρῆσις εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμπίπτῃ ἡ τέλεισις τοῦ Πάσχα εἰς τὸ ἐτοιμοθέριστον τῆς κριθῆς, διότι ὠφείλον κατὰ τὰ νόμιμα αὐτῶν νὰ συνοδεύωσι τὸν ἀμνὸν τοῦ Πάσχα μὲ προσφορὰν δέματος ἐκ σταχυῶν κριθῆς. Κατόπιν παρεδέχθησαν καὶ οἱ ἑβραῖοι τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος μετὰ τῶν ἑπτὰ ἐμβολιμικῶν ἐτῶν.

Τὸ Μουσουλμανικὸν ἔτος συνίσταται ἐκ 12 σεληνιακῶν μηνῶν, συγκειμένων ἐναλλάξ ἐκ 30 καὶ 29 ἡμερῶν. (*) Ἐκαστος σεληνιακὸς μῆν ὑπελογίσθη οὕτως ἐξ 29 1/2 ἡμερῶν, ἦτοι κατὰ 44 λεπτὰ ὀλιγώτερον τοῦ

(*) *Μοχαρέμ* ἔχωρ ἡμέρας 30, *Σεφέρ* 29, *Ραβὶ ἐλ-Ἀββὰλ* 30, *Ραβὶ-ἐθ-θαρὶ* 29, *Αζεματζὶ ἐλ-Ἀββὰλ* 30, *Αζεματζὶ-ἐθ-θαρὶ* 29, *Ρεδζεβ* 30, *Σααμπάρ* 29, *Ραμαδάρ* 30, *Σαββὰλ* 29, *Αζου-Ἰ-Κεδάχ* 30, καὶ *Αζου-Ἰ-Χαδζέ* 29.

πραγματικοῦ. Ἡ σπουδαία αὕτη διαφορὰ ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην τῆς προσθήκης 11 ἐμβολιμῶν ἡμερῶν, τὰς ὁποίας προσθέτουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἀνὰ πᾶσαν τριακονταετίαν αὐξάνοντες κατὰ μίαν ἡμέραν τὸν τελευταῖον μῆνα τῶν ἐτῶν 2ου, 5ου, 7ου, 10ου, 13ου, 16ου, 18ου, 21ου, 24ου, 26ου καὶ 29ου, τῆς τριακονταετοῦς περιόδου. Καὶ μετὰ τὴν διώρθωσιν ταύτην προκύπτει διαφορὰ 16 λεπτῶν καὶ 49 περίπου δευτερολέπτων εἰς τὸ τέλος ἐκάστης τριακονταετίας, ἦτοι 11 ὥρῶν καὶ 40 περίπου λεπτῶν ἀπὸ τῆς Ἑγείρας· ἐκ τούτου ἡ προκύπτουσα σύγχυσις κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν μηνῶν ἐν ἐκάστῳ μουσουλμανικῷ τόπῳ. Τὸ σεληνιακὸν τοῦτο ἔτος τῶν Μουσουλμάνων εἶνε κατὰ 11 1/4 ἡμέρας μικρότερον τοῦ ἡλιακοῦ· ἡ ἀρχὴ τοῦ μουσουλμανικοῦ ἔτους, ἦτοι ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς *Μοχαρέμ*, ὀπισθοδρομεῖ κατ' ἔτος κατὰ 11 1/4 ἡμέρας, ὥστε περιφέρεται διαδοχικῶς εἰς ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους ἐν τὸς 34 ἐτῶν. Ἡ περίοδος αὕτη τῶν 34 μουσουλμανικῶν ἐτῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς 33 ἔτη ἡλιακά. Τοσοῦτον μεγάλη διαφορὰ δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τοῦ τουρκικοῦ ταμείου, ὅπερ παρεδέχθη πρὸ πολλοῦ, χάριν οἰκονομίας τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐπὶ τῶν μισθοδοτικῶν καταστάσεων τῶν ὑπαλλήλων τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὸ περσικὸν ἔτος συγκείται ἐκ 365 ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ 11ου δὲ αἰῶνος Μ. Χ. οἱ Πέρσαι προσθέτουσιν ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ ἑπτὰ περιόδους· ἡ δὲ ὀγδόη περίοδος συγκείται ἐκ πέντε ἐτῶν, ἦτοι τεσσάρων ἀπλῶν ἐκ 365 ἡμερῶν ἕκαστον, καὶ ἐνὸς βισέκτου ἐκ 366 ἡμερῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο φέρει εἰς ἀποτελέσματα ἀκριβέστερα καὶ τῶν τοῦ Γρηγοριανοῦ ἔτι ἡμερολογίου, διότι εἰς περίοδον 10,000 ἐτῶν ἡ διαφορὰ μόλις ἀναβαίνει εἰς 32 1/2 ὥρας.

Οἱ Σῖναι παρεδέχθησαν πρὸ ἀμνημονεύτων

χρόνων (εἴκοσι περίπου αἰῶνας Π. Χ.) ἔτος συγκειμένον ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ 6 ὥρῶν· ἐπομένως τρία κινεζικὰ ἔτη ἔχουσιν ἡμέρας 365 τὸ δὲ τέταρτον 366 ὅπως καὶ κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Οἱ μῆνές εἰσι σεληνιακοί, ῥυθμιζόμενοι κατὰ τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος, τὸν ὁποῖον ἀνεκάλυψαν καὶ οἱ Σῖναι πρὸ αἰῶνων πολλῶν.

Τὸ ἔτος τῶν ποιμενικῶν καὶ ἀγρίων φυλῶν τῆς μεσαιῆς Ἀφρικῆς συγκείται κατὰ τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτὰς ἀγγλον περιηγητὴν Speke ἐκ 5 μόνων σεληνιακῶν μηνῶν. (*) Τὸ σύντομον τοῦτο ἔτος εἶνε πιθανῶς τὸ ἀρχαιότατον πάντων, καὶ ἦν ἴσως τὸ μόνον ἐν χρῆσει πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ.

Ε.

Περὶ τοῦ αἰῶνος.

Ἡ περίοδος τοῦ αἰῶνος εἶναι ἡ μεγαλητέρα πασῶν τῶν διαιρέσεων τοῦ χρόνου, δὲν περιελάμβανεν ὅμως πάντοτε τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπελόγιζον αἰῶνας φυσικοὺς καὶ αἰῶνας ἀστρικοὺς· ἡ διάρκεια τῶν πρώτων ἐκυμαίνεται μεταξύ 25, 30, 112 καὶ 116 ἐτῶν, καὶ οἱ ἀστρικοὶ δὲ αἰῶνες κατὰ μὲν τὸν Ὁράτιον περιεῖχον 110 ἔτη, κατ' ἄλλους δὲ συγγραφεῖς ὀλιγώτερα.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο ὁμοφώνως παραδεκτὴ ὡς ἀποτελοῦσα τὸν αἰῶνα ἡ περίοδος ἑκατὸν ἐτῶν.

ΣΤ.

Περὶ τῆς Ἰουλιανῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ Ἀκρου Ἀρχιερέως ἦτις εἶχεν ἀπονεμηθῆ αὐτὸ κατὰ τὸ 65 π. χ. ἐπανώρθωσεν ἐν πρώτοις τὰς γενομένας ὑπο τῶν ἱερέων καταχρήσεις ἐπὶ τῆς διαρκείας τῶν ἐμβολιμῶν μηνῶν,

(*) Ἴδε The sources of the Nil, by Captain John Speke 1861.

ἐπεκτείνας μέχρι 445 ἡμερῶν τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 46 π. χ. (708 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης) διὰ τῆς προσθήκης ἐνὸς marcedonius ἐξ 23 ἡμερῶν, καὶ δύο ἄλλων ἐμβολιμῶν μηνῶν ἐκ 33 καὶ 34 ἡμερῶν, διὸ καὶ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλήθη *συγκεχυμένον*· ἀκολούθως δὲ, τῇ συνδρομῇ τοῦ Σωσιγένους, προσδιώρισε τὴν διάρκειαν τοῦ ἀστρονομικοῦ ἔτους εἰς 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας, κατήργησε τὸν marcedonius, καὶ προσέθηκε μίαν μὲν ἡμέραν εἰς τὸν ἕκτον μῆνα (sextilis) καὶ μίαν εἰς τὸν Δεκέμβριον, οἵτινες προήχθησαν οὕτω εἰς menses majores. Ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα προσετέθη εἰς τὸν Φεβρουάριον ὅστις ὅμως διετήρησε κατὰ τὸ φαινόμενον τὰς 28 αὐτοῦ ἡμέρας, διότι ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα προσετίθετο κατὰ τετραετίαν οὐχὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ μηνός, ἀλλὰ μεταξύ τῆς 24ης καὶ 25ης ἡμέρας, ἦτις ἐκαλεῖτο, κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, sexto-calendas, καὶ καθ' ἣν ἐπανηγυρίζετο ἐν Ῥώμῃ ἡ ἐπέτειος τῆς ἐξώσεως τοῦ Ταρκουίνιου καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς δημοκρατίας. Τοῦτου ἕνεκα ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα ἐκλήθη bissexto-calendas ἦτοι δις ἕκτη πρὸ τῶν Kalendān, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα *βίσεκτον*, ὅπερ δίδεται εἰς τὸ ἐκ 366 ἡμερῶν συγκειμένον ἔτος.

Ἡ μεγάλη αὕτη μεταρρύθμισις, εἰς ἣν ἐμμένουσι μέχρι τῆς σήμερον ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἔθνη, ἐγένετο περὶ τὸ 45 Π. Χ. ἦτοι ἐν περίπου ἔτος πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος, συμβάντος τὴν 15 Μαρτίου τοῦ 44 ἔτους Π. Χ. (*) Ἐμα τῇ δημοσιεύσει τῆς μεταρ-

(*) 43 Π. Χ. Κατὰ τὸν ἀστρονομικὸν τρόπον τοῦ ἀριθμεῖν τὰ πρὸ Χριστοῦ ἔτη, τὸν καὶ ὀρθότερον· διότι ἐὰν τὸ ἀμέσως προηγούμενον τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἔτος ὑπολογισθῆ ὡς 1 Π. Χ. ὅπως παρὰ τοῖς χρονογράφοις, τὸ δ' ἀμέσως ἐπόμενον ὡς 1 Μ. Χ. προκύπτει διάστημα 2 ἐτῶν, ἐν ᾧ πραγματικῶς δὲν μεσολαβεῖ εἰς μὴ ἐν μόνον ἔτος.

ρυθμίσεως, ὁ Μάρκος Ἀντώνιος διατελῶν τότε Ὑπατος, ἐπροκάλεσε τὸ ψήφισμα δι' οὗ ὁ πέμπτος μὴν (Quintilis), ὅστις ἦτο ὁ μὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Καίσαρος, ὠνομάσθη Ἰουλίος εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐεργεσίας ταύτης.

Ζ'.

Περὶ τῆς Γρηγοριανῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Ἡ διάρκεια τοῦ ἀτρονομικοῦ ἔτους, ἦν εἶχε παραδεχθῆ ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἦτο κατὰ τι μείζων τῆς πραγματικῆς, διότι τὸ πραγματικὸν μῆκος τοῦ ἔτους εἶνε 365. 242 264 καὶ οὐχὶ 365. 25, ἦτοι 365 ἡμ., 5 ὥρ. 48 λ. 51 δ. 6 καὶ οὐχὶ 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἂν καὶ φαίνεται ἀσήμαντος, συμποσομένη κατ' ἔτος εἰς 11, λ. 8 δ. 6, ἀποτελεῖ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν ὀλοκλήρους ἡμέρας. Ἦδη κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἡ ἰσημερία συνέβαινε πολὺ πρότερον τῆς ὑπὸ τοῦ ἡμερολογίου ὀριζομένης αὐτῆς ἡμέρας, ἐγένετο ἐπομένως σκέψις πρὸς διόρθωσιν τοῦ σφάλματος. Ὁ σοφὸς Ἀγγλὸς μοναχὸς, Ρογήρος Βάκων εἶχεν ἤδη ἀναγνωρίσει τὸ λάθος καὶ προτείνει τὴν διόρθωσιν κατὰ τὸ 1267 μ. Χ. Βραδύτερον (1414 μ. Χ.) ὁ Καρδινάλιος Πέτρος δ' Αἰλλὸ ἀπηλυθνε πρότασιν διορθώσεως πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντία Σύνοδον καὶ τὸν Πάπαν Ἰωάννην XXIII. Ἐξήκοντα περίπου ἔτη βραδύτερον ὁ Πάπας Σίξτος IV ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὴν διόρθωσιν, καὶ προσεκάλεσεν ἐπὶ τούτῳ παρ' αὐτῶ τὸν γερμανικὸν Ρεγιομοντάνον, ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ περιφήμου τούτου ἀστρονόμου, ἐπισυμβὰς κατὰ τὸ 1476, ἀνέβαλε τὴν μεταρρυθμίσιν. Τῷ 1563 ἡ ἐν Τρέντῳ Σύνοδος ἐσύστησε θερμῶς πρὶν ἢ διαλυθῆ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἰς τὸν Πάπαν Πιον IV, ἀλλ' ἀνεβλήθη πάλιν τὸ ἔργον, μέχρις οὗ ὁ Πάπας Γρηγόριος XIII κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν μεταρρυθμίσιν κατὰ

τὸ 1582 τῆ συνδρομῆ τοῦ ἐκ Καλαβρίας σοφοῦ ἱατροῦ Αἰλλίου, ὅστις εἶχεν ἐφαρμόσει εἰς τὸν κύκλον τοῦ Μέτωνος τὰς ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου προσδιορισθείσας ἐπακτὰς (*), προσθέτων δὲ μίαν ἡμέραν εἰς ἕκαστον κύκλον 19 ἐτῶν εἶχε φθάσει εἰς ἐντελῆ περίπου ἐξίσωσιν τοῦ σεληνιακοῦ πρὸς τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος, Ὁ Αἰλλίος παρουσίασεν εἰς τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸ ἔργον τοῦτο ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις τῆς νέας μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Ἐπειδὴ ὡς προείρηται, τὸ Ἰουλιανὸν ἔτος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ κατὰ 111/8 λεπτά περίπου, περιέχει, κατὰ συνέπειαν, τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον εἴσεκτα ἔτη πλείωτερα τοῦ δέοντος· ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ὅλα τὰ ἐπαιώνια ἔτη (1500, 1600 1700, 1800, 1900 κτλ) εἶνε εἴσεκτα, καθὸ διαιρετὰ διὰ τοῦ 4 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου νὰ συμβαίη καὶ εἰς τὰ ἐπαιώνια ἔτη ὅ,τι καὶ εἰς τὰ κοινὰ, νὰ διαιρῶνται δηλ. καὶ ταῦτα εἰς περιόδους τεσσάρων, ὧν τὰ μὲν τρία νὰ ᾧσι κοινὰ, τὸ δὲ τέταρτον εἴσεκτον, ὥστε νὰ προστίθεται εἰς τὸ διάστημα τετρακοσίων ἐτῶν μία μόνον ἡμέρα ἀντὶ τεσσάρων· οὕτω δὲ ἐπέρχεται τὸ ἐξῆς ἀποτέλεσμα:

10,000 ἀστρονομικῶν ἐτῶν ἀποτελοῦσιν ἡμέρας 3,652,422 64/100. 10,000 γρηγοριανῶν ἐτῶν ἀποτελοῦσιν ἡμέρας 3,652,425 ὥστε ἐν διαστήματι ἑκατὸν αἰῶνων προκύπτει διαφορὰ μολίς 2 36/100 ἡμερῶν ἐν ἧ κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἡ διαφορὰ αὕτη ἀνέρχεται εἰς ἡμέρας 77 36/100.

Ἡ ἀναγωγὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου εἰς Γρηγοριανὸν ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸ ἔτος 1582 διὰ τῆς ἀφαιρέσεως 10 ἡμερῶν, αἵτινες ἤρκουσαν τότε ὅπως καλύψωσι τὴν δια-

(*) Ἐπ α η τ αὶ λέγονται αἱ ἡμέραι τῆς ἡλικίας τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἐρχὴν ἐκάστου ἔτους.

φορὰν. Οὕτως ἡ ἐπιούσα τῆς 4ης Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐκλήθη 15η Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὸ ἐπαιώνιον ἔτος 1600 ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν ἠῤῥησε, διότι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦτο βίσεκτον κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἡμερολόγια, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1700 ἡ διαφορὰ αὕτη ἠῤῥησε, συμφῶνως πρὸς τὸν ἀνωτέρω κανόνα τῆς μεταρρυθμίσεως, κατὰ μίαν ἡμέραν, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1800 κατὰ μίαν πάλιν ἡμέραν, ὥστε ἀνῆλθεν εἰς 12 ἡμέρας. Κατὰ τὸ προσεχὲς ἐπαιώνιον ἔτος 1900 ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἡμερολογίων διαφορὰ θέλει ἀνέλθει εἰς 13 ἡμέρας.

Ἡ γρηγοριανὴ μεταρρυθμίσις ἐγένετο δεκτὴ ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1582, ἐν δὲ τῇ Γερμανίᾳ οἱ μὲν καθολικοὶ λαοὶ ἀπεδέχθησαν τὸ νέον ἡμερολόγιον κατὰ τὸ ἔτος 1584 οἱ δὲ διαμαρτυρούμενοι κατὰ τὸ 1600. ὅτε ἐγένετο δεκτὸν καὶ ἐν Δανιμαρκίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ. Ἐν Ἀγγλίᾳ μακρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίστασις, μόλις δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1752 κατωρθώθη ἡ εἰσαγωγὴ τῆς μεταρρυθμίσεως.

Ἡ μεγίστη προσέγγισις τοῦ Γρηγοριανοῦ ἔτους πρὸς τὸ ἀστρονομικὸν, καὶ ἡ ἐκ τῆς προσεγγίσεως ταύτης προκύπτουσα ἀκρίβεια εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ χρόνου ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ, κατέστησαν περὶ τὴν καὶ ὅλως ἀπίθανον νεωτέραν τινα μεταρρυθμίσιν τοῦ ἡμερολογίου.

Μ. Γ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΥΠΟ ΣΧΙΑΕΡ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

4. Ἡ ἀπόφασις, ἣν ἔλαβεν ὁ Φερδινάνδος, ἐδῶκεν ἀλλοίαν εἰς τὸν πόλεμον διεύθυνσιν, μετέβαλε τὴν σκηνὴν τοῦ Θεάτρου καὶ τοὺς δρᾶστας αὐτοὺς· διότι τὴν ἐν Βοη-

μία ἀποστασίαν καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀνταρτῶν ἐπιθεσίαν μετέστρεψεν εἰς Γερμανικὸν καὶ σχεδὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Ὅθεν εὐκαιρον ἐστίν, ἵνα διὰ βραχέων διεπεξεῖλωμεν τὰ τῆς Γερμανίας καὶ λοιπῆς Εὐρώπης.

2. Ὅσον ἀνίσως καὶ ἂν ἦσαν ἐπιμελημένα τὰ ἔθνη τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους καὶ τὰ προνόμια τῶν μελῶν τῆς Διαίτης μεταξὺ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων, τόσῳ μᾶλλον ἔχρηζον οὗτοι συνειστώσιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ ναὶ μὲν ἐπλεονέκτουσαν οἱ καθολικοὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὰς πηγάζουσας ἐκ τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος ὠφελείας, πλὴν οὐχ' ἦττον ἐκέκταντο οἱ διαμαρτυρούμενοι ἀπείρους πολυαριθμοὺς πόλεις, μαχίμους ἡγεμόνας, εὐγενεῖς ἀρειμανίους, ἀφθόνους στρατοὺς, ἀκμαίας ἡγεμονίας, τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀποφασιστικὸς θικσώτας εἰς τὰς χῆρας τῶν Καθολικῶν βασιλέων. Ναὶ μὲν ἠδύναντο οἱ καθολικοὶ νὰ θαρρῶσιν εἰς τὴν ἀρωγὴν τῆς ὁμόφρονος Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας, πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι εἶχον ὑπὲρ αὐτῶν τὸν δημοκρατομένην Βενετίαν, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἰσταντο πρὸς ταχεῖαν βοήθειαν ἐτοιμαὶ τὰ ἀρκτικὰ κράτη καὶ ἡ τρομερὰ Τουρκία. Τὸ Βραδυμβούργον, ἡ Σαξωνία καὶ τὸ Πλατινάτον προστεθέντα εἰς τὴν μερίδα τῶν διαμαρτυρομένων ἰσοφάρισαν ἐν τῇ Διαίτῃ τὰς τρεῖς ἐκκλησιαστικὰς ψήφους, διὰ δὲ τὴν ἐκλέκτορα τῆς Βοημίας καθάπερ καὶ διὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Αὐστρίας τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα θὰ κατήντα φλοῖος ἀφόρητος, ἀνέγνωρίζον οἱ διαμαρτυρούμενοι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὴν βαρύνει τὰ του ἰσχύος ἐνώσεως ἰσχυρὸν νὰ κρατήσῃ εἰς τὸν κολοσσὸν τὴν σπάθην τῆς Καθολικῆς Ὀμαιοχμίας, ἡ τοῦλάχιστον νὰ καταστήσῃ ἀμφίβολον τοῦ πο-

λέμου τὴν ἐκβασιν, ἀν' ἐξερρήγνυτο. Ἄτυχῶς τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα διέσπασαν τὸν κοινὸν πολιτικὸν σύνδεσμον, ὅστις ὄφειλε στερρῶς νὰ συνάπτῃ τοὺς διαμαρτυρομένους. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὴν προκειμένην σοφῶσαν ἐποχὴν ἦτο χρεία μεγάλων ἀνδρῶν, μόνον ἄσχημοι τριταγωνισταὶ ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἐπομένως ἀντιπαρῆλθεν ἄκαρπος ἡ κρίσιμος στιγμή, διότι οἱ μὲν θαρραλέοι ἐστεροῦντο δυνάμεων, οἱ δὲ ἰσχυροὶ ἐδέοντο τόλμης καὶ ἀποφασιστικότητος.

3. Ἡ ἐπισημότης τοῦ προπάτορός του Μαυρικίου, ἡ ἐκτασις τῶν χωρῶν του, καὶ τῆς ψήφου ἡ θαρσύτης προώριζον τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας Ἰωάννην Γεώργιον ὡς ἀρχηγὸν τῆς διαμαρτυρομένης Γερμανίας· ὥστε ἐκ τῆς ἀποφάσεώς του ἐξήρτητο ἡ νίκη ἐνός τῶν διαπληκτιζομένων κομμάτων. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἴδιος αἰσθανόμενος δὲν ἐφάνη ἀμβλυωπῶν εἰς τὰ πλεονεκτήματα, ἀτινα παρείχε τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς θέσεώς του. Ὅθεν πεφροντισμένως ἀπέφυγε νὰ κηρυχθῆ διαραῆδην ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ διὰ τῆς ἀνεκφράστου ταύτης διαγωγῆς ἐξεμεταλλεύετο καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μὲν καὶ τοὺς φόβους τῶν δέ. Ἀπρόσβλητος ὑπὸ τοῦ ἰλιγγίου τοῦ ἱπποτικῆς ἢ τοῦ θρησκευτικῆς ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις πολλοὺς παρέσυρεν ἡγεμόνας νὰ ριψοκινδυνεύσωσι στέμμα καὶ ζῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἐπεδίωκεν ὁ ἐκλέκτωρ Ἰωάννης Γεώργιος ἀληθῆ δόξαν συνισταμένην εἰς τὴν διατήρησιν καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπαύξησιν τῶν ἐκτουῦ χωρῶν. Ἡτιῶντο μὲν αὐτὸν οἱ σύγχρονοὶ του, ὅτι ἐν μέσῳ καταστρεπτικῆς λαίλαπος ἐγκατέλειπεν ἀπροστατεύτους τοὺς διαμαρτυρομένους, ὅτι τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος προὔτιμα τὰ ἴδια συμφέροντα, ὅτ' ἐκθετον εἰς τὸν ὄλεθρον παρέδωκε τὴν ἐν Γερμανίᾳ Λουθηρανὴν θρησκείαν, χωρὶς καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τῶν

Καλθίνιστῶν ἐμέμφοντο μὲν αὐτοῦ, ὅτι ἐβλάψε τὴν μερίδα τῶν ὁμοφρόνων του, ὡς οἱ ἀσπονδότεροι ἐχθροὶ τῆς, εἰς ταῦτα ὁμῶς πταίουσιν οἱ ἡγεμόνες ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲ συνετίσθησαν ὑπὸ τῆς φρονίμου πολιτικῆς τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου Γεωργίου. Ἄν δὲ μ' ὄλην τὴν ἐπιδεξιότητα τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐστὲναζον οἱ κάτοικοι τῆς Σαξωνίας καὶ πάσης ἄλλης χώρας, διὰ τὰς βδελυρὰς δηλώσεις τῶν αὐτοκρατορικῶν, ἀν' ὅσας ἡ Γερμανία ἰδίῳ ὅμασιν ἐθεάτο πῶς ὁ Φερδινάνδος ἐφενάκιζε τὸν σύμμαχόν του αὐτὸν καὶ ἐμηκτύριζε τὰς ἐπαγγελίας του· ἂν τέλος πάντων ὁ Ἰωάννης Γεώργιος ὡμολόγει τὸ τοιοῦτον, τὸ αἶσχος εἶναι ἐπὶ μείζον διὰ τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἐμπιστον φίλην μετεχειρίζετο τόσον σκληρῶς.

4. Ἄν ὑπερβάλλουσα πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἐμπιστοσύνη καὶ ζωηρὰ ἐλπίς ἀυξήσεως τῆς ἐπικρατείας του ἐξουδετέρωσαν τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας, ὁ τρόμος τῆς Αὐστρίας ἐπίσης καὶ ὁ φόβος μήπως ἀπωλῆσῃ τὰς χώρας του ἐκράτουν εἰς ἐπὶ νεοειδιστὸν ἀπραξίαν τὸν ἀσθενῆ Γεώργιον Γουλλιέλμον τοῦ Βραννεμβούργου. Ἐκεῖνο ὅμως διὰ τὸ ὁποῖον ἤλεγχεν ἀμφοτέρους τούτους τοὺς ἡγεμόνας, ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν δόξαν καὶ τὰς χώρας τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου. Ἄλλ' ἢ ἀβασάνιστος πεποιθήσῃς ἐπὶ ἀρτιπαγῆ στρατεύματα, ἢ ἐπίδρασις τῶν Γάλλων συμβούλων καὶ ἡ γόησσα τοῦ στέμματος αἰγλή συναφήρπασαν τὸν δύσμοιρον αὐτὸν ἡγεμόνα εἰς παράβολον ἐγχείρημα, εἰς ὃ οὔτε τὸ πνευμά του, οὔτε ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐπικρατείας του ἀντέειχον. Οἰκτρῶς δὲ ναυαγήσας ἐκ τῆς διχονοίας τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐκ τῆς τῶν χωρῶν του διαστάσεως εἶδε περιαλγῆς φθίνοντα τὸν οἶκόν του, ὅστις ὑπὸ τὴν σιτιχαρὰν ἐνός χεῖρα συνηνωμένος ἠδύνατο ἐπὶ πολὺν χρόνον μετέωρον νὰ κρατήσῃ τοῦ πολέμου τὴν ἐκβασιν. (ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΜΑΣ.

Ὁ σύλλογος διὰ τῶν ἐμβριθῶν συζητήσεων του, μὲ ἐπροκάλεσεν ἄλλοτε ἵνα, διὰ τῶν ἀσθενῶν γνώσεών μου, συντρέξω, γνωματεύων περὶ τοῦ τρόπου τοῦ ἐθνικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας· ἤδη δὲ σπεύδων ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, περατῶ τὸ ἔργον ὃ ἤρξάμην δι' ἐκθέσεως τῶν τὰ καθέκαστα ἀφορώντων.

Ὁμολογῶ ἐν πρώτοις ὅτι, μελετήσας ἐπὶ πολὺ τοὺς νέους στρατιωτικὸς ὀργανισμοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, οὐδένα εὖρον ἀρμόζοντα εἰς τὰς ἀνάγκας ἡμῶν, ὅπως ἐπ' αὐτοῦ βασισθῶ, διότι ἅπαντες ὀκνοδομήθησαν ἐπὶ τοῦ κυρίως στρατοῦ, οὗ τὸν προὔπολογισμὸν ὑπερμέτρως ἠύξησαν· ὡς παράδειγμα δ' ἀναφέρω τὸν τῆς Σουηδίας, ἧς τινος ὁ ἐπὶ τεσσάρων ἑκατομμυρ. κατοίκων ἐκ 18,000,000 φράγκων προὔπολογισμὸς τοῦ στρατοῦ τῆς ἀνεπιβάσθη εἰς 40,000,000 διὰ τοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὴν διαίταν νόμου ἀπὸ 6 φεβρουαρίου τ: ἐ: οὗ δ' ἡ συζήτησις ἤρξατο τὴν 6 μαΐου. Ὁ παρ' ἐμοῦ προταθεὶς δὲν ὁμοιάζει λοιπὸν μὲ τοὺς ὀργανισμοὺς τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἀλλὰ βασιζόμενος ἐπὶ ἀρχῶν καταλλήλων, ὡς φρονῶ, μὲ τὰ ἦθη, ἔθιμα καὶ τὰς οικονομικὰς ἀνάγκας μας, ἔχει τὴν χροιάν τοῦ Ἑλβετικοῦ ὀργανισμοῦ· διότι καὶ οὗτος καὶ ὁ προταθεὶς ἐπὶ τῆς ἐθνοφυλακῆς βασιζέται.

Ἀληθῶς τί δυνάμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν παρὰ τοῦ στρατοῦ μας, ὅστις μετὰ τῆς ἐφεδρείας του μόλις ἀναβιβάζεται εἰς 20,000, ἢ τοῦ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πυρὴν καὶ διδάσκαλος τῆς κυρίως δυνάμεώς μας, ἥτις ἔσεται ἡ ἐθνοφυλακὴ μετὰ τῆς πολιτοφυλακῆς. Προβαίνω λοιπὸν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἀρχῶν ἃς ἐξέθεσα (ἴσα φυλλάδιον 12 Βύρωνος).

Εἶπον ὅτι ἡ ἐθνοφυλακὴ μας δεόν νὰ σχηματισθῆ ἐκ τῆς ἡλικίας 18—32 ἐτῶν, καὶ ὅτι οὗτοι εἰσὶν τὸ 1]12 τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἦτοι 120,000 ὡς ἐγγίστα, ἡ δὲ πολιτοφυλακὴ ἐκ τῆς ἡλικίας 32—45 ἐτῶν, ἦτοι τὸ 1]24.

Ἄς ἴδωμεν ἐμπράκτως τοῦτο, ἀναδιφίζοντες τὴν πρό τιτων ἐτῶν ἐκδοθεῖσαν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν στατιστικὴν μας, ἥτις δὲν σημειοῖ μὲν τὴν ἡλικίαν τῶν ἀρρένων ἀπὸ 18—32 καὶ ἀπὸ 32—45, σημειοῖ ὅμως ἐκείνην τῶν 20—35 καὶ 35—45, ὅπερ δὲν ἄλλοιοῖ ἐπαισθητῶς τὸ ζήτούμενον ἐξαγόμενον.

Κατὰ ταύτην λοιπὸν ἔχομεν,

Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
20—35 ἐτῶν 35—45 ἐτῶν

Ἀττικῆς	11,977	4476
Αἰγίνης	526	343
Μεγαρίδος	1,853	747
Λεβαδείας	2,556	1206
Θηβῶν	2,877	1142
ὅλον	19,784	7914

Νομὸς Ἐθβοίας

Χαλκίδος	4043	1909
Ἐπροχωρίου	1684	608
Καρυστίας	13537	1964
Σκοπέλου	698	352
ὅλον	19962	4833

Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος

Φθιώτις	5617	2265
Παρνασσίδος	3274	1317
Λοκρίδος	2943	1225
Δωρίδος	2524	1193
ὅλον	14358	6000

Ἀκαρναντίας καὶ Αἰτωλίας

Μεσολογγίου	3186	1066
Βάλτου	1983	899

Τριγωνίας	2103	1125
Εύρυτανίας	4075	1882
Ναυπακτίας	2579	1110
Βονιτζής και) Επρωχωρίου)	2703	1124
ὄλον	16629	7206
<i>Ἀχαΐας και Ἡλίδος</i>		
Πατρῶν	7131	3293
Αἰγιαλίας	1656	775
Καλαβρύτων	4385	2226
Ἡλείας	7390	3242
ὄλον	20562	9536
<i>Ἀρκαδίας</i>		
Μαντινείας	5959	2553
Κυνουρίας	2917	1255
Γορτυνίας	4484	2168
Μεγαλοπόλεως	2269	1167
ὄλον	15629	7143
<i>Αχαωτίας</i>		
Λακεδαίμονος	6235	2593
Γυθείου	1756	741
Οἰτύλου	3008	1371
Ἐπιδ. Λυμπερᾶς	2401	1004
ὄλον	13400	5709
<i>Μεσσηνίας</i>		
Καλαμῶν	3003	1585
Μεσσηνίας	4062	1534
Πυλίας	2994	1101
Τριφυλλίας	4173	1719
Ὀλυμπίας	3509	1575
ὄλον	17741	7514
<i>Ἀργολίδος και Κορινθίας</i>		
Ναυπλίας	2122	833
Ἄργους	2817	1493
Κορινθίας	5818	2452
Σπετζῶν	2259	1150

Ἰθάρας	1728	811
ὄλον	14744	6739
<i>Κυκλάδων</i>		
Σύρου	4398	1731
Κέας	849	508
Ἄνδρου	2186	1199
Τήνου	1177	602
Νάξου	2259	1334
Θήρας	2235	1252
Μήλου	874	590
ὄλον	13978	7216
<i>Κερκύρας</i>		
Κερκύρας	3154	590
Μέσης	2641	1610
Ὀρους	2774	1817
Παξῶν	248	173
Λευκάδος	2670	1404
ὄλον	11487	5594
<i>Κεφαλληνίας</i>		
Κραναιάς	3650	2158
Πάλης	2195	1184
Σάμης	1838	946
Ἰθάκης	810	477
ὄλον	8493	4765
Ζακύνθου	6275	2891
Ὀλικὸς ἀριθμὸς ἀπὸ 20—35 ἐτῶν 184, 390, ἀπὸ δὲ 35—45 84, 442.		
Ἀφαιρουμένων ἐκ τούτων 20,000 ἀνηκόντων εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐφεδρείαν, 18,439 ἐκ τῶν πρώτων καὶ 8,444 ἐκ τῶν δευτέρων, ἦτοι τὸ 1]10 τῶν σωματικῶς ἀνικάνων, ἕνεκα χρονίας παθήσεως κτλ. τῶν 1,295 τοῦ ναυτικοῦ πολεμικοῦ, καὶ 24,656 ἐκ τῶν πρώτων καὶ 10,998 ἐκ τῶν δευτέρων ἀνηκόντων εἰς τὰς ναυτικὰς νήσους, προωρισμένων ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἐφεδρείαν τοῦ ναυτικοῦ καὶ διὰ τὴν ὑπεράσπιν τῶν παραλίων, μένουσιν καθαρῶς διὰ μὲν		

τὴν ἐθνοφυλακὴν ἄνδρες 120,000, διὰ δὲ τὴν πολιτοφυλακὴν 65,000.

Ἡ ἐξάσκησις τῶν κατοίκων τῶν ναυτικῶν νήσων δέον νὰ γένη ἐπὶ τῶν αὐτῶν νήσων διὰ τῆς κατασκευῆς εἰς ἐκάστην κανονοστασίου παραλιακοῦ καταλλήλως ἐξοπλισμένου.

Ἐκ τῶν 120,000 ἀνδρῶν τῆς ἐθνοφυλακῆς, ὄντων ὡς βλέπομεν, τὸ 1]12 τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κράτους, ὡς καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, τὰ μὲν 2]3 ὡς ἕγγιστα ἀνήκουσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ δὲ ἕτερον 1]3 εἰς τὴν Στερεάν, δύνανται νὰ σχηματισθῶσι τρία σώματα στρατοῦ ἐκ 35—40,000 ἕκαστον, ἦτοι δύο εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἓν εἰς τὴν Στερεάν. Ἐκ δὲ τῶν 65,000 τῆς πολιτοφυλακῆς δύνανται νὰ σχηματισθῶσι, κατὰ πόλεις, τμήματα, ἀναλόγου δυνάμεως μετὰ τῶν ἀναγκαίων βαθμοφόρων ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ τόπου τοῦ ἕκαστον.

Ἐκαστον τῶν τριῶν σωμάτων στρατοῦ τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἔτοιμον δι' ἐκκίνησιν κατὰ τοὺς παραδεχθέντας μετὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον κανόνας παρ' ὄλων τῶν ἐθνῶν, θὰ σύγκριται ὡς ἐξῆς.

Ἐμπροστοφυλακή.

1 σύνταγμα ἵππικοῦ	400 ἄνδρας
1 κανονοστοιχ. ἑφιππος	120 »
1 τάγμα ἀκροβολιστῶν	1000 »
1 μοῖρα πεζ. τῆς 1ης μερ.	9000 »
3 κανονοστοιχ. πεδινὰ	360 »
2 ζευγυτικὸν ἀπόσπασμα διὰ τὰς γεφυροσκευὰς	100 »
1 τάγμα σκαπᾶνων	600 »
Κύριον σῶμα.	
1 σύνταγμα πεζικοῦ ἀκροβολιστῶν	3000 »
2 μοῖραι πεζικοῦ (2ας μεραρχίας)	18000 »

4 κανονοστοιχ. πεδινὰ	480 »
1 σύνταγμα ἵππικοῦ	400 »

Ἐμπροστοφυλακὴ ἐφεδρείας

1 Μοῖρα πεζικοῦ (τῆς 1ας Μεραρχίας)	9000 »
1 κανονοστοιχ. πεδινὴ	120 »
Κύριον σῶμα ἐφεδρείας	
4 κανονοστοιχ. πεδινὰ	480 »
1 Μεραρχία ἵππικοῦ (ἐκ 4 συνταγμάτων)	1600 »
2 κανονοστοιχ. ἑφιπποι	240 »
Συνοδία γεφυροσκευῆς καὶ πολεμοφοδίων	

1 φάλαγγ γεφυροσκευῆς	ζευγίται κλ. 800 ἄνδρες.
2 φάλ. πολεμοφοδίων πυρ.	
1 φάλ. » πεζικοῦ	

Περὶ ἑκατοντάδος χιλιάδων στρατοῦ δ-μιλῶν, δέον νὰ προσθέσω ὅτι δὲν φοβοῦμαι μήπως τινὲς, μὴ δυνάμενοι νὰ τείνωσι τὸ βλέμμα των πέραν τῆς ῥιγῆς των, μειδιάσωσι, διότι ἐξ ἑνὸς ἔχω ἀρωγούς τῶν σκέψεών μου ὅτους ἐκ τῶν συναδέλφων μου εὐρίσκονται ἐνήμεροι τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐξοπλισμῶν, καὶ μάλιστα τῶν μικρῶν κρατῶν, ἐξ ἄλλου δὲ πιστεύω ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ χρίζοντες μνησίας, ἐάν μεθ' ὑπομονῆς μὲ ἀκολουθήσωσι, θέλουσι πεισθῆ ὅτι διὰ τοῦ προτεινομένου τρόπου, βαθμικῶν ἐντὸς τετραετίας, ἢ τὸ πολὺ ἐξαετίας, θέλομεν φθάσει εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦ τακτικοῦ ἐθνικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας ἀποτέλεσμα.

Εὐθαρσῶς λοιπὸν προβαίνω εἰς τὰ καθέκαστα ἐπικαλούμενος τὴν ἀρωγὴν τῶν δυναμένων νὰ συντρέξωσιν εἰς τὴν πραγματοποίησιν καὶ τῆς σφριγώσεως γενεᾶς ἧτις, κατὰ τὰ λυπηρὰ συμβάντα τοῦ 1854 καὶ 1867, ἠλεκτριζομένη ἀπὸ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, κατέδειξε μὲν ὅτι εἶναι εἰσὶν εὐαίμων νὰ θυσιασθῆ, ἔστω καὶ ἄνευ ἐλπίδος

επιτυχίας, ἀπερισκέπτως ὅμως ὠδηγήθη.

Τὸν στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν ἐνὸς μόνου νομοῦ θέλω λάβει ὡς παράδειγμα, καὶ δὴ τὸν τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, διότι οἱ λοιποὶ ὁμοιόμορφως ὀργανισθήσονται.

Οὗτος κατὰ τὸν πίνακα τῆς στατιστικῆς παρέχει ἄρρενας ἡλικίας 20—35 ἐτῶν, 19, 784, ἀφαιρουμένου τοῦ 1]15 ἀνικόντων εἰς τὸν στρατὸν, τὴν ἐφεδρείαν, καὶ τῶν σωματικῶς ἀνικάνων, ἔχομεν 18,458, ἧτοι: Ἀττικῆς 11,174,

τὸ κληθσόμεν. κατὰ τριμην. 2793

Αἰγίνης	491	»	»	123
Μεγαρίδος	1720	»	»	430
Λεβαδείας	2386	»	»	596
Θηβῶν	2687	»	»	670

Διὰ τὴν πρωτεύουσαν λοιπὸν τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς ἧτοι διὰ τὰς Ἀθήνας ἀπαιτεῖται νὰ κατασκευασθῶσι περίξ τῶν Ἀθηνῶν, εἰς 2000 μέτρα μακρὰν τῆς περιοχῆς αὐτῶν, καὶ εἰς μέρη κατάλληλα ἀνταποκρινόμενα μὲ τὴν κατόπιν ἐνεργηθησομένην ὀχύρωσιν τῆς πρωτεύουσας, διὰ προκεχωρημένων ὀχυρωμάτων, δέκα στρατῶνες χωρητικότητος 250 ἀνδρῶν ἕκαστος, ἐν οἷς περιοδικῶς ἐνοικήσῃσι καὶ ἐξασκηθῶσιν οἱ ἐθνοφύλακες τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἐκ δὲ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἀπαιτοῦνται τὰ στελέχη δέκα λόγων τοῦ πεζικοῦ. Ἡ δαπάνη δι' ἕκαστον στρατῶνα δὲν θὰ ὑπερβαίνει τὰς 12,000 δραχμῶν, ἧτοι ἐν ὅλῃς 120,000 ἀνατεθησομένη εἰς θάρος τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ὡς καὶ εἰς τινὰς ἄλλας ὃ ἀριθμὸς τῶν κληθσομένων κατὰ τριμηνίαν ἀναβαίνει εἰς 2]2 χιλιάδας ἀνδρας περίπου, πρὸς εὐκολίαν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν ἀντὶ τοῦ 1]4 τὸ 1]8, ὅτε δὲν ἀναγκαιοῦσιν ἢ πέντε στρατῶνες ἀξίας 60,000 δραχμῶν μόνον καὶ τὰ στελέχη 5 λόγων.

Διὰ τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας Αἰ-

γίνης ἀπαιτεῖται εἰς στρατῶν χωρητικότητος μιᾶς ἡμιλοχίας ἧτοι ἀξίας 6000 δραχμῶν καὶ τὸ στέλεχος ἐνὸς οὐλαμοῦ.

Διὰ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μεγαρίδος ἀπαιτεῖται εἰς στρατῶν χωρητικότητος δύο λόγων ἀξίας 24,000 δραχμῶν καὶ τὰ στελέχη δύο λόγων πεζικοῦ.

Διὰ τὴν τῆς Λεβαδείας εἰς στρατῶν χωρητικότητος 600 ἀνδρῶν, ἧτοι δύο καὶ ἡμισυ λόγων, ἀξίας 30,000 δραχμῶν καὶ τὰ στελέχη δύο καὶ ἡμισυ λόγων.

Διὰ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Θηβῶν εἰς στρατῶν χωρητικότητος 670 ἀνδρῶν, ἧτοι τριῶν λόγων, ἀξίας 18000 δραχμῶν, καὶ τὰ στελέχη τριῶν λόγων.

Οὕτω διὰ τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἀριθμοῦνται ἄνδρας τῆς ἐθνοφυλακῆς 19,784 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ μίαν Μεραρχίαν πεζικοῦ, ἐκ δύο Μοιρῶν, ἐκ τριῶν συνταγμάτων ἐκάστης Μοίρας συγκειμένης, ἀπαιτοῦνται ἵνα κατασκευασθῶσιν ἅπαξ στρατῶνες ὧν ἡ ἀξία ἀναβαίνει εἰς Δραχ. 198,000. Οἱ στρατῶνες οὗτοι ἔσονται ἅπλοισι ὁμοίομορφοι καὶ στερεοὶ κατὰ τὸ δοθησόμενον σχέδιον.

Διὰ τὸν νομὸν Εὐβοίας ἀριθμοῦνται 17,962 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ ἑτέραν Μεραρχίαν, ἀπαιτοῦνται 180,000 δραχμαί.

Διὰ τὸν νομὸν Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἀριθμοῦνται 14,358 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ μίαν Μοῖραν ἐκ 5 συνταγμάτων ἀπαιτοῦνται 120,000, δραχμαί.

Διὰ τὸν νομὸν Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ἀριθμοῦνται 16,629 καὶ δυνάμενον νὰ σχηματίσῃ μίαν μεραρχίαν ἐκ 5 συνταγμάτων, ἀπαιτοῦνται 150,000 δραχμαί.

Διὰ τὸν νόμον Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ἀριθμοῦνται 20,566 καὶ δυνάμενον νὰ σχηματίσῃ μίαν Μεραρχίαν ἐξ 7 συνταγμάτων, Δραχμαί 200,000.

Διὰ τὸν νομὸν Ἀρκαδίας ἀριθμοῦνται 15

629 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ μίαν Μεραρχίαν ἐκ 5 συνταγμάτων, Δραχ. 150000.

Διὰ τὸν νομὸν Λακωνίας ἀριθμοῦνται 13 400 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ μίαν Μοῖραν ἐκ 4 συνταγμάτων 120,000 δραχμαί.

Διὰ τὸν νομὸν Μεσσηνίας ἀριθμοῦνται 17 741 καὶ δυνάμενον ν' ἀποτελέσῃ μίαν Μεραρχίαν Δραχ. 180,000.

Διὰ τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ἀριθμοῦνται 14744 ἀποτελέσοντα μίαν Μεραρχίαν ἐκ 5 συνταγμάτων Δραχ. 150,000.

Διὰ τὸν νομὸν Κυκλάδων ἀριθμοῦνται 13 978 ἀποτελέσοντα μίαν Μεραρχίαν ἐκ 5 συνταγμάτων Δραχ. 150,000.

Διὰ τὸν νομὸν Κερκύρας ἀριθμοῦνται 11487 ἀποτελέσοντα μίαν Μοῖραν ἐκ 4 συνταγμάτων Δραχμ. 120,000.

Διὰ τὸν νομὸν Κεφαλληνίας ἀριθμοῦνται 8,493 ἀποτελέσοντα Μοῖραν ἐκ 3 συνταγμάτων 120,000.

Διὰ τὸν νομὸν Ζακύνθου ἀριθμοῦνται 2891 ἀποτελέσοντα ἐν σύνταγμα Δραχμ. 60,000.

Ἡτοι δι' ὅλον τὸ κράτος ἀπαιτοῦνται Δραχ. 1,898,000 πρὸς ἐνοικήσιν στρατιωτικὴν, περιοδικῶς 120,000 ἐθνοφυλάκων, ἐπειδὴ δὲ τὸ ποσὸν τοῦτο θέλει καταβληθῆ ἐκ 285 δήμων, ἀναλόγως τῆς τάξεως ἐκάστου, τὸ ἔξοδον ἔσεται δι' ἕνα ἕκαστον δήμον σχεδὸν ἀσήμαντον.

Διὰ κλινοστρομνήν, ἐνδυμασίαν, ἀποσκευὴν, συντήρησιν ὀπλισμοῦ καὶ μισθοτροφοδοσίαν, ἀπαιτοῦνται δι' ἕκαστον στρατιώτην Δραχ. 500 κατ' ἔτος, ἄρα δι' 120,000 ἄνδρας Δραχ. 6.000,000.

Ἄπαξ λοιπὸν καὶ δι' ἕν ἔτος δεόν νὰ δαπανηθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἔτη θὰ δαπανῶνται μόνον τὸ 1]15, ἧτοι Δραχ. 400,000, δι' ἄνδρας 8,000. οἵτινες εἰσὶν οἱ ἐκ τοῦ 18ου ἔτους πρὸς τὸ 19ον εἰσερχόμενοι, πρὸς δὲ Δραχ. 600,000 διὰ τὴν κατ' ἔτος συνάθροισιν εἰς στρατόπεδα,

πρὸς ἐξάσκησιν εἰς τοὺς ἐλιγμούς τοῦ πολέμου καὶ τὴν σκοποβολήν.

Ἄν καὶ δύνανται νὰ ἐξοδευθῶσι τὰ ὡς εἴρηται ποσὰ, διότι διὰ τοιοῦτον μέγαν τοῦ στρατιωτικοῦ ὄργανισμοῦ μίς σκοπὸν τὰ ποσὰ ταῦτα εἰσὶν ἀσήμαντα, μὴ τὰ ταῦτα ἐπειδὴ οὔτε ὀπλισμὸν πρὸς ἐξόπλισιν ἀπάντων ἔχομεν, οὔτε βαθμοφόρους πρὸς ἐξάσκησιν, δεόν νὰ βαδίσωμεν πρὸς ἐπίτευξιν βαθμιαίως, ἵνα ἐντὸς τὸ πολὺ ἐξαστίας ὦμεν ἔτοιμοι.

Ἐπομένως τὸ ἐτήσιον ἔξοδον διὰ τοὺς στρατῶνας ἀποθήσεται εἰς τὸ 1]6 ἧτοι εἰς Δραχ. 316,000. Τὸ τῆς συντηρήσεως 20,000 ἀνδρῶν 1,000,000. Τὸ διὰ τὰ γενικὰ γυμνάσια εἰς 100,000 δραχμάς. Ἡτοι οἱ μὲν δήμοι θὰ ἐπιβαρυνθῶσι μὲ 316,000 κατ' ἔτος, τὸ δὲ δημόσιον μὲ 1,100,000.

Ἡ ἀρχὴ τὸ ἡμισυ τοῦ παντός· διότι καὶ τὸ δυσκολώτερον μέρος ἀποτελεῖ αὐτὴ. Ἄντι λοιπὸν νὰ προβῶμεν διὰ μιᾶς καὶ ἐκ τῶν 58 ἐπαρχιῶν πρὸς σύστασιν τῆς ἐθνικῆς δυνάμεώς μας, ἀς ἀρχίσωμεν ἐκ τῶν 13 πρωτεύουσῶν ἐπαρχιῶν, μετὰ δύο δὲ ἔτη, ἢ τὸ πολὺ τρία, νὰ προηῶμεν εἰς τὰς λοιπὰς, ὅτε ἡ ἐπίτευξις ἔσεται εὐκολωτέρα καὶ ἀσφαλέςτερον.

Περὶ σωματῶν στρατοῦ 35—40,000 δυνάμεως, περὶ Μεραρχῶν, Μοιρῶν, συνταγμάτων, ταγμάτων καὶ λόγων ἐποίησα λόγον, ὧν τὴν δύναμιν δὲν ἠθέλην εἶσθαι ἀναγκαῖον νὰ ὀρίσω ἐνταῦθα, ἂν ὁ ὑπάρχων στρατὸς μας, ὁ πυρὴν τῆς γενικῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεώς μας, ἧτο ὀργανισμένος κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας τακτικῆς τοῦ πολέμου· ἐπειδὴ ὅμως μέχρι σήμερον δὲν ἐγένετο τοῦτο, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ προσθέσω ἐν ὀλίγοις, ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ πολέμου, ἐνεκα τοῦ νέου ὀπλισμοῦ, οὗ ἡ ταχύτης τῶν πυρῶν εἶναι μεγίστη, ἢ σκοποβολὴ ἐκτενεστάτη καὶ εὐστοχωτάτη ἠλλαξεν ὅλως μορφήν, τοῦτέ-

στιν ἐν ᾧ πρότερον ὁ στρατὸς ἐμάχετο ἐν παρατάξει οἱ δὲ ἀκροβολιστὰι ἐχρησίμευον πρὸς ἐναρξίν τῆς μάχης, μέχρις οὗ ἡ γραμμὴ τῆς παρατάξεως σχηματισθῆ καὶ ἔλθῃ εἰς κατάλληλον ἀπόστασιν, ὅτε ἐπανάρχοντο οἱ ἀκροβολιστῶν εἶναι ἡ κυρίως τάξις τῆς μάχης, ὅπισθεν δ' αὐτῶν ἀκολουθοῦσι τὰ στηρίγματα, καὶ ὅπισθεν τῶν στηριγμάτων ἡ ἐφεδρεία, ἄρα ἀναγκαστὴ ἢ εἰς τρία διαίσεις τῆς μονάδος τοῦ στρατοῦ. Ὁ λόχος εἶναι ἡ μονάδα τοῦ στρατοῦ ἀντὶ τοῦ μέχρι σήμερον τάγματος, ἡ δὴ δυνάμις του ἐπομένως πρέπει νὰ ᾖ τοιαύτη ὥστε νὰ δύνηται αὐθυπαρκτῶς νὰ ἐνεργήσῃ καὶ κρατήσῃ ἀνωτέρας δυνάμεως ἐχθρὸν ἐφ' ἰσάνων χρόνον. Οὗτος εἶναι λοιπὸν δυνάμεως 250 ἀνδρῶν, ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε 100—120, διότι μαχόμενος ἀκροβολιστικῶς δύναται νὰ καταλάβῃ μεγάλην ἔκτασιν καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ὑπερκερατήσῃ τὸν ἐχθρὸν, διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς οὐλαμοὺς διοικουμένους παρ' ἀξιωματικῶν, ἕκαστος οὐλαμὸς εἰς δύο ἐνωμοτίας διοικουμένας παρὰ λογιῶν, καὶ ἐκάστη ἐνωμοτία εἰς δύο ὑπενωμοτίας διοικουμένας παρὰ δεκανέων.

Ἡ τάξις τῆς μάχης εἶναι, ὅταν εἰς οὐλαμὸς ἀναπτύσσεται ἀκροβολιστικῶς, ὁ ἕτερος εἰς ἀπόστασιν 100—150μ. ἐν πυκνῇ τάξει ἀκολουθεῖ ὡς ὑποστήριγμα, καὶ ὁ τρίτος εἰς 200μ. ἀπὸ τοῦ ὑποστήριγματος ὡς ἐφεδρεία· βαθυμηδὸν δὲ τὸ τε ὑποστήριγμα καὶ ἡ ἐφεδρεία ἐνισχύουσι τὴν τάξιν τῆς μάχης ὅπου ἡ ἀνάγκη τὸ καλεῖ.

Τὸ τάγμα σύγκειται ἐκ 4 λόχων, ἧτοι ἐκ 1,000 ἀνδρῶν. Τὸ σύνταγμα ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ταγμάτων. Ἡ μοῖρα ἐκ 2—4 συνταγμάτων. Ἡ μεραρχία ἐκ δύο μοιρῶν, καὶ τὸ σῶμα στρατοῦ ἐκ δύο μεραρχιῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν ταύτη πρέπει νὰ

σχηματίσωμεν τὸν τε στρατὸν καὶ τὴν ἐθνοφυλακὴν μας.

Δὲν ποιῶ λόγον περὶ τοῦ μηχανικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ ἵππικοῦ, τῶν ἀποτελούντων μέρος εἰς τὰς μοίρας, τὰς μεραρχίας καὶ τὰ σώματα στρατοῦ, διότι ἡ ἐθνοφυλακὴ τούτων ἔνεκα τῆς ἰδιότητός των, ὡς ἐν ἀρχῇ προεξέθεσα, σχηματισθήσεται ἐκ τῶν ἐξυπηρετούντων ἀνδρῶν, μεταβαίνοντων ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν ἐφεδρείαν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν ἐθνοφυλακὴν. Διὰ τὴν προμήθειαν ὀπλων, καὶ μάλιστα τοῦ συστήματος Μάουζερ, προτύπου 1871, δι' οὗ ἐξοπλίσθη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1873, ἧτοι μετὰ τριῶν ἐτῶν βάσανον ὁ πρωσσικὸς στρατὸς, ἀπαιτοῦνται διὰ προμήθειαν ἑτησίαν ἐκ 15,000 ὀπλων, πρὸς 80 νέας δραχμὰς ἕκαστον, δραχμαὶ 1,200,000. Ἀλλὰ τίς Ἕλληνας, ἀτενίζων εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους, δυνάμενος δὲν θέλει σπεύσει νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ δημόσιον, ἀμὲν τῇ ἐγγχειρήσει εἰς αὐτὸν τοῦ ὄπλου του μετὰ τῶν πολεμοφοδίων 100 ἢ 120 δραχμὰς, ἀφοῦ βεβαίως τὰ 2/3 τούτων εἰσὶν εἰς κατάστασιν; Ὡστε τὸ πραγματικὸν κατ' ἔτος ἐξοδὸν τοῦ δημοσίου ἔσεται 400,000 δραχμαί.

Μὴ διστάσωμεν λοιπὸν, ἀλλ' ἄς προβῶμεν θαρραλέως ρίπτοντες βλέμμα περιφρονητικὸν πρὸς τοὺς ἀπαισιοδόξους, ἡ δὲ θεῖα πρόνοια ἧτις πάντοτε μᾶς ἐπροστάτευσεν δὲν θέλει μᾶς ἐγκαταλείψει καὶ εἰς τὸ μέλλον. Μὴ λησμονῶμεν τὸ τῶν προπατόρων μας «Ἄμμες ποτὲ ἀλκιμοὶ» ἀλλ' ἄς ἀνακράζωμεν «Ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεθα» προβαίνοντες θαρραλέως εἰς τὸ ἔργον, ἵνα μετ' ὀλίγον ὅτε σημάνῃ ἡ κρίσιμος στιγμή εὐρεθῶμεν παρὰ σκευασμένοι.

Περὶ στρατῶνων καὶ μάλιστα πολυπληθῶν ἐποιήσαμεν λόγον, ὃν ἡ ἀξία ἀνεβιβάσθη εἰς 1,898,000 δραμμῶν κατὰ μέγιστον ὄρον, δαπανηθησομένων κατ' ἔτος ἀνὰ 316,

000. Γινώσκω ὅτι ἐνταῦθα οἱ πλείστοι τῶν πολιτῶν, οἱ ἀποτελέσοντες τὴν ἐθνοφυλακὴν, θὰ μὲ ἐρωτήσωσιν — ἀλλὰ δὲν δύναμεθα νὰ ἐγγυμασθῶμεν καὶ κατασταθῶμεν πρόμαχοι τῆς πατρίδος μας χωρὶς νὰ παραιτήσωμεν τὰς ἐστίας μας, τὰς μητρικάς, συζυγικάς καὶ συγγενικάς ἀγκάλας; — ἀπαντῶμεν ἔχι! διότι οἱ τοιοῦτω τρόπῳ ἐξοπλιζόμενοι, ἄμειροι ὄντες τῶν στρατιωτικῶν καθηκόντων, τῶν ἰδεῶν τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐνότητος, καθίστανται οὐχὶ πρόμαχοι τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ μάλιστα τῆς κοινωνίας ἐν ἀνωμαλοῖς περιστάσεσιν· ἀπλούστατον παράδειγμα ἡ διαλυθεῖσα Γαλλικὴ ἐθνοφυλακὴ, ἡ διαλυθεῖσα ἐν Ῥώμῃ Ἰταλικὴ ἐθνοφυλακὴ, ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἀποτροπιάζονται οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι· διότι ἐνῶ διὰ ταύτης ἐλόγιζον οἱ Γάλλοι κατὰ τὸ 1870 ἀνωτέραν τῶν 2,000,000 στρατιωτικὴν δυνάμιν, ἔχι μόνον κατ' οὐδὲν συνέτεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τόπου τῆς, ἀλλὰ κατέστη ὄργανον διαλυτικόν, τείνον εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ πᾶν ὅ,τι τὸ δαιμόνιον ἐκεῖνο ἔθνος ἐκέρδησεν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 καὶ διέδωκεν εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Ἐνεκεν ταύτης παρ' ὀλίγον τὸ Γαλλικὸν ἔθνος νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἀγρίαν ἐποχὴν του, διὰ τῆς ἀπωλείας παντὸς καλλιτεχνικοῦ ἔργου, πάσης βιομηχανίας, ἐπιστήμης καὶ παντὸς κοινωνικοῦ θεσμοῦ. «Δὲν δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα οὐδενὸς στρατιωτικοῦ, λέγουσιν ἤδη οἱ Γάλλοι, ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ τοπικοῦ στρατοῦ (territorial) θὰ δυνηθῶσι νὰ μυηθῶσιν, ἔστω καὶ ἐπιπολαιῶς, ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ στρατιωτικοῦ βίου, χωρὶς νὰ ἐξέλθωσιν τῶν οἰκιῶν των· τὸ μόνον μέσον τοῦ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο εἶναι ἡ ἔνωσις διὰ τινὰς μῆνας ἢ ἑβδομάδας εἰς στρατῶνας καὶ εἰς στρατόπεδα, ὅπου σπουδαίως θὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὸν ἀληθῆ βίον

τοῦ στρατιώτου. Ἡ σπουδαιότης τοῦ σκοποῦ ὑπαγορεύει εἰς τὴν κυβέρνησιν νὰ βαδίσῃ στερεῶ τῷ ποδὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ὅτι θὰ ρίψῃ τὴν ταραχὴν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, διότι δὲν πρόκειται τέλος ν' ἀρπάξωμεν διὰ πολὺν χρόνον, δι' ἔτη ὄλους τοὺς πολίτας μετὰ τῶν ὑπαλλήλων ἐκ τῶν ἐνασχολήσεών των.

«Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν βιομηχανικῶν ἢ ἐμπορικῶν καταστημάτων ἔχουν σχεδὸν ἅπαντες ὑπερβῆ τὴν ἡλικίαν τῶν 35 ἐτῶν, ἔχουν συγγενεῖς, ἀνδρας τῆς ἐμπιστοσύνης των, ἀντιπροσώπους, οἵτινες τοὺς ἀντικαθιστῶσι κατὰ τὰς ἀσθενείας των ἢ κατὰ τὰς μακρὰς ἀπουσίας των. Δὲν δύναται τις βεβαίως νὰ τοῖς ἀφαιρῆσῃ ἄνευ κινδύνου ἅπαν τὸ ἐν χρήσει προσωπικὸν των, ἀλλὰ μόνον ἵνα ὑπερπηδῆσῃ τινὰς δυσχερείας, νὰ ἀφαιρῆσῃ μέρος τούτου διὰ τινὰς ἑβδομάδας. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δευτερευόντων καταστημάτων, ἢ τῶν ἐργαστηρίων, ἔχουν ἐπίσης συγγενεῖς, ὑπαλλήλους διὰ νὰ τοὺς ἀντικαταστήσουν, συνήθως μάλιστα ἀντικαθίστανται διὰ τῶν γυναικῶν των.

«Οἱ πολιτικοὶ ἢ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι λαμβάνουν κατ' ἔτος ἀδείας ἀπουσίας. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ ὑπάλληλοι τῶν ὑπουργείων ἔχουν ἐπίσης τοὺς πρώτους γραμματεῖς κτλ.

«Δὲν λέγομεν τέλος ὅτι ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τοπικοῦ στρατοῦ, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς περιστάσεις αἰτινες δύνανται νὰ βλάψωσι τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν· ἀλλ' ὑπάρχουσι μέσα νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν προτίθεται, χωρὶς νὰ προξενήσῃ εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα ὑπερβολικὴν ἀταξίαν. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι νὰ καλῆ τὴν ὑπαλληλίαν ταύτην διὰ τὴν ἐξάσκησίν της, οὐχὶ ὅλην

θμού, ἀλλ' ἄλληλοδιαδόχως κατὰ τὸ τρίτον κ. τ. λ.

«Ὅλοι οἱ φρόνιμοι θέλουσιν οὕτως ἀναγνωρίσει ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα τῆς κυβερνήσεως ἀφορῶσι τὰ συμφέροντα τῆς κοινωνίας.

«Θὰ εὐρεθοῦν πάντοτε καὶ τινες ἄεργοι καὶ ἀμελεῖς, οἵτινες θὰ πλάττωσιν ἀσθενείας ἢ θὰ βασισιθῶσιν, ἵνα ἐξαيرهθῶσι τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἀδράνειαν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν· ἀλλ' οἱ πρῶτοι ὑποβληθήσονται εἰς τὰς ἐπιτροπὰς τῆς ὑγείας, οἱ δὲ ἕτεροι εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτροπῶν».

Τοιαῦτα τινὰ λέγουσιν οἱ Γάλλοι, οἱ λογιζόμενοι 500, 000 ἐν ἐνεργείᾳ στρατὸν, ἐκτὸς τῆς ἐφεδρείας, διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ τοπικοῦ στρατοῦ των. Παρόμοια ἐσκέφθησαν οἱ Πρώσοι, πρὸ ἐξηκονταετίας μετὰ τὴν ἐν 'Ιένρ μάχην, ὅτε τοῖς ἐπεβλήθη παρὰ τοῦ Α'. Ναπολέοντος ὡς ἀνώτατος ὅρος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων των 40.000 στρατῶν, ὅπως καταρτίσωσι τὴν ἐθνοφυλακὴν των διὰ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ των ἐντὸς τῶν στρατῶν. Τοιοῦτον τρόπον καταρτίζεται ἡ Ἐλβετικὴ ἐθνοφυλακὴ, καὶ ἡμεῖς θὰ διαστάσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἀναπόφευκτον τοῦτο τῆς στρατιωτικῆς ἀνατροφῆς μας μέτρον; Μυριάκις προτιμώτερον νὰ παραιτηθῶμεν πάσης ἀξιώσεως περὶ τε τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντός μας, παρὰ νὰ σκεφθῶμεν ἄλλως ἢ ὅπως ὅλα τὰ πεφωτισμένα ἔθνη. Στρατῶνας καὶ στρατοπέδα πρέπει ν' ἀνεγείρωμεν μόνιμα. Καὶ περὶ μὲν τῶν στρατῶνων ἐξέθηκα ἀνωτέρω, περὶ δὲ τῶν στρατοπέδων φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ γένωσι δύο τοιαῦτα ἐν τε τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς στερεᾶς, ἐν οἷς θέλει συνεζασκεῖσθαι καὶ ὁ μόνιμος στρατὸς μας.

Ἀνέγνων ὅτι ὑπεβλήθη σχέδιον ὀργανισμοῦ τῆς πανεπιστημιακῆς φάλαγγος εἰς τὴν σύγκλητον, ἐνῶ ὀρίζεται μάλιστα καὶ

τὸ εἶδος τοῦ ὄπλου δι' οὗ ἐξοπλισθήσεται. Ἄλλ' ὦ καλοὶ κάγαθοι, μετὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων τοῦ προτειναντος, ἐρωτῶ—τίνας ἔθνους πανεπιστημιακὴν φάλαγγα ἐλάβετε ὡς πρότυπον εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου; Ἡ ἔλλειψις προτύπου ὀργανισμοῦ, τί ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι πᾶν μέτρον πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ληφθῆσόμενον οὐδὲν ὄφελος παρέξει, ἵνα μὴ εἴπομεν βλάβην; Ἡ προτιθέμεθα νὰ μὴν ἐξέλθωμεν τῆς σχολιάς ὁδοῦ ἐφ' ἧς εἰσῆλθωμεν ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως καὶ ἐντεῦθεν; Τὸ καθ' ἡμᾶς λέγομεν, ὅτι ἡ εὐγενὴς τοῦ πανεπιστημίου νεολαία, ἡ ἐλπίς αὕτη τοῦ μέλλοντός μας, ἀνήκουσα εἰς τὰς ἐπαρχίας, δέον ν' ἀποτελέσῃ μέρος, καὶ μάλιστα ὡς βαθμοφόροι, τῆς ἐθνοφυλακῆς τῶν ἐπαρχιῶν, ἀφοῦ πρῶτον ἐκπαιδευθῇ στρατιωτικῶς ὡς εἰς τὸ προηγούμενον φυλλάδιον ἐξέθηκα καὶ ὑποστῆ τὰς κανονισμένας ἐξετάσεις.

Θέλομεν μετὰ τῆς νοεράς ν' ἀναπτύσωμεν καὶ τὴν σωματικὴν δύνάμιν τῆς νέας ταύτης γενεᾶς; ἂς καταστήσωμεν ὑποχρεωτικὴν τὴν σωμασκήαν καὶ τὴν ἐπὶ σκοπὸν ῥιπὴν διὰ τῶν ὄπλων, ὡς καὶ τὴν ξιφασκήαν. Μικρὰ ὄθησις ἐκ μέρους τῶν κυρίων καθηγητῶν καὶ πάραυτα ἐκτελεσθήσεται.

Στρατιωτικὸν Πνεῦμα.

Στρατιωτικὸν πνεῦμα εἶναι τὸ αἶσθημα ἢ ἡ ἰδέα ἧτις ὠθεῖ τὰ ἄτομα, τὰς ἐταιρίας, τὰ ἔθνη, εἰς τὸ νὰ μετέρχωνται τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ νὰ υποβάλλωνται εἰς τὰς ἐπιπόνους ἀπαιτήσεις αὐτῆς. Τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα δύναται νὰ ὑποδουλώσῃ ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, καθόσον δὲ ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἀπορρέει εἶναι καθαρὰ κατὰ τοσοῦτον εἶναι καὶ νόμιμος· ἐντεῦθεν αἱ διάφοροι ὄψεις αὐτοῦ καὶ τὰ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένα δίκαια τὰ ὑπὸ τε τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς συνειδησεως τῶν λαῶν ἐπιδοκιμαζόμενα.

Ἡ ἱστορία μᾶς δεικνύει τὰς πηγὰς ἀφ' ὧν ἀπορρέει τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα, αἱ κυριώτεραι δ' ἐξ αὐτῶν εἰσὶν:

1) Ἡ θρησκεία! ἐξ ἧς ἐπήγασαν αἱ σταυροφοραὶ, καὶ ὁ τριακονταετής πόλεμος.

2) Ἡ θρησκεία μετὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ ἀναγέννησις τοῦ ἔθνους μας·

3) Ἡ θέλησις ἑνὸς ἀνδρός! παραδείγματα: ὁ στρατὸς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ στρατοὶ τῶν Καισάρων καὶ οἱ πόλεμοι τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος.

4) Ὁ Χαρακτῆρ τῶν λαῶν. Ἦτοι τὰ μάχημα ἐνστικτα, αἱ ἀρπακτικαὶ ὀρέξεις ὡς ἐκεῖναι τῶν βαρβάρων τῶν πρώτων τῆς ἐποχῆς μας αἰώνων· ὁ ἔρωσ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν δόξαν, ὅστις ἐκίνησε πολλάκις τοὺς Γάλλους· ἡ μνησικακία καὶ τὸ τῆς ἐκδικήσεως πνεῦμα ἐξ ὧν ἐπήγασεν ὁ Κριμαϊκὸς καὶ ὁ Γαλλογερμανικὸς πόλεμος· τὸ ἐνστικτον τῶν ὑλικῶν συμφερόντων ἐξ οὗ ἐπήγασεν ὁ Ἀμερικανικὸς ἐμφύλιος πόλεμος.

5ον) Ὁ πατριωτισμός! εἶναι θερμότερος καὶ ὑψηλότερος ἐφ' ὅσον οἱ θεσμοὶ τοῦ τόπου ἀνυψοῦσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ἐν γένει.

Ἄπασαι αἱ πηγαὶ αὗται τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος ἔχουσιν ὡς βλέπομεν τὴν ἀξίαν των, καὶ ἐκάστη παρήγαγεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλα ἀποτελέσματα. Ἄλλ' ἡ τελευταία «ὁ πατριωτισμός» εἶναι ἡ καθαρώτερα ἐξ αὐτῆς βλέπομεν νὰ γεννᾶται τὸ διαρκέστερον στρατιωτικὸν πνεῦμα, τὸ σφοδρότερον, τὸ ἱκανώτερον νὰ καταστήσῃ τὸν στρατιώτην ἄξιον νὰ πράξῃ τὰ μεγαλύτερα πράγματα. Εἶπωμεν κάλλιον ὅτι ἡ πηγὴ αὕτη εἶναι ἀνεξάντλητος.

Τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ πρέπει νὰ ἐμφυσῆσωμεν εἰς τε τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς πολίτας, ὅχι μόνον διότι εἶναι τὸ κάλλιστον πάντων, ἀλλὰ διότι αἱ λοιπαὶ πηγαὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα εἰσὶν ἀπηγορευ-

μέναι, ὡς μετέχουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἰδεῶν ἀναγομένων εἰς τὸν βαρβαρισμόν.

Ὁ πατριωτισμός! Τὸ θεῖον τοῦτο αἶσθημα εἶναι ἡ μόνη ἐλπίς μας καὶ ἐπ' αὐτοῦ θέλομεν εὑρεῖν τὸ ἀπαιτούμενον εἰς τὴν παρούσαν θέσιν μας στρατιωτικὸν πνεῦμα. Οὗτος μᾶς προκαλεῖ νὰ θυσιάσωμεν μέρος τοῦ χρόνου τῶν διασκεδάσεών μας καὶ τοῦ ἀργυρίου μας διὰ τὴν στρατιωτικὴν μας ἐκγύμνασιν καὶ διὰ τὸν ἐθνικὸν ἐξοπλισμόν μας. Ἡ παρούσα ἐποχὴ ἀπαιτεῖ ἀρρενωπὰς ἀποφάσεις καὶ οὐχὶ δισταγμούς, διότι κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν ὅ,τι μᾶς ἀνήκει.

Εἶδωμεν τίνι τρόπῳ οἱ Γερμανοὶ κατέρωθωσαν τὸ ποθούμενον τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεώς των (*). Ἡ Πρωσία ἐκ τοῦ μὴ ὄντος κατέστη βασιλεῖον Ἐυρωπαϊκόν, οἱ πρῶτοι δὲ βασιλεῖς αὐτοῦ ἐκ φιλοδοξίας καὶ στρατιωτικοῦ ἐνστικτου δὲν ἐσκέφθησαν ἢ πῶς νὰ συνειθίσωσι τὸν λαόν των εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων. Ὁ μέγας Φρειδερίκος μὲ τοὺς στρατιώτας του καλῶς διευθυνομένους, ὠφελοῦμενος ἐκ τῆς ἀνικανότητος τῶν ἀντιπάλων ἀρχηγῶν τῆς ἐποχῆς του, ἀνεβίβασε τὸ κράτος του εἰς τὴν περιοπὴν εἰς ἣν ἡ ἱστορία μᾶς δεικνύει. Ἐπὶ τοῦ Α'. Ναπολέοντος ὅμως παρ' ὀλίγον νὰ μηδενισθῇ. Τὸ δυστύχημα τοῦτο δὲν ἀπεθάρρυνε τοὺς Πρώσους, ἀλλ' ἀμέσως ἐσκέφθησαν τίνι τρόπῳ νὰ κατασταθῶσιν ἅπαντες στρατιῶται διὰ νὰ ἀποτεινάξωσιν τὸν Γαλλικὸν ζυγὸν καὶ τὴν αἰσχρὰν δι' αὐτοὺς συνθήκην τοῦ Ἰσλύ. Ὁ Scharnhorst ἔλυσε τὸ δύσκολον τοῦτο ζήτημα, ἐπινοήσας σύστημα στρατολογίας, ὅπως διέρχεται ἅπασα ἡ νεολαία ἐκ τοῦ στενοῦ στελέχους τῶν 40,000 στρατοῦ, εἰς ὃν εἶχον περιορισθῇ. Ἐκτοτε τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα ἐνεφυσήθη εἰς ὅλον τὸν λαόν, ἐξήπτετο δὲ ἀπὸ τε τὰς εὐγενεῖς κλάσεις καὶ

(*) Ἐκ τῆς Réunion des officiers

ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις, τοιοιτοτρόπως ὥστε ἐπεσκίασε πᾶν ἄλλο αἴσθημα καὶ κατέστη τὸ σύνολον τῶν ιδεῶν τοῦ θείου τοῦ λαοῦ τούτου.

Παραπλεύρως τῆς Πρωσσίας καὶ στενῶς συνδεδεμένα μετ' αὐτῆς τὰ Γερμανικὰ κράτη κλοτζοποδοπατούμενα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπὸ τὰς Γαλλικὰς φάλαγγας, ἀναπνέουσι τέλος μετὰ τὸ 1815, καὶ ὡς ἡ Πρωσσία ἀναμνησκονται τὰς πικρίας ἃς ἐποτίσθησαν καὶ τὰς καταστροφὰς ἃς ὑπέστησαν. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως ὅστις ὁσημέραι ἐμεγαλύνετο διὰ τοῦ μίσους πρὸς τοὺς προφῆν καταθλιπτάς των. Κατακτᾶν ἡμέραν τινα τὴν Γαλλίαν καὶ ποδοπατᾶν αὐτὴν ἦτο ἐπομένως ὁ μόνος συλλογισμὸς τῶν λαῶν ἀπὸ τοῦ Φραγκοφροτίου μέχρι τοῦ Κενισβέργ. Τὸ θέμα τῶν καθηγητῶν, ἡ ὠδὴ τῶν ποιητῶν, τὸ μάθημα τῶν διδασκάλων, τὰ τραγούδια τῶν τροφῶν πρὸς τὰ βρέφη, ὁ τελευταῖος λόγος τῶν ἀποθησκόντων γονέων πρὸς τοὺς υἱοὺς ἀπέβλεπον εἰς τούτο καὶ μόνον. Ἐντεῦθεν τὸ σύστημα «πατρίς ἢ Γερμανία» καὶ πάραυτα Ἐταιρίαι γυμναστικῆς ἐσχηματίσθησαν διὰ νὰ καταστήσωσι τοὺς βραχιόνάς των ἰσχυροτέρους τῶν ἐχθρῶν των καὶ πρὸ πάντων διὰ νὰ ἀναμνησκῶσι οἰκογενειακῶς τὸν κοινὸν σκοπὸν των. Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ζωηρῶς ἐπεδιώχθη, ἡ ἐπιστήμη ἐσκέπτετο νὰ εὕρη μηχανὰς πολέμου τελειότερας, ἡ βιομηχανία ἵνα τὰς προαγάγῃ καὶ ἡ διπλωματία ἵνα προετοιμάζῃ τὴν στιγμὴν τῆς ἐνεργείας. Ταυτοχρόνως μέρος τῆς πρακτικῆς ταύτης Γερμανίας εἰργάζετο διὰ τὴν πατρίδα συλλέγον πληροφορίας περὶ τῶν συνηθειῶν, τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῶν Γάλλων, περὶ τῆς Γεωγραφίας καὶ τῶν ὁδῶν τοῦ τόπου.

Ἐξ' ὅλων τούτων ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα. Οὐδέ-

ποτε ἡ ἱστορία μᾶς παρουσιάζει εὐγενεστέραν πηγὴν τοῦ τοιούτου σχηματισμοῦ, οὐδέποτε ἐκαλλιεργήθη ὁ σχηματισμὸς του μεθοδικώτερον, οὐδέποτε τὰ πρὸς τούτο μέσα ἐπεσωρεύθησαν ταχύτερον καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν ὑψηλότερον τῆς ἐντάσεώς των βαθμῶν. Τουτέστι τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα κατέστησε τοὺς Γερμανοὺς ἄπαντας στρατιώτας.

Ἐνταῦθα φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ καταλήξω τοῦ λόγου, διότι τὸ ἀνωτέρω ἐκτεθὲν παράδειγμα τῶν Γερμανῶν, ὑπαγορεύει πλείονα ἢ ὅσα πᾶς Ἕλλην συμβουλευόμενος τὴν συνειδήσιν του δύναται νὰ εἴπῃ ἐπὶ ὁμοίῳ διὰ τὸν Ἕλληνισμὸν ἀντικειμένου.

Βασιλεῖς, κυβερνήσεις, ἔξοχοι στρατιωτικοὶ νόες, ἐπιστήμονες, καθηγηταί, διδάσκαλοι, βιομηχανοὶ, οἰκογενειάρχαι καὶ τροφοὶ συνέτεινον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τοὺς Γερμανοὺς στρατιώτας. Εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα, ἠτις πλεονεκτεῖ τῆς Πρωσσίας κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων της, τίς θέλει ἀρνηθῆ τὴν συνδρομὴν του, ἐὰν ἀνοθεν, ὡς ἀρμόζει, δοθῆ ἡ δέουσα ὠθησις; Δὲν ἐνοοῦμεν διὰ τούτου νὰ καταστήσωμεν τὴν στρατοκρατίαν, ἀλλὰ τὴν ἐξόπλισιν καὶ ἐκγύμνασιν τοῦ ἔθνους περὶ τὰ στρατιωτικὰ ὡς ἡ παρούσα ἐποχὴ τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπαγορεύει.

Γ. ΚΑΚΑΝΑΡΑΚΗΣ

(Ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ.)

Υ. Γ. Σημειώσεις. Ὁ κ. Ῥαγκαβῆς, γράφας περὶ ὀργανισμῷ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἐμνήσθη καὶ τῆς ἐμῆς πραγματείας περὶ ἔθνικοῦ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἧτοι περὶ ἔθνοφυλακῆς καὶ πολιτοφυλακῆς, καταχωρηθείσης εἰς τὸ 12 φυλλάδιον τοῦ περιοδικοῦ Βύρωνος, ἀξίων νὰ μὲ πείσῃ περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τῆς ιδέας μου, τούτεστι ὅτι δὲν πρέπει νὰ βασισιθῶμεν εἰς τὴν ἔθνοφυλακὴν, ἀλλὰ εἰς τὸν κυρίως στρατὸν μας,

παραδεχόμενος μίγμα τι Πρωσσιοῦ καὶ Γαλλικοῦ ὀργανισμοῦ μετὰ τοῦ φόρου στρατολογίας τοῦ Αὐστριακοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ οὐχὶ καθ' ὀλοκληρίαν τὸν Πρωσσικὸν ὀργανισμὸν, ὅστις ὁμολογουμένως εἶναι ἀπλούστερος καὶ ἐντελέστερος.

Κατ' ἐμὲ, ἂν μοὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκλέξω ὀργανισμὸν στρατοῦ, ἀνευδοιάστως ἤθελον ἐκλέξει ἐκεῖνον ὅστις μετὰ ἐξηκονταετῆ ἐφαρμογὴν κατέστησε τὴν Πρωσσίαν ἐκ μικροῦ βασιλείου πανίσχυρον αὐτοκρατορικὸν φρονῶ δ' ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι δὲν ἤθελον ἀναζητήσαι ἴδιον ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ των, ἂν ἐφρόνουν ὅτι αἱ παρούσαι κρίσιμοι περιστάσεις τοῖς ἐχορήγουν ἀνάλογον χρόνον, καὶ ὅτι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν ἦσαν ὅμοια τῶν Πρώσων.

Βεβαίως ἡ τριετὴς θητεία τοῦ στρατιώτου εἶναι προτιμότερα τῆς δεκαοκταμῆνου, μολαταῦτα ἀμφοτέρων ποιοῦσι χρῆσιν οἱ Πρώσοι. Ἡ δεκαοκτάμηνος προτιμότερα τῆς μονοετοῦς, καὶ μόλα ταῦτα οἱ Γάλλοι ποιοῦσι χρῆσιν τῆς πενταετοῦς, μονοετοῦς, καὶ ἐξαμῆνου. Ἐρωτῶμεν—τίς ὁ λόγος δι' ἃν οἱ τε Πρώσοι καὶ Γάλλοι δὲν ἐπέμενον, οἱ μὲν εἰς μόνην τὴν τριετῆ, οἱ δὲ εἰς τὴν πενταετῆ θητείαν; Πρώτιστος βεβαίως ἡ οικονομία τοῦ χρόνου, καὶ δεύτερος, διότι θέλοντες νὰ ἐξασκήσωσιν εἰς τὰ στρατιωτικὰ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, συνεβουλεύθησαν καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ καθ' ἡμᾶς, ἐὰν δὲ φρονῶμεν ὅτι ὁ χρόνος μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μὲνωμεν ἄοπλοι καὶ ἀδαεῖς τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ πολὺν χρόνον, οὐδὲν τὸ κωλύον ἐπὶ βόθων κατακλινόμενοι νὰ βαδίσωμεν ἡρέμα· ἐὰν τούναντίον ὁ χρόνος βραχὺς πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τὴν συντομωτέραν ὁδόν.

Κατ' ἐμὲ, στρατιωτῶν, ἐκ μόνων τῶν καλυ-

πτόντων τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίως τὴν ἀνατολὴν νεφῶν, καὶ τῶν ὑποχρονίων βόμβων, εικάζω ὅτι πρέπει νὰ βαδίσωμεν γοργῶ τῷ βήματι εἰς τὴν στρατιωτικὴν μόρφωσίν μας, δι' ἃν λόγον καὶ ἐξέλεξα τὸ ἀπλούστερον καὶ ταχύτερον σύστημα τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ πολιτοφυλακῆς, ὅπερ συγχρωτίζον τὰς δύο ταύτας τοῦ ἔθνικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας τάξεις μετὰ τοῦ στρατοῦ, συνάδει καὶ μετὰ τὴν ἐν γένει κατάστασίν μας.

Ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς θὰ πεισθῆ βεβαίως ὅτι τὸ τῆς πειθαρχείας ἀντικείμενον εἶναι καὶ τὸ ἐμὸν κύριον μέλημα, ὅταν ἀνάγκωσι τὸ ἀνωτέρω δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας μου τῆς ἀφορώσης τὰ καθέκαστα τοῦ προτεινομένου παρ' ἐμοῦ συστήματος. Δὲν θέλει τὴν ἀντικατάστασιν καὶ συμφωνῶ πληρέστατα μετ' αὐτοῦ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ ἐκλείψῃ, ἐὰν τοῦτο εἶναι δυνατόν· ἀλλ' ἄγνοεῖ ὅτι αὐτὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦπτον συγκροτεῖ τὰς ἀραιὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ μας καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν σωματάρχων κατάχρησις τῆς χορηγήσεως τοῦ δικαιοῦματος τούτου προέρχεται ἐκ τῆς μεγάλης καθυστερήσεως τῶν κληρῶν. Δὲν πιστεύω δὲ ν' ἄγνοῃ καὶ τὰ κενὰ ἄτινα ἐπροξένησεν εἰς τὰς τάξεις τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς φρονεῖ ὅτι ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν δύναται νὰ συγκαλεσθῆ ἡ προτεινομένη παρ' αὐτοῦ ἐφεδρεία, ἄγνοων, ὅτι ἡ ἐκ τριετοῦς θητείας παραγομένη ἤδη, προσκληθεῖσα ἄπαξ, μετὰ τρίμηνον διάρκειαν, μόλις ἀπετέλεσε τοὺς 800 ἐκ τῶν 6000 τῶν εἰς τοὺς ἐλέγχους καταγεγραμμένων.

Ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς ἐπιμένον εἰς τὴν ἐξάμηνον θητείαν τῶν αὐτοσυντηρητῶν καὶ τὴν ἀπότισιν τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ἐφεδρείας, εἰς τὴν μονοετῆ καὶ τὴν τριετῆ, ἀλλ' ἐν ἀδείᾳ διαθεσιμότητος πεμπο-

μένην, δὲν παραδέχεται τὴν παρ' ἐμοῦ προτεινομένην τρίμηνον εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν διανουμένην, προτείνων ὡς μόνον λόγον, ὅτι ἔνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς πειθαρχίας κατὰ τὸ ἔτος 1861 οἱ στρατιῶται ἐφυλάκισαν τοὺς ἀξιωματικούς των ἀλλὰ πρὶν ἢ ἀναφέρει τὸ γεγονός ὤφειλεν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του, ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐκ καιρικῶν περιστάσεων καὶ οὐχὶ ἐξ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς θητείας, διότι τριετῆς στρατιῶται ἦσαν οἱ εὐάριθμοι ἐκεῖνοι.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ στρατιωτικοῦ φόρου παρακαλῶ τὸν Κ. Ῥαγκαβῆν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνη ἡ Αὐστρία μέχρι τοῦδε, διὰ τοῦ νόμου τῆς 5 Ἰουλίου 1868 ἄρθρον 55 παρεδέχθη τοῦτον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὸ ἀπομαχικὸν ταμεῖον. Ἡ δὲ Ἰταλία προέτεινε μὲν τὸν ἀπὸ 28 Ἰουλίου 1874 ἄρθρον 14 ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ βελτιώσῃ τὴν τύχην τῶν μενόντων εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὑπαξιωματικῶν, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο παραδεκτός. Ἡ Ἑλβετία τέλος ἔθεσεν ὑπὸ συζήτησιν τὸν νόμον τῆς 17 Μαΐου 1875 ὅστις, ἂν καὶ ἀνεγνωρίσθη κατ' ἀρχήν, μένει ἐκκρεμῆς ἔνεκα τῶν δυσκολιῶν ἃς παρουσιάζει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του. Ἄπαντα δὲ τὰ μνησθέντα ἔθνη προτίθενται νὰ ἐπιβάλλωσι τοῦτον εἰς τοὺς κωλυομένους ὅπως δῆποτε νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐπομένως πολὺ περισσότερο ἐπαχθῆς ἔσεται εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας, καὶ μάλιστα αὐτοσυντηρητικῶς ὡς οὗτος προτείνει. Εἰς τὴν ἐμὴν πραγματείαν ἀνέφερον, ὅτι τὸ καλῶς ἐνδιατιᾶσθαι καὶ τὸ ἀκόπως μετεφερέσθαι ἐνυπάρχει σήμερον εἰς τοὺς στρατοὺς καὶ ἔνεκα τούτου κατέστη κατορθωτὴ ἡ πανστρατεία, ὃ δὲ Κ. Ῥαγκαβῆς ἐξέλαβε ὅτι ἠθέλησα νὰ παρίδω τὴν ἐκ 52 χιλιομέτρων ὑπὸ καυστικὸν ἥλιον πορείαν του καὶ τὴν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκ γεωμῆλων τροφὴν του, λησμονήσας ὅτι τὸ ἐπίπονον τῆς ἐκστρατείας του δὲν παρα-

βάλλεται οὔτε μὲ τὴν κάθοδον τῶν μυρίων τοῦ Ξενοφῶντος, οὔτε μὲ τὰς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν σταυροφόρων, ἢ τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἀλλ' οὔτε μὲ τὰς κακουχίας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος μας.

Τὰς κακουχίας ἃς ὑπέστη, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας ἀνέτως ἐνδιατιώμενος, βεβαίως εἶχον ὑπ' ὄψιν ὅτε εἶπον, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν πολίτην, σήμερον, παρὰ πνεῦμα στρατιωτικόν, ἐλεύθερα φρονήματα, καὶ ἐπίστασθαι μάχεσθαι· διότι τὰς τοιαύτας κακουχίας πᾶς Ἕλλην δύναται νὰ ὑποστῆ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐκεῖνας ἃς ὑποφέρει διαρκῶς ὁ στρατιώτης μας, ὅστις οὔτε στρατῶνα, οὔτε τροφὴν, οὔτε ἐνδυμασίαν, οὔτε καθημερινὴν ὑπηρεσίαν, ὁμοίαν τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατῶν ἔχει· δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν εἰδότην τοὺς ξένους στρατοὺς καὶ ἐπισκεψαμένους τοὺς στρατῶνας μας.

Ἦν ἔθνος, φρονῶ, πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν του καὶ ἀναλόγως νὰ διοργανίζηται εἴτε στρατιωτικῶς, εἴτε πολιτικῶς, βαθμηδὸν δὲ νὰ τελειοποιῆται· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἤθελε παρίδῃ τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ τὸ ὁποῖον διὰ μιᾶς θέλει νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ἄκρως τέλειον, πίπτει εἰς τὸ χάος. Τοῦτ' αὐτὸ φρονῶ ὅτι θέλομεν πάθει ἔαν δὲν βαδίσωμεν περισκεμμένως.

Εἰς δὲ τὸν δισταγμὸν ὃν ἐκφράζει ὁ Κ. Ῥαγκαβῆς, τοῦ ὅτι φαίνεται νὰ ἀγνοῶ τὰς ἐσχάτως γενομένας τροποποιήσεις εἰς τὸν Ἑλβετικὸν ὀργανισμόν, ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἀφορμὴν νὰ συμπεράνῃ τοῦτον, διότι ὡς ὁ Ἰδιος ὁμολογεῖ δὲν ἐβασίσθη εἰς αὐτὸν, ἀλλ' ὑπ' ἄλλης ἀφορμῆς κινούμενος μετέφρασα τὸν τοῦ ἔτους 1871 ὀργανισμόν, πλήρει ὄντα, τοῦτέστιν ἵνα θέσω φιμὸν εἰς τοὺς φωνασκοῦντας ἐκάστοτε περὶ τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ μας καὶ ἐπικαλούμενους τὴν Ἑλβετι-

κὴν ἐθνοφυλακὴν· μολαταῦτα ἃς πιστεύσῃ ὅτι εὐτυχῶς δὲν ἠγνόουν καὶ ταύτας, καὶ ὅτι διὰ τῆς κατωτέρω ἐγκυκλίου ἐγνωστοποιήθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ.

Berne, le 10 fevrier 1875.

Nous avons l'honneur de vous informer que, dans sa séance de ce jour le conseil fédéral a prononcé l'entrée en vigueur de la nouvelle organisation militaire de la confédération Suisse, conformément à l'art. 89 de la constitution fédérale, ainsi que la mise à exécution dès le 19 fevrier 1875.

Le chef du Département militaire fédéral
VELTI.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω λεχθέντα, παρακαλῶ τὸν κ. Ῥαγκαβῆν νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν θεωρῶ τὸ σύστημά μου τέλειον, ἀλλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συνᾶδον μὲ τὴν κατάστασιν μας· ἃς συνομολογήσῃ δὲ μετ' ἐμοῦ, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν διάγει ἀνέτως ὡς οἱ λοιποὶ Εὐρωπαϊκοὶ στρατοὶ καὶ ἐπομένως ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ ὑποβληθῶσιν ὅλαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις· ἐνῶ διὰ τοῦ προτεινομένου παρ' ἐμοῦ συστήματος ἀσμένως πᾶς πολίτης θὰ ζητήσῃ νὰ ἐξασκηθῇ εἰς τὰ στρατιωτικά, συμμετέχων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τοῦ ἐν τῷ στρατῶνι βίου καὶ τῆς ἀπαραιτήτου στρατιωτικῆς πειθαρχίας. Κατ' ἐμὲ ὁ χρόνος θὰ μᾶς καταστήσῃ βαθμηδὸν τελείους.

Γ. ΚΑΚΑΝΑΡΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΝΕΑΠΟΛΙΝ.

Ὅτε κατὰ τὸ τελευταῖον εἰς Παρισίους ταξειδίον μου ἀνεχώρου ἐξ Ἀθηνῶν ὀριστικὴν εἶχον λάβει ἀπόφασιν νὰ μὴ διαμείνω

εἰς Νεάπολιν, ἢ ὅσον θὰ διέμενον ἐκεῖ καὶ τὸ ἀτμόπλοιον. Ἴσως τις τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐρωτήσῃ διατί νὰ λάβω τὴν ὀριστικὴν ταύτην ἀπόφασιν, καὶ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ διαμείνω ἐν Νεαπόλει. Ἐν τοῖς ἐπομένοις ἐξηγοῦμεν τὴν ἀνάγκην ταύτην.

Εἶχον ἀποφασίσει νὰ κάμω τὸ ταξειδίον τοῦτο ἐν ἔτει 1840. Ἡ πόλις τοῦ Κέρκωπος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν παρίστα τὸ εὐάρεστον θέαμα, ὅπερ παρίστα σήμερον, δὲν ὑπῆρχον αἱ εὐρεῖαι καὶ σύγκιοι ὁδοὶ αἵτινες διασταυροῦσιν αὐτὴν σήμερον, δὲν ὑπῆρχον αἱ κοσμοῦσαι αὐτὴν ὠραῖαι ἐξοχαὶ αἱ προσελκύουσαι ἀθρώους τοὺς ξένους, δὲν ὑπῆρχον τὰ λαμπρὰ δημόσια καταστήματα καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομαὶ αἵτινες καθωραΐζουσι σήμερον τὴν πατρίδα τοῦ Περικλέους (τὸ Λαύριον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνακαλυφθῆ). Δὲν ὠμοιάζεν αὕτη τὴν ἀρχαίαν ἀλλ' οὔτε τὴν νεωτέραν. Τὸ θέρος οὔτε ὁ ὀφθαλμὸς, οὔτε τὸ οὖς ἐτέρπετο διὰ τῆς καλλονῆς καὶ τῆς αἰμύλης φωνῆς τῶν αἰοιδῶν, αἵτινες πληροῦσιν σήμερον τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐμελπον αἱ Μοῦσαι δὲν ἤκουέ τις τότε ἢ τοὺς βατράχους κοάζοντας, καὶ ὁ εὐτυχῆς Ἰλισσὸς ὁ δεχόμενος εἰς τὰ στέρνα του τὰ ἀλαβάστρινα τῶν Μουσῶν σώματα εἶχε μεταβληθῆ εἰς βορβορῶδες τέλμα. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν σκολιαὶ καὶ ἀδιάβατοι, αἱ ἄξιοι λόγου οἰκοδομαὶ ἦσαν εὐάριθμοι λίαν καὶ ἡ πόλις ἐφθανε μέχρι τῆς θέσεως ὅπου κεῖται σήμερον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἔλλειψις ὑδάτος ἐπαισθητὴ ἔνεκεν τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἐβλεπέ τις ἴχνος δένδρου ὅπερ ἔδιδεν εἰς τὴν πόλιν οὐκ οἶδα ποῖαν μορφήν. Αἱ Ἀθηναὶ ὠμοιάζον πολὺ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν ἐβραϊκὴν συνοικίαν τῆς Φραγκφόρτης ὡς ἦτο αὕτη ὅτε κατὰ πρῶτον τὴν ἐπεσκεφθῆν. Ἡ ἐν Ἀθήναις διαμονὴ ἐπὶ τέλους οὐκ ἦν εὐάρεστος καὶ πᾶς τις ἐπλάττεν ἀνάγκην ἵνα μακρυνθῇ αὐτῶν.

Ἴδου ὁ πρῶτος λόγος τῆς ἀνω ῥηθείσης ἀνάγκης.

Περιηγήθην ἀρκετὰς χώρας, ἐπεσκέφθην δεκάκις τὴν Κωνσταντινούπολιν, πεντάκις τὴν Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, δις τὴν Γερμανίαν καὶ Αὐστρίαν, καὶ ἅπαξ τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ἀμερικὴν, εἰκοσάκις δὲ τὴν Ἰταλίαν, καὶ εὐχομαι τοσάκις καὶ πλέον πάλιν νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτήν.

Σὲ τέρπει βεβαίως τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ Βοσπόρου ἐνῶ ἄπειρα κολοσσαῖα πλοῖα ἀνακινουῦνται δίπην σκολήκων. Σὲ τέρπει ἡ πόλις τῶν Παρισίων μὲ τὰ βουλεύματα τῆς, μὲ τὸν δαίδαλον τῶν ὁδῶν τῆς, μὲ τὰς θαυμασίας οἰκοδομὰς τῆς, μὲ τὰς Γριζέτας καὶ Λορέτας τῆς, σοὶ προξενεῖ αἰσθησιν βαθεῖαν ἢ μελαγχολικὴν πόλις τοῦ Λονδίνου μὲ τὸν μυστηριώδη τάμεσίν τῆς, μὲ τὰ μελανὰ βιομηχανικὰ καταστήματα, μὲ τὸν σκοτεινὸν οὐρανὸν, μὲ τὰς μαρμαρίνους μορφὰς τῶν Ἀγγλῶν, οἵτινες ὡς ἀξίωμα ἔχουσιν, «Ὁ χρόνος πολύτιμος» καὶ τούτου ἔνεκεν δὲν τείνουσι χεῖρα βοήθειας εἰς τὸν πλησίον των, τὸν ἔσχατον διατρέχοντα κίνδυνον. Σὲ τέρπει τὸ θερμὸν ὥραιον κλίμα τῆς Ἰσπανίας, σὲ τέρπει ἢ φυσικὴ καλλονὴ τῆς Ἀμερικῆς μὲ τὰ δάση καὶ τοὺς καταρράκτας τῆς, σὲ τέρπει ἢ ἰσότης τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἢ Ἰταλία, ἢ Ἰταλία ἢ μαγευτικὴ ἐκεῖνη χώρα καὶ ἰδίως ἢ Νεάπολις σὲ καταπλήσσει, σὲ μαγεύει, σὲ ἔλκυει. Μὴ πορευθῆς ποτε, ἀναγνώστὰ μου, εἰς Νεάπολιν, ἐκτὸς ἂν ἀποφασίσῃς νὰ μὴ χωρισθῆς πλέον αὐτῆς. Ὁ σαπφειρώδης ἐκείνος γαλανὸς οὐρανὸς, τὰ λαμπυρίζοντα ἄστρα, ἢ γλυκεῖα αὖρα ἣτις θωπεύει ἀδιαλείπτως τὴν πόλιν ταύτην, ὁ ὑπερήφανος Ἀδρίας ὁ τὰ κράσπεδα αὐτῆς ταπεινῶς ἀσπαζόμενος, τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Βεζουβίου θέαμα, τὸ εὐχαρῆς τῶν κατοίκων τῆς ἐκ τοῦ στόματος τῶν ὀπιοίων οὐδέποτε ἐκλείπει τὸ ἄσμα, τὸ εὐκρα-

τον κλίμα τῆς σὲ ἀφαιρεῖ, σοὶ προξενεῖ οὐκ οἶδα ποῖαν ὑπερτάτην ἠδονὴν, σὲ φέρει εἰς κόσμον νέον, ἄγνωστον, μαγευτικόν, ὃν εὐχῆσαι νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς πώποτε.

Ἴδου ὁ δεύτερος λόγος τῆς ἀνάγκης. —

Θέλεις καὶ τὸν τρίτον, ἀναγνώστα μου; Ὁ ἀτὼν μᾶθης, διότι δὲν ποτοῦμαι ἀπὸ τὸ ρητόν, τὰ ἐν οἴκῳ οὐκ ἐν δῆμῳ. «Ὅτε ἀποφάσισα νὰ κάμω τὸ εἰρημένον ταξείδιον καὶ τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην ἀνήγγειλα τῇ συζύγῳ μου, μοὶ εἶπεν δι' ὕφους θλιβεροῦ «Καλὰ! ἀλλὰ πρόσεξε ν' ἀφίσης ταῖς τρέλαις σου.» τοῦτο ἐδήλου, - Νὰ μὴ περιπληχθῆς εἰς τὰ δίκτυα διαβολίσης τινός». «Ἐλάβον ὕφος σοβαρὸν καὶ ἀπεκρίθην πρὸς αὐτήν, ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔπαυσα νὰ κάμω τρέλαις. Ναί! μοὶ ἀπαντᾷ, λησμονεῖς τὴν δεῖνα Κυρίαν, λησμονεῖς τὴν δεῖνα... Ἡνόησα ὅτι κακὴν ἤγγισεν χορδὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευσα νὰ προσθέσω, ὅτι ἄλλως τε διατρέχω τὸ 32 ἔτος καὶ ὅτι δὲν εἶμαι πλέον παιδίον. Ἄλλ' ἢ σύζυγός μου δὲν ἐσκόπει νὰ ἐγκαταλείψῃ τόσῳ βραχέως τὸ πεδίον τῆς μάχης, καὶ διὰ τοῦτο μοὶ ἀπήντησεν ὅτι, ὅπως δῆποτε πρὶν ἀναχωρήσω θὰ τῆς ὁμώσω ὅτι δὲν θὰ διαμείνω εἰς Νεάπολιν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ εἰς τὸν νοῦν τῆς τί ἄνευ ἀνάγκης ἔπραττον ἐκεῖ.

Ἡναγκάσθην καὶ ὄμοσα ὅτι δὲν θὰ διέμενα ἐν Νεαπόλει.

Ἴδου ὁ τρίτος λόγος.

Τὴν 5 Φεβρουαρίου περὶ τὴν 3 μ. μ. ἐπέβην ἀγοραίου τινὸς ὀχήματος (οὐχὶ βεβαίως καινουργούς, ὡς εἶναι τὰ ὀχήματα τῆς σήμερον δι' ὧν τέρπεται τις νὰ περιπατῆ) καὶ μετὰ εἰκοσι λεπτὰ ἀφίχθμεν εἰς τὸν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς σταθμόν, ὅπου μετ' ἀπορίας παρετήρησα ὄμιλον ἀνθρώπων ζωηρῶς συζητούντων. Ἡρώτησα περὶ τῶν διατρέχόντων τὸν ταπεινῶς ἐνώπιόν μου προκλινάντα διευθυντὴν τοῦ ἐκεῖ Ζαχαρο-

πλαστείου, πινάκειον ἀνὰ χεῖρας κρατοῦντα πλήρες λουκουμίων, ὁμοιοζόντων τεμάχια Γρανίτου, ὅστις μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἕνας γηραλέος Κύριος μὲ τὴν θυγατέρα του κατήρχετο εἰς Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἢ ἀμαξία του ἀνετράπη προσέθηκε δὲ ὅτι ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ ἀπέλθῃ ἀμέσως, διότι πρόκειται νὰ προφθάσῃ τὸ Αὐστριακὸν ὄπερ μετὰ εἰκοσι λεπτὰ ἀναχωρεῖ. Οὐδέποτε ἠρεσκόμεν εἰς τὸ γῆρας (μὴ σκεπτόμενος ὅτι μετὰ μίαν εἰκοσαετίαν, πολλοὶ ἴσως θὰ ἔλεγον ταῦτα δι' ἐμέ)· ἀλλ' ἢ προσθήκη τῆς θυγατρὸς μετέβαλε τὴν ἀρχὴν μου ταύτην καὶ ἀπήντησα πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐπειδὴ μοὶ ἀρέσκει ἢ συναναστροφή καὶ μάλιστα τῶν γηραλέων ἀνθρώπων, ἠδύναμην νὰ προσφέρω εἰς τὸν γηραλέον Κύριον θέσιν ἐν τῇ ἀμαξίᾳ μου.

Ἡ πρότασίς μου ἔγεινεν ἀσμένως δεκτὴ καὶ μετὰ τινα δευτερόλεπτα ἀπέναντι μὲν (μὴ θελήσαντα τὴν θέσιν ἢν τῷ προσέφερα) εἶχον τὸν γηραλέον Κύριον, πλησίον μου δὲ τὴν θυγατέρα του. Μετὰ τὰς εὐχαριστήσεις ἃς μοὶ ἀπέτεινεν ὁ γηραλέος Κύριος, (κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ἐγὼ παρετήρουν ἀρκετὰ τρυφερῶς τὴν θυγατέρα του, εὐεῖδῃ δεκαεξαετῇ κήρην), μοὶ εἶπεν ὅτι ὀνομάζεται Π. Δ., ὅτι ἦτο γραμματεὺς ἐνὸς ὑπουργείου καὶ ὅτι ἀπῆρχετο εἰς Μασσαλίαν, ὅπως παραλάβῃ τὴν κληρονομίαν ἐνὸς συγγενοῦς του ἀποθανόντος ἐσχάτως. Οὕτω συνομιλοῦντες ἐφθάσαμεν εἰς Πειραιᾶ, καὶ ὁ μὲν γηραλέος Κύριος μετὰ τῆς θυγατρὸς του ἐπήδησεν κάτω τῆς ἀμαξίας, εὐχαριστήσας με ἐκ νέου διὰ τὴν καλοσύνην μου, (ζητήσας μάλιστα νὰ πληρώσῃ καὶ τὸ μερίδιον τῆς ἀμαξίας, ὄπερ ὅμως οὐδαμῶς ἐδέχθην) ἐγὼ δὲ ἔσπευσα εἰς τὸ Αὐστριακὸν πρακτορεῖον, ἀφ' ὅπου λαθὼν εἰσιτήριον, ἐπέστρεψα εἰς τὸν λιμένα (ὅστις δὲν ἦτο βεβαίως ὅπως εἶναι σήμερον), ἐπήδησα ἐπὶ λέμβου καὶ ἀκριβῶς καθ' ἢν στιγμὴν διὰ τῆς ναυτικῆς σάλπιγγος προσε-

καλοῦντο οἱ ἐπιβάται διὰ τρίτην φοράν, εὐρισκόμεν ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Μετὰ πέντε λεπτὰ τὸ πλοῖον ἤρε τὴν ἀγκυραν.

Τὴν πέμπτην ἀκριβῶς παρετέθη τὸ δεῖπνον, εἰς ὃ ὅμως δὲν ἠθέλησα νὰ λάβω μέρος· παρακλέσας τὸν θαλαμηπόλον νὰ μοὶ φέρῃ νὰ δειπνήσω ἐν τῷ δωματίῳ ἐν ᾧ διέμενον, ἔφαγον ἀρκετὰ καλὰ, ἐνεδύθην, ἤναψα ἐν σιγάρων καὶ περὶ τὴν ἔκτην εὐρισκόμεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. «Ἡ Ἄ? Ἀσία,» (οὕτως ἐκάλεον τὸ πλοῖον δι' οὗ ἐταξιδεύομεν) ἐν τῶν ὠραιοτέρων τῆς ἐταιρίας Lloyd, πρώτου μεγέθους, εὐρὺ, ὅλως καινουργές, καθαρὸν, διασχίζον μεθ' ὑπερφηφείας τὰ εὐρέα στέρνα τῆς κυανῆς θαλάσσης φρισσοῦσης ἀνὰ πᾶν βῆμα αὐτοῦ, σπεύδον μετὰ ταχύτητος εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, ὁμοιάζε πρὸς κόρην χαρίεσσαν καὶ ὥραϊαν, σπεύδουσαν μετὰ χαρᾶς πρὸς τὸν βωμόν, ὅπου εὐτυχῆς μνηστήρ ἀναμένει αὐτήν.

Ὁ καιρὸς ἦν ὥραϊος, καίτοι λεπτόν ψυχὸς ἠνάγκαζε τοὺς ἐπιβάτας νὰ μὴ λησμονώσι ὅτι ὁ χειμὼν δὲν παρήλθεν εἰσέτι, ὁ δ' οὐρανὸς ἦν διάστερος καὶ ἢ Σελήνη ὑψομένη ὀπισθεν τοῦ ἀποτόμου βράχου τοῦ Αὐκαθητοῦ, ἐφώτιζε τὴν ἐνδοξὸν χώραν τοῦ Κέκροπος.

Μετὰ τὰς φυσιολογικὰς οὕτως εἰπεῖν ταύτας παρατηρήσεις, ἔστρεψα τὸ ὄμμα ἐπὶ τοῦ πλοίου. Τὸ κατάστρωμα ἦν πλήρες· ἐδῶ ἔβλεπέ τις ἀνθρώπους ἀμερίμνως ἐξηπλωμένους καὶ ἄδοντας, ἐκεῖ ἄλλους ἀστενωμένους καὶ ἄλλους κοιμωμένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μοὶ ἐφάνη μάλιστα ὅτι διέκρινα καὶ τὸν γηραλέον Κύριον, οὗτινος ἢ κεραλὴ ἐκλινεν ἐπὶ τοῦ πτήθους του, ὀνειρευομένου ἴσως τὴν κληρονομίαν ἣς ἐμελλε νὰ γίνῃ κάτοχος μετ' ὀλίγον, ἢν ὅμως δὲν ἔλαβε, διότι ὡς ἐγὼ ἔμαθον, ἄμα φάσας εἰς Μασσαλίαν ἔμαθε μὲ λύπην του ὅτι ὁ συγγενὴς ἐπελάμβανεν ἀρίστης ὑγείας. Παρατήσας τὸ κατὰ-

στρωμα, ἔφερον τὸ ὄμμα εἰς τὸ διὰ τὴν πρῶτην θέσιν προσδιωρισμένον μέρος, ἐκεῖ δὴλα δὴ ὅπου ἰστάμην. Οἱ ἐπιβάται τῆς πρώτης θέσεως ἦσαν ὀλίγιστοι· ὁ πρῶτος τούτων ἦν νεανίας εἰκοσιπενταετής μαλθακῶς ἐπὶ τῆς ἑδρας ἐξηπλωμένος, μὲ ὀφθαλμοὺς βαθυκιάνοους, μὲ κόμην ξανθὴν καὶ οὐλῆν, λευκός, ὑψηλός, προσηλωμένος εἰς τὸ ἐξαισιον τῆς ἀνατολῆς τῆς Σελήνης θέαμα καὶ ἄδων τό : «Non sai tu che nell anima mia» τοῦ Ballo in Maschera.

Ἡ καλλονὴ τοῦ σώματος καὶ ἡ γλυκεῖα καὶ ἠχηρὰ φωνὴ τοῦ νέου τούτου, μοὶ ἐγέννησαν τὴν ἰδέαν, ὅτ' εἶναι ἄδικον τοιαῦτα προτερήματα νὰ εὐρίσκονται μακρὰν τῆς σκηνῆς.

Ἐνόμιζες ὅτι ἡ σκηνὴ εὐρέθη δι' αὐτὸν καὶ αὐτὸς ἐπλάσθη διὰ τὴν σκηνήν.

Πλησίον αὐτοῦ τρεῖς ἄλλοι, ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο ἦσαν ὠρίμου ἡλικίας καὶ ὠρίμου καλλονῆς, ὁ δὲ τρίτος εἰκοσαετής καὶ ὁμοιος πρὸς βόδον Μαῖου, ὠμίλου καὶ ἐθορυβοποιοῦν δίκην δαιμονιζομένον. Ἡ ταχύτης μεθ' ἧς συνωμίλου, ἡ ἀπλῆ καὶ χαριέσσα ἐνδυμασία των, τ' ἀνεξάντλητα σχήματα τὰ συνοδύοντα πάσαν φράσιν, τὰ μυθῶδη ἔρωτικά κατορθώματά των, αἱ θηριώδεις μονομαχίαι ὧν ἐγένοντο οἱ ἦρωες, σοὶ ἐδίδον ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς κουφότητος τῶν Γάλλων. Ὅσον δὲ οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐξώγωνον τὰ ἔρωτικά των κατορθώματα, τόσον ὁ νέος ὁ δυστυχῆς ἠγωνίζετο νὰ ὑπερκοντίσῃ τοὺς ἀνοήτους συντρόφους του, παριστῶν αὐτοῖς ὅτι δὲν ὑπάρχει γυνὴ ἧς εἰς τὸ προσκεφάλαιον νὰ μὴ κατέκλινε τὴν κεφαλὴν του. Ἦσαν αὐτῶν, κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν, ἔβλεπέ τις νεανίαν ὑψηλοῦ ἀναστήματος, σιωπηλὸν ὡς τάφον, ἐνδεδυμένον μελανὰ καὶ ἐρειδόμενον ἐπὶ τῆς κιγκλίδος τοῦ καταστρώματος· ἐφαίνετο προσηλωμένος εἰς τινὰ ἰδέαν, ἧτις ἀπερρόφα τὴν προσοχὴν του πᾶσαν, καὶ

ἐνόμιζες ὅτι δὲν ἤκουεν οὔτε τὸ ἄσμα τοῦ Ἴταλοῦ, οὔτε τῶν Γάλλων τὰς φλυαρίας· τὸ κυανοῦν τῶν ὀφθαλμῶν του συμπύπτον μὲ τὸ κυανοῦν τῆς θαλάσσης κύμα, ἐπέχει ἐπὶ τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης μορφῆς γλυκεῖαν τινὰ μελαγχολίαν, βαθυτάτην ἐμποιοῦσαν αἰσθησιν. Διαιεῖναμεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος μέχρι τῆς ἐνδεκάτης καὶ ὅμως ὁ νέος οὗτος, οὐδεμίαν δίδων προσοχὴν εἰς τὰ περίξ αὐτοῦ γενόμενα, ἵστατο ἔχων τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τῆς κομβιοδόχης του, τὴν ἄλλην πίπτουσαν ἐπιχαρίτως ἐπὶ τοῦ ἐσχηματίστου μηροῦ του καὶ τὸ ὄμμα προσηλωμένον εἰς τὸ ἀχανές πέλαγος. Σοὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἀποσπάσῃ ἐκεῖθεν. Δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσῃ εἰς ποῖον ἔθνος ἀνήκεν. Ἄγγλος δὲν ἦτο, διότι ναὶ μὲν ἦτο λευκός, ἀλλ' ἡ κόμη του ἦτο μελανὴ ὡς πτερόν κόρακος, καὶ εἶναι δύσκολον μεταξὺ ἐνὸς εκατομυρίου Ἄγγλων νὰ εὕρῃς ἕνα μελανὴν ἔχοντα κόμην· οὔτε Γερμανός διότι ἡ κτηνώδης τῶν Γερμανῶν φύσις εἶναι ἀνεπίδεκτος τοιούτων εὐγενῶν αἰσθημάτων, οὔτε Γάλλος, διότι οἱ Γάλλοι ὅσον καὶ ἂν ὦσι μελαγχολικοὶ τοῖς εἶναι μυθῶδες τὸ κλείειν τὸ στόμα. Κλειστὸν στόμα, λέγουσιν οἱ Γάλλοι, εἶναι ἴδιον τῶν Νεκρῶν. Ἴσως ἦτον Ἴταλός· μᾶλλον ἐκκλινον ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης. Οὔτοι ἦσαν ὅλοι καὶ ὅλοι οἱ συνεπιβάται μεθ' ὧν ἐπὶ ἀρκετὰς ἡμέρας ὤφειλον νὰ συντρόγω, νὰ ὀμιλῶ καὶ νὰ διασκεδάζω. Τρία δ' αἰσθήματα ἐγεννήθησαν ἐν ἐμοὶ ἐκ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἐξετάσεως, ἀγάπης διὰ τὸν Ἴταλόν, ὀργῆς κατὰ τῶν Γάλλων, συμπαθείας βαθυτάτης διὰ τὸν ἄγνωστον ἐκεῖνον νεανίαν. Ἄλλ' ὀφείλω εἰλικρινῶς νὰ σοὶ ὁμολογήσω, ὠραία μου ἀναγνώστρια, ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ ψυχῇ μου αἰσθημα ἦν ἡ λύπη ἢ ἡσθαινόμην μὴ βλέπων πτυχὴν γυναικείας ἐσθῆτος. Ἐστρεφόμην δεξιᾷ ἐστρεφόμην ἀριστερᾷ ἀλλὰ· . . . . .

Καμμία περίξ δὲν ἐκινεῖτο πτέρυξ, ὡς λέγει ὁ φίλος μου Ὀρφανίδης εἰς τὸ Ἴρι-Λίρι του.

Εἰς τὴν ἀγωνίαν ταύτην εὐρισκόμην, ὅτε ἡσθάνθην χεῖρα τιθεμένη ἐπὶ τοῦ ὤμου μου· ἐστράφην καὶ εἶδον τὸν πλοίαρχον, ἄνθρωπον εὐγενοῦς καρδίας καὶ λίαν ἀξιαγάπητον.

— Λοιπὸν, μοὶ λέγει, πῶς σοὶ φαίνεται ἡ «Ἀσία» μου; Εἶχον ἄδικον ὅταν σοὶ ἔλεγα ὅτι εἶναι χαριεστάτη;

— Σὲ συγγαίρω, Πλοίαρχε, εἶναι πλέον παρὰ χαριέσσα, εἶναι ὠραία.

— Καὶ τί παρετήρεις τόσον προσεκτικῶς, ὅτε πρὸ ὀλίγου σὲ ἤγγισα;

— Ἐκαμα σκέψεις τινὰς περὶ τῶν Κυρίων ἐκείνων, καὶ ἔδειξα τοὺς πέντε ἐπιβάτας περὶ ὧν λόγον ἐποιήσαμην ἀνωτέρω.

— Δυνάμεθα ν' ἀκούσωμεν τὰς σκέψεις ταύτας;

— Εὐχαρίστως, Πλοίαρχε.

Ὁ Πλοίαρχος ἐξήγαγε τὴν ταμβακοθήκην του, ἔλαβεν ἐν σιγάρῳ τῆς Ἀθάνας καὶ τὸ ἦναψε· εἶτα προσέφρων τὴν Ταμβακοθήκην,

— Καπνίζετε νομίζω, εἶπεν.

— Καὶ τόσον πολὺ, Πλοίαρχε, ὥστε ἡ σύζυγός μου συχνὰ μ' ἀπειλεῖ μὲ διαζύγιον, ἐὰν ἐξακολουθῶ νὰ καπνίζω τόσον.

— Λαμπρὰ ἀπειλὴ ἦν οὐδέποτε ἠτύχησα ν' ἀκούσω παρὰ τοῦ στόματος τῆς συζύγου μου, εἶπεν ὁ Πλοίαρχος ἐξάγων τὸ λυπὴν μυροδόλου καπνοῦ.

— Καλὲ, τί μὲ λέγετε;

— Ναί. Ἄλλ' ἂς ἀκούσωμεν τὰς περὶ τῶν Κυρίων κρίσεις σας.

— Ἄς ἀρχίσωμεν πρῶτον ἀπὸ τὸν Κύριον ἐκεῖ, Πλοίαρχε, καὶ ἔδειξα τὸν ὠραῖον ἐκεῖνον Ἴταλόν· αὐτὸν τὸν προώρισα δι' ἡθοποιόν· ἤκουσα αὐτὸν πρὸ μικροῦ ἄδοντα τεχνικώτατα.

— Δὲν ἠπατήθης. Εἶναι ὁ διασημότερος ἡθοποιός. Μετὰ τινὰ δὲ στιγμὴν, ἦτον ὁ πρῶτος ὑψίφωνος τῆς ἐν Ἀθήναις Μελοδραματικῆς Ἑταιρίας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

— Πλοίαρχε, πρέπει νὰ ὁμολογήσητε ὅτι εἰμὶ διορατικὸς ἄνθρωπος.

— Συμφωνῶ πληρέστατα. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων τί ἰδέαν ἐσχηματίσατε;

— Οἱ ἄλλοι, Πλοίαρχε, εἶναι τρεῖς κοῦσοι ὡς ὅλοι οἱ Γάλλοι, φλύαροι ὡς ψιττακοὶ καὶ φιλαλήθεις ὡς ὁ Γκιουλίβερ.

— Ἐχεις δίκαιον. Οἱ δύο ἐξ αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι, εἶναι μέλη τῆς ἐν Παρισίοις ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἐλθόντες ἐνταῦθα πρὸς σπουδὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἴσως ὅπως τελειώσωσι τὸ ἔργον ὅπερ ἤρχισεν ὁ Ἐλγίνος. Εἶναι μέλη τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὅμως εἶναι καὶ ἐπιπόλαιοι καὶ κοῦφοι. Συγχώτερον τοὺς ἀκούει τις προφέροντας τὴν λέξιν γυνὴ παρὰ τὴν λέξιν ἐπιστήμη. Ὡς πρὸς τὸν τρίτον δύναται τις νὰ τὸν δικαιολογήσῃ ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του· εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ πρὸς δεξιὰν καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας χάριν διασκεδάσεως. Ἄλλ' εἶμαι περιεργός ν' ἀκούσω τὴν περὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐκεῖνου γνώμην σου. Τί λέγεις περὶ αὐτοῦ;

— Ἐδῶ, Πλοίαρχε, παύει ἢ πρὸς τὸ μαντεύειν δυνάμεις μου. Ἐν πρώτοις προσεπάθησα πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ μαντεύσω τὸ ἔθνος εἰς ὃ ἀνήκει· κατὰ τᾶλλα νομίζω, ὅτι ἠθικὴ τις λύπη καταβιβρώσκει τὸν δυστυχῆ αὐτὸν νέον.

— Οὕτω θὰ ἀπορήσῃς ὅταν μάθῃς ὅτι εἶναι Ἄγγλος, ἀπεκρίθη ὁ Πλοίαρχος.

— Τὸ ὁμολογῶ, Πλοίαρχε. Ἐφρόνουν ὅτι θὰ ἦτο Ἴταλός ἢ Γερμανός. Ἄλλὰ τίς ἐστὶν οὗτος;

— Ἐν ὀλόκληρον μυθιστόρημα ὅπερ θὰ σοὶ διηγηθῶ. Θὰ σοὶ εἶπω πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτὸν πλὴν τοῦ ὀνοματός του ὅπερ ἔδωκα

τόν λόγον τῆς τιμῆς μου νά μὴ ἀποκαλύψω οὐδενί.

— Ἀλλά φρονῶ, Πλοίαρχε, ὅτι ἂν τινα ἐρωτήσω τῶν ἐν τῷ πλοίῳ θὰ τὸ μάθω, ὥστε ἢ προφύλαξις ἀποβαίνει πάντῃ περιττὴ.

— Ἀπατάσθε, διότι ὄντινα δῆποτε καὶ ἂν ἐρωτήσητε, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ὑψῶν τοὺς ὄμους ἀρνητικῶς, διότι οὐδεὶς τὸν γνωρίζει.

— Καὶ ἂν ἐρωτήσω τὸν ἴδιον; Φρονεῖτε ὅτι θὰ μοὶ τὸ ἀποκρύψῃ;

— Ποσῶς! Ὅα σᾶς εἶπη (ἂν τὸ παράπαν σᾶς τὸ εἶπη) ὅτι ὀνομάζεται Ἰάκωβος Κόλχαν, διότι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιηγεῖται. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νά μὴ κατατρίψητε τὸν καιρὸν σας ματαίως.

P.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΡΩΜΑΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

§. 1.

Ῥωμαϊκαὶ ἀρχαιότητες. Πηγαὶ αὐτῶν.

Ὑπὸ τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας ἐννοοῦμεν τὴν ἀφήγησιν τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅσον περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν, τὸ μὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν ιστοριογράφων, ῥητόρων καὶ γραμματικῶν, τὸ δὲ ἐξ ἄλλων μνημείων, ὡς ἐπιγραφῶν, νομισμάτων, καὶ ἄλλων ἀρχαίων λειψάνων, ἐξ ὧν πολλὰ ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Τίτου καταστραφειῶν πόλεων Ἡρακλείου καὶ Πομπήϊας εἰς φῶς ἤχθησαν. Ἀλλὰ μὴν τὰς πηγὰς ταύτας μετὰ προσοχῆς δεόν νά μεταχειρίζομεθα· διότι οἱ ἱστορικοὶ συγγρα-

φεῖς οὐ σπανίως ἔλαβον ψευδεῖς δόξας καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων εἰλημμένας περὶ τῆς πόρω αὐτῶν κειμένης ἀρχαιότητος, καὶ περὶ τῆς συγχρόνου αὐτῶν ἐποχῆς ἔκριναν οὐ πάντοτε ἀμερολήπτως. Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς (1) παρενόησαν ἐνιαχοῦ τὰ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ ῥήτορες πάλιν ἐν τῇ μονομερεῖ αὐτῶν θεωρίᾳ ἢ ἐν τῷ ῥητορικῷ ρεύματι τοῦ λόγου ἀπεμακρύνθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τῆς ἐντελῶς ὀρθῆς καὶ ἀκριβοῦς παραστάσεως τῶν σχέσεων. Τὰ λοιπὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος λείψανα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πολλάκις παρεποιήθησαν καὶ διεφθάρησαν. Τοῦτου ἕνεκα ἵνα φθάσωμεν εἰς ἀσφαλῆ κρίσιν εἶνε ἀνάγκη κριτικῆς συνέσεως.

§. 2.

Ἡ σχέσηος αὐτῶν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν.

Ὁ ἰδιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Ῥώμης βίος πρέπει νά ἐκτεθῇ ἐν τῇ ἱστορικῇ του ἀναπτύξει· ἢ ἐπιστήμη ἢν ἀρχαιότητος καλοῦμεν, εὐρίσκεται μὲν ἐν ἀκριβεῖ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, ἰδίως ὅμως πραγματεύεται τὴν σχέσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀστυκοῦ καὶ οἰκιακοῦ βίου, καὶ ποιεῖται μνεῖαν τῶν ἐξωτερικῶν συμβάντων καὶ ἀξιωματικῶν προσώπων, κατὰ τοσοῦτον μόνον, καθ' ὅσον ταῦτα ἐπὶ τὰς ἐσωτερικὰς μεταβολὰς ἐν τῷ ἀστυκῷ βίῳ οὐσιωδῶς ἐπιδρῶσιν.

(1) Εἰς τοὺς ἱστορικοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες διὰ τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας ἄξιοι μνεῖας εἰσὶ, συγκαταριθμοῦμεν ὀνομασί τὸν Πολύβιον, Διόδωρον τὸν Σικελειώτην, Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσία, Πλούταρχον, Ἀππιανὸν, Δίωνα Κάσιον καὶ τέλος τὸν ἐπιτομέα Ἰωάννην τὸν Ζωναρᾶν. Οὗτοι προτιμῶνται πολλάκις τῶν Ῥωμαϊκῶν πηγῶν, ὅτι ἀκριβεστέρως περιγραφὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν καταστάσεων καὶ ἔθιμα πρὸς διασάφισιν ξένων χωρῶν δίδουσιν.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

Τοπογραφία τῆς Ῥώμης.

§. 1.

Περιοχὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν βασίλειον περιωρίζετο κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ καὶ ταῖς περικειμέναις αὐτῇ, ἐπεξετάθη ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ κυριαρχία αὐτοῦ ἐπὶ μακρότερον. Ἐν ἔτει 266 ἡ μεσαία καὶ ἄνω Ἰταλία ἦν ὅλως ὑποχείριος τῇ Ῥώμῃ καὶ νῦν ἤρξαντο οἱ μεγάλοι πόλεμοι, δι' ὧν τὸ βασίλειον τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ἐπὶ τῶν τριῶν κατὰ τὴν Μεσόγειον κειμένων μερῶν τῆς οἰκουμένης ἐξέτεινε, οὕτως ὥστε κατὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας πρὸς βηρρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀστρου καὶ τοῦ Ῥήνου, πρὸς νότον ὑπὸ τῶν ἐρῆμων τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου ὠρίζετο. Ἐπὶ τῶν Καισάρων τὰ ὄρια ταῦτα ἐξετάθησαν ἔτι πλέον. Ἐν τῷ ἐκτεθέντι τούτῳ βασιλείῳ, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Ῥώμης ἡ κυβερνήσις πάσης ἀρχῆς, καὶ ἡ ἐνεργὸς κοινωνία πάντων τῶν πολιτῶν περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν ἐπὶ τῆς δημοκρατίας συνεδέετο μετὰ τῆς προσωπικῆς παρουσίας ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει, εἰς ἣν ἐξ ἀρχῆς ἀνῆκον.

§. 2.

Τοπογραφία τῆς Ῥώμης.

Ἡ Ῥώμη ἐκεῖτο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, 16000 πόδας ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Ἐπερείδετο ἐπὶ τοῦ Παλατινοῦ λόφου, ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τῶν βασιλείων φαίνεται ὅτι προστεθήσαν οἱ ἐγγύτατοι λόφοι. Ὁ Σερουῖος Τύλλιος, ὡς λέγεται, τοὺς 7 τούτους λόφους περιετείχισε. Τὰ ὀνόματα τῶν λόφων τούτων ἦσαν: *Palatīnos* (Palatinus) *Capitolīnos* (Capitolinus) *Coelīnos* (Coelius) *Aventīnos*, (Aventinus) *Esquī-*

līnos (Esquelinus) *Viminālīs* (Viminalis) *Quirinālīs* (Quirinalis). Πρῶτος ὁ Καίσαρ Ἀρηλιανὸς ὠχύρωσεν αὐθις τὴν πόλιν καὶ συμπεριέλαβε τὸν λόφον τῶν κήπων (collis hortulorum), πέραν τοῦ ποταμοῦ τὸ *Ianiculor* Janiculum) καὶ τὸ *Ouatikanōn* ὄρος (mons Vaticanus) Τὸ *Pomoerīos* (pomoerium), ἤτοι ὁ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τείχους κενὸς χώρος, ὅστις τὸ ἱερὸν ὄριον τῆς πόλεως ἐδείκνυεν, ἐπεξετάθη πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Σερουῖου Τολλίου, καὶ μετ' αὐτὸν οὐχὶ πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα, βραδύτερον ὅμως τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ πολλὰ ἐπὶ τῶν Καισάρων. Ὁ Σερουῖος Τύλλιος διήρσε τὴν πόλιν εἰς 4 νομοῦς, μετὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ὡς τέσσαρας ἀστυκὰς φυλάς, δηλαδὴ *Palatinā* (Palatina), *Suburanā* (Subarana), *Collīnar* (Collina) καὶ *Esquīlar* (Esquilina). Ἡ διαίρεσις αὕτη κατελύθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, ὅστις ἐπλάσε 14 τμήματα (regiones).

Ἡ πόλις ἦν τὴν ἀρχὴν ἀπλή. Μνημονεύονται ὅμως ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς ἐκ τῶν χρόνων τῶν βασιλείων ἄξια λόγου, ὡς αἱ μεγάλαι ἀμάραι, τὸ ἵπποδρόμιον, ὁ ναὸς τοῦ Διὸς, τῆς Ἡρας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ. Ἡ γαλατικὴ πυρκαϊὰ ἀπετέφρωσε τὴν πόλιν μέχρι τοῦ Καπιτωλίου καὶ κατὰ τὴν ἀνακρίνισιν αὐτῆς κατεσκευάσθησαν ὁδοὶ καὶ οἰκίαι ἀνευ ὀρισμένου σχεδίου καὶ τάξεως. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐγένοντο μὲν πλεῖστα οἰκοδομήματα, ἀλλ' ὀψέ αὐξηθέντος τοῦ πλοῦτος τῆς πόλεως, γνωσθείσης τῆς Ἑλληνικῆς καλαισθησίας καὶ ξένων τεχνουργημάτων διαρπαγέντων, ἐλήφθη ἰδίᾳ φροντίς πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως. Ἐν τούτοις ὅμως πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα μεγάλη μεγαλοπρέπεια ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς οἰκοδομήμασι δὲν ἐπεκράτει· ἕκαστε ἀπὸ τῶν χρόνων τούτου ἐδείχθη μεγάλη προθυμία ὅπως δι' ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων οἰκο-

δομών τὴν πόλιν καλλωπίσωσι. Καὶ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος μὲν καὶ Πομπηίου, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου κατασκευάσθησαν πολλὰ μεγάλα οἰκοδομήματα. Μάλιστα δὲ μετὰ τὴν ἐπὶ Νέρωνος πυρκαϊάν ἡ πόλις ἠγέρθη μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα, ὕστερον δὲ ἐπὶ τῆς μεταναστάσεως τῶν ἐθνῶν κατερημώθη, οὕτως, ὥστε νῦν λείψανα τῆς πάλαι ποτὲ περιφανείας αὐτῆς περισώζονται.

§. 3.

Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ περὶ αὐτὴν κατατάσσονται αἱ πύλαι (portae), ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ Καπήρη (Capena) Κολλίνη (Collina) ἀπικτικός (triumplas) αἱ γέφυραι (pontes), ὡς ἡ Σουβλικία καὶ Μουλβία (pons Sublicius Mulvius) αἱ ὁδοὶ (viae) ἡ ἱερὰ ὁδὸς (via sacra), ἡ Ἀππία ὁδὸς (via Appia), κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου Καίτου (Appii Claudii Caeci) τὸ 312 ἀπὸ Ῥώμης μέχρι Καπούης, βραδύτερον δὲ μέχρι Βρενδισίου ἐκταθεῖσα, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος ἦτο 28, τὸ δὲ πλάτος 25 ποδῶν· τὸ δὲ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἐδηλοῦτο διὰ στηλῶν, αἱ λίθοι καὶ μιλιάρια (lapides, miliaria) ἐκαλοῦντο, ἀπέχον δὲ ἀπ' ἀλλήλων 4000 βήματα· ἡ Φλαμινία ὁδὸς (via Flaminia) ἡ διὰ τῆς Μουλβίου γέφυρας (pons Mulvius) πρὸς τὴν Ἐτρούριαν ἄγουσα. Αἱ ἀγοραὶ (fora) ὡς ἡ Ῥωμαίων ἀγορὰ (forum Romanum) μετὰ τὸ Καπιτωλίον καὶ Παλατίνου λόφου, τόπος ἀνοικτὸς πλείστους ναοὺς, βασιλικὰς, στοὰς καὶ ἐργαστήρια περιέχων, ὑπὸ τοῦ Ὀστιλίου βουλευτηρίου (curia Hostilia) διὰ τὰς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ ὀρισθεῖς· ἐν αὐτῇ ἔκειτο τὸ βῆμα τῶν ῥητόρων (rostra), μέρος δὲ αὐτοῦ ἦν τὸ ἐκκλησιαστήριον (cemitium), δηλαδή ὁ τόπος τῆς συναιρέσεως τῶν φατριῶν. Τὰ πεδία (campi), ὡς τὸ Ἀρειῶν πεδίου (campus Martius)

ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸν Τίβεριν, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἀνήκεν εἰς τοὺς Ταρκυνίους, βραδύτερον ὅμως ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ καὶ γυμναστικὰς ἀσκήσεις. Οἱ ναοὶ (templa) ὡς Templum Jovis, Feretrii, Statoris, Capitolini, Vestae, aedes Comordiae, templum Apollinis Palatini. Τὰ θεάτρα (theatra), ὡς τὸ τοῦ Πομπηίου, τὸ πρῶτον λίθινον θέατρον, καὶ τὸ τοῦ Μαρκελλίου, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου. Τὰ ἀμφιθέατρα, ὡς τὸ Φλάβιον ἀμφιθέατρον, βραδύτερον κολοσσαῖον, οἰκοδομηθὲν κατὰ χρόνους τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ. Τὰ ἵπποδρόμια (circi), ὡς τὸ μέγα ἵπποδρόμιον (circus Maximus) ἡδὴ ὑπὸ τοῦ Ταρκυνίου Πρίσκου εἰς σταθιδρόμιον μετατραπὲν εἰς τὸ Φλαμινίον ἵπποδρόμιον. Τὰ βουλευτήρια (curiae), ὡς τὸ Ὀστιλίον βουλευτήριον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Αἱ στοαὶ, βασιλικαὶ porticus, basilicae) οἰκοδομήματα εἰς καπηλείας, βραδύτερον δὲ καὶ ὡς δικαστήρια χρησιμεύσαντα, ὧν ἀρχαιοτάτη εἶνε ἡ πορεία ἡ βασιλική (b. Porcia) ὑπὸ Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου τὸ 184 οἰκοδομηθεῖσα. Αἱ θερμαὶ (thermae), δημόσια λουτρά καὶ τόποι διασκεδάσεως, τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων ἰδίᾳ. Ὑδραγωγεῖα καὶ ἕδρατα, ὧν ἀρχαιότατον εἶνε τὸ Ἀππιῶν ὑδραγωγεῖον (aqueductus Appia) κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Ἀππίου Κλαυδίου Καίτου. Αἱ ὑπόδρομοι (cloacae) ὧν ἡ ἀρχαιοτάτη μεγίστη ὑπόδρομος (cloaca maxima) ἀποδίδεται εἰς τὸν Ταρκύνιον Πρίσκον. Προσέτι δὲ τόξα (arca) κίονες (columnae) κ. τ. λ. Ἐκ πάντων τούτων διατηροῦνται ἐρείπια τινὰ καὶ λείψανα, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ Οὐεσπεσιανοῦ ἀμφιθέατρον (τὸ νῦν Coliseo), τὸ μέγα τοῦ Ἀδριανοῦ οἰκοδομήμα (τὸ νῦν St. Angelo) ἢ τὸ ἀχύρωμα τοῦ διαβόλου) ἢ στήλη

τοῦ Τραϊανοῦ, λουτρά λείψανα τῆς Ἀππίας ὁδοῦ καὶ λοιπά.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ.

§ 1.

Ἀρχὴ τῆς Ῥώμης.

Ἡ Ἰταλία κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης κατοικεῖτο ὑπὸ διαφόρων φυλῶν. Μεταξὺ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Τιβέρεως καὶ τῆς θαλάσσης μέχρι τῶν Ῥητικῶν ἄλπεων κατοικοῦν οἱ Ἐτροῦσκοι, οἵτινες πρόϊμον πολιτισμὸν καὶ εὐρὴ κράτος εἶχον. Μεταξὺ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Τιβέρεως καὶ τῆς ἄνω θαλάσσης (mare Superum) κατοικοῦν οἱ Ὀμβροί, καὶ κατωτέρω αἱ Σαβινικαὶ φυλαὶ· πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τοῦ Τιβέρεως ἦσαν οἱ Ὀσχοί, καὶ ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Ἰταλίας πολλοὶ Ἑλληνικαὶ ἀποικιαὶ εἶχον οἰκισθῆ. Μία τῶν Ἰταλικῶν φυλῶν, ἡ Λατινική, εἶχεν οἰκισθῆ παρὰ τὸν Τίβεριν, καὶ ἔζη εἰς πλείονας ὁμοσπονδιακὰς πόλεις (1). Ἀπὸ τούτου τοῦ Λατινικου λαοῦ ἔσχε τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγραφέων, ἡ Ῥώμη, ἧτις κατὰ τὸν συνήθη μῦθον ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου ἐπὶ τοῦ παλατίνου λόφου περὶ τὸ ἔτος 754 (1) ἢ τῇ 21 Ἀπριλίου 753 (2) πρὸ Χριστοῦ ἐκτίσθη. Ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῆς πόλεως εἶναι λίαν σκοτεινὴ. Αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων

1) Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Niebur ἡ φυλὴ αὕτη συνέκειτο ἐκ τῶν Ὀσκιῶν λαῶν τῶν Σακραῶν, Κασκῶν ἢ Πρίσκων, οἵτινες τὰ παρὰ τὸν Τίβεριν οἰκοῦντὰ Πελασγικὰ φύλα ὑπέταξαν.

1) Aera Catoniana. (Κατὰ τὴν Κατωμακρινὴν χρονολογίαν)

2) Aera Varroniana. (Χρονολογία Οὐάρονος.)

συγγραφέων εἰσὶν εἴτε μυθώδεις ἢ ἄλλως ὀλίγην πιθανότητα ἔχουσι, καὶ πολλάκις ἐκ τῆς θεωρίας μεταγενεστέρων χρόνων πηγάζουσιν. Ἐν τούτοις βλέπομεν ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτεία κατ' ἀρχὰς περιορίζετο ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ καὶ τοῖς πλησιέστατα αὐτῇ περικειμένοις, ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν κατ' ἀρχὰς πρὸς τοὺς περιοικοῦντας συγγενεῖς λαοὺς εἶχεν, ἀλλ' αὐτόνομος οὖσα, πολλάκις ἐχθρικῶς πρὸς αὐτοὺς διεκείτο, καὶ ὅτι ταχέως διὰ τε σταθερῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων, ἅς ἐν μέρει παρὰ τῶν Ἐτροῦσκων καὶ τῶν ἄλλων περιοικοῦντων λαῶν προσέλαβε, κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἰσχὴν καὶ διὰ τῶν μεταναστάσεων καὶ κατακτήσεων κατὰ τὴν πληθὺν ἐπέδωκε. Πολλοὶ μῦθοι, ἐπὶ μεταγενεστέρων πολιτικῶν κατασκευασμάτων στηριζόμενοι, δηλοῦσι τοῦτο, ὅτι ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐκ τῆς συγγενέσεως πλείονων φυλῶν ἐσχηματίσθη καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ κατακτήσεων καὶ μεταναστάσεων ἐπηυξήθη.

§. 2.

Περίοδος τῶν βασιλείων.

Ἡ Ῥώμη τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ βασιλείων, οἵτινες ἰσοβίως ἐξελέγοντο, δὲν εἶχον δὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Ἦσαν οἱ ἀνώτατοι διοικητικοὶ καὶ δικαστικοὶ ἄρχοντες, εἶχον τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἐν μέρει τὴν διοίκησιν τῆς δημοσίας λατρείας, τὴν ἐξουσίαν ὅμως διαιμοίραζον μετὰ τῆς βουλῆς ἢ τῶν ἐκλεχθέντων ἀντιπροσώπων τῶν πατρικίων γενῶν (senatus) καὶ τῆς φρατρικῆς ἐκκλησίας (populus, comitia curiata). Ἡ ἱστορία τῶν βασιλείων, ὡς παρέδωκαν αὐτὴν οἱ συγγραφεῖς, περιέχει παρὰ πᾶν τὸ σκότος καὶ τὴν ποιητικὴν διακόσμησιν αὐτῆς, πολλὰς ἀληθεῖς πράξεις καὶ δεικνύει σαφῶς τὸν χαρακτήρα, ὃν ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου ἔσχε· οὕτως εὐρίσκομεν ἡδὴ ἐνταῦθα τὴν στρα-

τιωτικὴν ἐκείνην κυρίαρχον φύσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἐπαύξεισιν διὰ τῆς καταλύσεως τῶν ὑποταχθέντων λαῶν ἢ τῆς συγχωνεύσεως αὐτῶν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ πολιτείᾳ, καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀποικιῶν [Ῥωμύλλου, Τύλλου, Ὄστιλίου, Ἄγκου, Ταρκινίου, Σερούτου, Τυλλίου, στρατιωτικαὶ διαίρεσεις τοῦ λαοῦ] αἰσθησις ὑπὲρ τῆς τάξεως ἐν ταῖς πολιτικαῖς σχέσεσι διὰ νόμων καὶ βεδαίων θεσμῶν [Ῥωμύλος, Σερούτιος Τύλλιος] προσοχὴν ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῆς τε ἰδίας καὶ τῆς κοινῆς [Σερούτιος Τύλλιος,] σεβασμὸν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ γινώσιν τῆς δυνάμεώς της πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἀστυκῶν θεσμῶν, [Νουμάς Πομπήλιος, Ἄγκος Μάρτιος,] εὐχαρίστησιν εἰς μεγαλοπρεπῆ καὶ διαρκῆ δημόσια οἰκοδομήματα, ὡσανεὶ εἰς τὴν προαίσθησιν τοῦ μέλλοντος μεγαλείου τῆς πόλεως [Ταρκύνιος,] Ἡ σπουδαιότητα πασῶν τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν ἐπὶ τῶν βασιλείων, ἐγένετο ἢ ὑπὸ Σερούτου Τυλλίου διαίρεσις τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις καὶ λόχους κατὰ τὴν οἰσίαν αὐτῶν, δι' ἧς ἐτέθη ἡ πρώτη βᾶσις πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ βαθέως χάσματος μεταξὺ τῶν δύο τάξεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν ἀσφαλεστέρας διοργανώσεως ὑπὲρ τῶν πληθείων ἐν τῷ πολιτεύματι, ὅπερ τὰ βάρη τῆς στρατείας καὶ τὰ τέλη μεταξὺ τῶν ἰσχυροτέρων πολιτῶν διαιμοίραζε, εἰς τούτους δὲ συγχρόνως καὶ τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως παρεῖχον.

§. 3.

Ἀπὸ τῆς δημοκρατίας μέχρι τῆς δεκαδαρχίας.

Ἐν ἔτει 509 ἀντὶ βασιλείας ἐγένετο δημοκρατικὸν πολίτευμα ὑπὸ δύο, ἐπὶ ἐν ἔτος ἐκλεγομένους ὑπάτους. Ἀναμφιβόλως μεταβιβασθείσης εἰς τοὺς δύο ὑπάτους τῆς περιορισθείσης βασιλικῆς ἐξουσίας δὲν μετεβλήθη ἡ ὅλη κυρία τῆς πολιτείας μορφή,

εἶναι δὲ φυσικὸν ὅτι ἡ σύγκλητος ὡς διαρκὲς σῶμα παρὰ τοῖς ἀλλάσσουσιν ὑπάτοις καὶ αἱ λογίτιδες ἐκκλησίαι, αἵτινες νῦν ἐτήσιαι ἀρχαιρεσιακαὶ ἐκκλησίαι ἐγένοντο, ὀλίγον κατ' ὀλίγον μεγαλειότεραν δύναμιν ἐλάμβανον. Διήρκει ἔτι ἡ αὐστηρὰ διάκρισις τῶν τάξεων. Ὁ λαός, ὅστις ἀπὸ τῆς καρπώσεως τῶν κοινῶν τῆς πόλεως ἀγρῶν [ager pabbius] (τουτέστι ἐκείνων τῶν ἐκ τῶν ἐχθρῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, ὧν ἡ κάρπωσις εἰς τινὰς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀντιφόρου τινός ἐδίδετο) ἦτο ἀποκεκλεισμένος, καὶ εἰς εὐτελεῖς τινὰς ἀγροὺς ἔπρεπε νὰ ἀρκῆται, διότι ἐγένετο πάντοτε κατὰ χρεῖσιν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν πλουσίων πατρικίων. Πλὴν ἐπὶ τέλους ἡ καταπίεσις τῶν πληθείων, ὧν ὁ ἀριθμὸς πάντοτε ἠύξανε, ἐνῶ ἡ τάξις τῶν πατρικίων ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔμειοῦτο, ἐγένετο λίαν βραδεία, καὶ ἤδη βλέπομεν αὐτοὺς κηρύσσοντας πόλεμον κατὰ τῶν πατρικίων, ὅστις κυρίως μὲν περιορίζετο ἐν ταῖς δύο πολιτικαῖς τάξεσιν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἔσχεν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος τῆς Ῥώμης. Τὸ σπουδαιότατον βῆμα πρὸς ἐξίσωσιν τῶν πληθείων, οἵτινες ἐστεροῦντο μέχρι τοῦ νῦν τόπον πρὸς συνέλευσιν, ἔχουσιν τὸ νόμιμον κύρος, ἐγένετο ἐν ἔτει 494 π. Χ., καθ' ὃ οὗτος μετὰ δεινὰς ἐριδας ἰδίας ἀρχῆς (τῶν δημάρχων καὶ Πληθείων ἀγορονόμων) ἔτυγον, ἧτις ὤφειλε περὶ τῶν βελτίστων τῷ δήμῳ νὰ ἐπαγρυπνῆ. Οἱ δημάρχου κατ' ἀρχὰς εἶχον μόνον ἐν Veto (καλύω) εἰς τὰ τῶν Πληθείων, εὐθύς ὅμως (491 π. Χ.) ἔλαβον ἀφορμὴν ἐκ τῆς δίκης τοῦ Κοριολάνου, τὸν λαὸν κατὰ φυλάς (tribatini) (τοῦτ' ἔστι κατὰ τινὰ ὑπὸ Σερούτου Τυλλίου εἰσαχθεῖσαν διαίρεσιν κατὰ νομοῦς) νὰ συναθροίζωσι, ὅπως περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ δήμου σκέπτονται, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταύταις, ἐν αἷς δὲν ὑπέκειντο εἰς τὰς δια-

τάξεις τῆς βουλῆς, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν οἰωνωσκόπων καὶ τοὺς τιμοκρατικούς περιορισμούς, ἀπέκτησαν ἐπιρροὴν τινα ἐπὶ τὰ καθόλου τῆς πολιτείας πράγματα, ἰδίᾳ δὲ ὅτε διὰ τοῦ νόμου τοῦ δημάρχου Βολέρωνος Ποπλίου (474) κατορθώθη ἵνα ἡ ἐκλογὴ Πληθείων ἀρχῶν γίνηται ἐν τῇ φυλέτιδι ἐκκλησίᾳ (commitia tributa), δι' οὗ καθίστατο ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ἐπιρροῆς τῶν πατρικίων. Παρὰ τὴν ἐπαύξεισιν ὅμως ταύτην τῶν Πληθείων κατεῖχον ἔτι οἱ πατρίκιοι ἰσχυρὰν ὑπὸ τῆς θρησκείας ἐνισχυομένην δύναμιν, ἣν ἰδίᾳ ἐν τῇ φρατρικῇ ἐκκλησίᾳ (commitia curiata) ἐξίστουσαν, τεταγμένοι ὄντες τῶν νόμων καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν λογίτιδων ἐκκλησιῶν διὰ τῶν οἰωνωσκοπιῶν νὰ κυρῶσι καὶ ταῖς ἀρχαῖς τὴν ἐξουσίαν (imperium) νὰ δίδωσιν· ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν λογίτιδων ἐκκλησιῶν (commitia centuriata) μεγάλως ἰσχυρον διὰ τῶν μαντεῶν, διὰ τῶν ἐν αὐταῖς προεδρευόντων πατρικίων καὶ διὰ τῶν πελατῶν αὐτῶν.

§. 4.

Ἀπὸ τῶν δεκαδαρχῶν μέχρι τοῦ Αικυρίου νόμου.

Ἐν τούτοις ἡ τοῦ λαοῦ δύναμις ἰσχυρότερα ἐνεφανίζετο καὶ μετὰ φανερὰς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς κυβερνήσεως μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δεκαδαρχίας, ἧτις ὑπὸ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ κατάπαυσιν τῶν λειτουργιῶν τῶν λοιπῶν ἀρχῶν, πρὸς συγχώνευσιν τῶν πολλαπλῶν στοιχείων τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας δι' εὐρύθμου καὶ περιεκτικῆς νομοθεσίας, ἰδρύθη.

Αἱ δυνάμεις τοῦ λαοῦ, αἱ πρὸς ἄρσιν τῆς δεκαδαρχίας ἐκινήθησαν, αὐταὶ αὐταὶ ἐνήργησαν ἤδη δραστηριώτερον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας ἐν ταῖς τάξεσι. Παρὰ τὰς λογίτιδας ἐκκλησίας, αἱ τὴν ἀνωτάτην

ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν καὶ ἐκλέγειν τὰς ἀρχὰς εἶχον, προήχθη ἡ φυλέτις ἐκκλησία [commitia tributa], ὡς ἡ γνώμη τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦ νόμου Αὔα.λερίου Ὁρατίου [Lex Valeria Horatia,] (449,) ἧτις βραδύτερον δι' ἄλλων νόμων σαφέστερον ὠρίσθη καὶ ἐκυρώθη, νομοθετικὴν δύναμιν λαβοῦσα. Μείζον βῆμα πρὸς συγχώνευσιν τῶν τάξεων ἐγένετο μετὰ τοῦτο διὰ τοῦ Κανυλλίου νόμου (lex Canuleia) (445), ὅστις τὸ συνοικέσιον (connabium) μεταξὺ τῶν πατρικίων καὶ τῶν πληθείων νόμιμον καθίστα. Ἐτερον τι σύγχρονον ψήφισμα, ὅπως γίνονται πληθεῖοι ὑπατοί, ὅπερ οἱ πατρίκιοι κατοπολέμησαν, ἐγένετο ἀφορμὴ εἰσαγωγῆς νέας ἀρχῆς τῶν τριῶν ὑπατικῆ ἐξουσία χιλιάρχων (tres tribuni militum consulari potestate) οἱοὶ καὶ οἱ Πληθεῖοι ἠδύναντο νὰ ἐκλέγωνται, καὶ οἵτινες τὰς πράξεις τῆς ὑπατείας μετ' ἄλλης τινός νέας, ἀπλῆς ἐξουσίας τῶν Πατρικίων, τῆς τιμητείας [censura] (444), φαίνεται ὅτι διαιμοιράσθησαν. Ἐν τοῖς ἐπομένοις ἔτεσιν μετήλλασον ὑπατοὶ καὶ χιλιάρχου, οἵτινες ὅμως ἐπὶ τῇ βᾶσει μετριότητος παρὰ τοῦ λαοῦ, συνδεδεμένης μετὰ τοῦ κληρονομικοῦ ἀξιώματος τῶν πατρικίων καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς χρηματικῆς ὑποταγῆς τῶν Πληθείων ἐπὶ πολὺν χρόνον σχεδὸν μόνον ἐκ τῶν πατρικίων ἐξελέγοντο. Ἐν τούτοις πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν Πατρικίων, τοῦθ' ὅπερ ὁ χρόνος ἐξήτει, ἦτο τὴν ἰσορροπίαν τῶν τάξεων, μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον ν' ἀναβάλωσι, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ ἐμποδίσωσιν, ἠδυνήθησαν.

§. 5.

Ἀπὸ τοῦ Αικυρίου νόμου μέχρι τῶν Γράρχων.

ὑπὸ τὴν σκληρὰν πίεσιν, ἧτις μετὰ τὸν Γαλατικὸν πόλεμον (390) κατέβηκε τοὺς Πληθεῖους, ἐπραγματώθησαν τὰ Δικινία ψη-

φίσματα (367), ἅτινα εἰς τὸν λαὸν οὐ μόνον οἰκονομικὴν ἀνακούφισιν παρέσχον, ἀλλὰ καὶ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο ὑπατικῶν θέσεων ἠνοίξαν. Τούναντίον δὲ συγχρόνως ἐγκατεστάθη νέα ἀρχὴ τῶν πατρικίων, ἡ *εξαπέλεκτος ἀρχὴ ἢ ἡ στρατηγία* (*praetura*) καὶ ἡ *ἐπιδιφφίριος ἀρχὴ εἰσῆχθη*, ἥτις εὐθὺς κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι ὠρίσθη ἐναλλάξ ὑπὸ τῶν Πατρικίων καὶ Πληθείων καὶ καταλαμβάνηται. Ἡ ἐξίσωσις λοιπὸν τῶν τάξεων ἐχώρει πρόσω, ἀλλ' ὅμως οὕτως, ὥστε κατ' ἀρχὰς ὠρισμένη τις δύναμις τῆς ἐπιρροῆς ἐγένετο. Μετὰ τὸ ἔτος 342 δὲν εὐρίσκομεν πλέον δύο Πατρικίους ὑπάτους. Καὶ εἰς τὴν δικτατωρίαν, τὴν τιμητείαν, τὴν *εξαπέλεκτον ἀρχὴν*, καὶ τέλος εἰς τὰς ἀνωτάτας ἱερατείας (*lex Ogulnia* 300) ἠνοίχθη κατὰ μικρὸν εἴσοδος τοῖς Πληθείοις. Ὁ Πόπλιος νόμος (*lex Publilia*) (339) ἐξέτεινε τὸν Οὐάλέριον ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς τῶν Πληθείων ἐξουσίας· ὁ Ὀρτήνσιος (*lex Hortentia*) (286) κατέστησε τέλος αὐτοὺς ὅλως ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς συγκλήτου, καὶ ἔκτοτε δύναται τις νὰ θεωρῇ τὴν τάξιν τῶν πατρικίων ὡς πολιτικῶς καταλυθεῖσαν, τὴν δὲ παλαιὰν ἀριστοκρατίαν καὶ ἐπὶ τῆς συνεργασίας τῆς συγκλήτου πανταχοῦ ἐρειδομένην μορφήν τῆς κυβερνήσεως οὐσιωδῶς ἀλλοιωθεῖσαν. Αἱ Λοχίτιδες ἐκκλησίαι διέμενον ἔτι ἐν τῇ δυνάμει των, ἀλλ' αἱ φατρικαὶ κατέπεσον εἰς ψιλήν τινα μορφήν ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀληθοῦς δυνάμεως. Κατὰ μικρὸν ἐξέλιπον ἔτι μᾶλλον τὰ τῶν Πατρικίων γένη καὶ ἄλλα μετέστησαν πρὸς τοὺς Πληθείους. Ἡγέρθη ὅμως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς τάξεως ταύτης κατὰ μικρὸν νέα τις εὐγενῶν τάξις σχηματισθεῖσα ἐκ Πατρικίων καὶ Πληθείων οἰκογενειῶν καὶ ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ γένους τῶν προσώπων, ἅτινα τὰς τιμητικὰς ἐπιδιφφίριους ἀρχὰς (ὑπατεῖαν πραιτωρεῖαν καὶ ἀγορο-

μίαν) εἶχον περιβλήθη. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι (*nobilitas*) συνεδέθησαν στενωτέρον κατὰ μικρὸν διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπιμιξίας, καὶ ἀπέκλεισαν ἄλλους τῶν ἀνωτέρων ἀξιωμαίων, ἰδίᾳ ἐπειδὴ αἱ μεγάλαι δαπάναι τῆς ἀγορονομίας μόνον εἰς τινὰς καθίστων δυνατὴν τὴν ἀποδοχὴν τῶν θέσεων τούτων, αἵτινες μετὰ ταῦτα πάλιν τὴν περιουσίαν τῶν εὐγενῶν ἐπληύξισαν διὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν λαφύρων. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ πορεία τῆς πολιτικῆς διοικήσεως ἐν γένει μέχρι τοῦ τρίτου Καρχηδονικοῦ πολέμου ἦν σταθερὰ καὶ ἡσυχος. Τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν καὶ ἐκλέγειν τὰς ἀρχὰς εἶχεν ὁ λαὸς, ὅστις καὶ ἐξήσκει τὰς *γραφὰς* (*judicia publica*) ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἢ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν ἀνέθετε τῇ συγκλήτῳ καὶ ταῖς ἀρχαῖς. Ἡ σύγκλητος εἶχε τὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν, ἐπεμελεῖτο τῶν κοινῶν προσόδων καὶ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξελέγοντο οἱ δικασταί. Αἱ μεγάλαι ἐντάσεις αἵτινες τοὺς πρὸς τὰ ἰταλικά ἔθνη ἰδίως δὲ τοὺς Λατίνους καὶ Σαμνίτας πολέμους καὶ βραδύτερον τοὺς πρὸς Πύρρον, Καρχηδονίους, Ἰλλυριοὺς, Ἀντίοχον τὸν μέγαν, Φίλιππον καὶ Περσέα προὐκάλεσαν, ἀπέτελεσμα ἔσχον καθόλου τὴν ἐνόνητα καὶ ἰσχυρὰν διοίκησιν. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἤρξατο ἡ μόρφωσις Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου (*imperium Romanum*) τὸ πρῶτον διὰ τοῦ συμμαχικοῦ (ἴσως μετὰ τὸ ἔτος 338) βραδύτερον δὲ διὰ τοῦ ἐπαρχιακοῦ (μετὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονικὸν πόλεμον) πολιτεύματος.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΡΙΓΚΗΠΙΣΣΗΣ ΓΑΜΒΡΟΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟΣ

μετερεχθείσα

ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ

εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα καὶ ἤθη

ΥΠΟ

I. ΙΣΙΔΩΡΙΔΟΥ ΣΚΥΛΙΣΣΗ.

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

ΚΟΝΤΕ ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ, κτηματίας.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ, ἀνεψιὸς αὐτοῦ.

ΜΑΡΗ, σύζυγος τοῦ Πελοπίδου.

Ἡ *πριγκήπισσα* ΕΣΚΙ ΔΟΥΝΙΑ, μήτηρ τῆς Μαρῆς.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ ΣΤΑΘΑΙΝΑ, σύζυγος τοῦ ἀναστάτου ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Πελοπίδου.

Δύο ὑπηρέται. Χωρικοὶ καὶ χωρικαὶ φοροῦσαι τὰ ἐορτάσιμα. (Ἄφωνα πρόσωπα). Ἐν βιολίον καὶ ἐν *λαγούτορ*.

Ἡ *σκηρὴ εἰς ἐπαύλιον τινα ἐν Μολδαβίᾳ*.

Τὸ θέατρον παριστᾷ ἀριστερόθεν μὲν οἰκίσκον εὐχαριν, ἔχοντα ἐξώστην πρὸς τὸν ἀνοίγεται παράθυρον. Στηρίζεται δ' ὁ ἐξώστης ἐπὶ δύο κίωνων περιτυλισσόμενων ὑπὸ κλημάτων. Ἡ θύρα τοῦ οἰκίσκου μεταξὺ τῶν δύο κίωνων. Παρέκει, κῆπος. Δεξιόθεν δὲ ἡ εἴσοδος ἐπαύλεως. Εἰς τὸ βάθος, τοῖχος χαμηλὸς ἐκτεινόμενος ἀπὸ τοῦ τῆς ἐπαύλεως μέχρι τοῦ κήπου, εἰς τὸ μέσον δὲ θύρα κιγκλιωτή. Ἐξώθεν τῆς θύρας ταύτης ἡ ἀγροτικὴ ὁδὸς, πέραν τῆς ὁποίας ἀγροί, καὶ ἐν ἀποστάσει χωρίον μετὰ κωδωνοστασίου. Πλησίον τοῦ ὑποβολέως, δεξιόθεν, δένδρον

ὑψηλὸν καὶ ὑπ' αὐτὸ ἀγροτικὸν κάθισμα.

ΣΚΗΝΗ Α'.

ΚΟΝΤΕ ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. — (Παρουσιάζεται μὲν ἔξω τῆς κιγκλιωτῆς θύρας, ἀποτείνεται δὲ πρὸς τὰ ἀριστερόθεν αὐτοῦ.) Ἦ, τὸν ἀδέξιον ἄνθρωπον! (Τινάσσει τὰ φορέματά του.) Καλότυχε, δὲν πᾶς νὰ κάμης καλῆτερα τὸν νεκροθάπτην εἰς τὸ Γαλάζι, παρὰ τὸν ἀμαξᾶ!... Ἐτυχε, λέγει, ὁ λάκκος. Καὶ τυφλὸς ἦσουν νὰ μὴ τὸν ἰδῆς, ἀλλὰ νὰ μὲ ρίψης ἴσα ἐκεῖ μέσα μὲ ὄλο τὸ ὄχημα; Πῶς δὲν μ' ἐσκότωσες εἶναι θαῦμα; Εὐτυχῶς ἡ ἐξοχὴ τῆς συμπεθέρας μου εἶν' ἐδῶ, καὶ μὲ ὀλίγα βήματα εἰμπορῶ νὰ πάγω ἕως τὴν κατοικίαν τῆς πεζῆς πλέον. (Εἰσέρχεται.) Αὐτὸ ἐδῶ τὸ μικρὸν οἶκημα νομίζω ν' ἀνήκη εἰς τὸ κτῆμα τὸ ὁποῖον ὁ ἀνεψιὸς μου ἔλαβε προῖκα τῆς γυναικὸς του. (Ἀνοίγεται ἡ θύρα τοῦ οἰκίσκου).

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. (Ἐνδεδυμένη ὡς αἱ χωρικαὶ τῆς Λακίας, φέρει ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολήν.) καὶ ΚΟΝΤΕ ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. (Λαλοῦσα πρὸς τὴν θύραν ἀφ' ἧς ἐξέρχεται.) Μὴ σε μέλη, δόμνουλε, καὶ θὰ κάμω καθὼς μοῦ εἶπες· τὸ γράμμα σου θὰ δοθῇ, χωρὶς νὰ μάθουν ἀπὸ ποῖον στέλνεται. Γεωργούλα μὲ λέν, ὅμως κόφτει ὡς τόσο πρᾶγμα ὁ νοῦς μου.

ΚΟΝΤΕ ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. (Προχωρῶν πρὸς αὐτήν.) Ἄκουσε, Γεωργούλα

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Πά ποῦ ἔξέρει τ' ὄνομά μου αὐτὸς ὁ δόμνουλος

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. (Δεικνύων τὴν θύραν τῆς ἐπαύλεως.) Εἰπέ με, νὰ ζῆς, δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ὑποστατικὸ τῆς πριγκηπέσσης Ἐσκι Δουνιά, ὅπου κατοικεῖ ὁ Κόντε Πελοπίδας Καραούλης;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Τὸ ὑποστατικὸ ὅπου κάθεται ἢ δόμνα πριγκηπέσσα εἶναι αὐτὸ, ὅμως ὁ κόντε Πελοπίδας δὲν κατοικεῖ πλέον μαζὴ τῆς.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Πῶς γίνεται ; ἀνεχώρησε ;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Δὲν ἀνεχώρησε· ἐδῶ εὐρίσκειται· μόνον εἶναι ἕως ἔα μῆνας ὅπου κατοικεῖ χωριστά, εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ σπητάκι.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Χωριστά ! Μόνος ;... παράδοξον !

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ αὐτοί, καὶ Πελοπίδας, ἐξεληθῶν τοῦ οἰκίσκου.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Ἀκόμη ἐδῶ εἶσαι, Γεωργούλα ! Πῶς δὲν παγαίνεις εἰς τὴν δουλειά σου ; Τί ἔπιασες τώρα τὰς ὀμιλίας με αὐτὸν κύριον ;... (Ἀναγνωρίζας τὸν Κ. Καραούλην βάλει φωνὴν, καὶ ἄσμενος τὸν περιπτύσσειται.) ὦ θεῖέ μου ! θεῖέ μου ! περιπόθητέ μου θεῖε !

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Πά ! εἶναι θεῖός του !

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. (Πρὸς τὴν Γεωργούλα.) Πάγαινε σὺ διὰ τὸ γράμμα· πάγαινε ἡλίγωρα. (Ἡ Γεωργούλα ἀπέρχεται διὰ τῆς θύρας τῆς ἐπαύλεως.) Τέλος πάντων, θεῖέ μου, σ' ἐπαναβλέπω. Χρόνοι μ' ἐφάνησαν οἱ τέσσαρες μῆνες τῆς ἀπουσίας σου.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Γνωρίζεις, Πελοπίδα παιδί μου, ὅτι κ' ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ, ὅχι ὡς ἀνεψιόν μου, ἀλλ' ὡς υἱόν μου, καὶ ἂν δὲν ἠμπόρεια νὰ παρευρεθῶ εἰς τοὺς γάμους σου, καθὼς ἦτον ἡ ἐπιθυμία μου, ἢ ἔλλειψις δὲν προήλθεν ἀπ' ἐμέ. Μιζήσεις, παιδί μου, ὅτι, θεῖος ὢν, εἶμαι ἐνταυτῷ καὶ ἐργαστασίάρχης. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχαμεν τὸν τρυγητὸν εἰς τὴν Ἐπτάνησον. Ἐδέησε νὰ παρισταθῶ, ἐπειδὴ γνωρίζεις τὸ ῥητὸν « τοῦ νοικοκυροῦ τὸ μάτι... »

καθ' ὅσον μάλιστα, μετὰ τὴν ἐνωσίμας μετὰ τὸ ἑλληνικὸν βασιλεῖον, οἱ χωρικοὶ ἀφηνίασαν, ἐστασίασαν σχεδὸν, καθὼς θὰ ἔμαθες. Ὁμι ὅτι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἐδικοί μου εἶχαν παράπονόν τι ἐναντίον μου ἰδίως... ἐξ ἐναντίας πολὺ με ἀγαποῦν καὶ με σέβονται, ἐπειδὴ ἀπ' ἐμέ περιμένουν καὶ αὐτοὶ νὰ ζήσουν καταβάλλοντες τὸν κόπον των εἰς τὸ μικρὸν μου κτήμα, ὅπου ἔχω τὸ οἶνοποιεῖον μου καὶ τὸ ἐλαιοτριβεῖον, — ἀλλ' αἱ κακαὶ συμβουλαὶ τῶν ἄλλων...

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Καὶ ἐνέδωκες εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των ;

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Ἐγὼ νὰ ἐνδώσω ! Ἀκόμη, ὡς φαίνεται, οὔτε σὺ ἐγνώρισες καλὰ τὸν χαρακτῆρά μου. Συναριθμεῖσαι μ' ἐκείνους οἵτινες με θεωροῦν ὡς ἀριστοκρατικόν, ἐπειδὴ φέρω τὸν τίτλον κόντε, τίτλον τοῦ ὀποίου μεταξὺ μας καθὼς ὀμιλοῦμεν, ἢ μηδαμινὴ ἀξία διόλου δὲν με λαμβάνει. Λέγω μηδαμινὴ, διότι ξένοι καταπατήσαντες τοὺς τόπους μας εἰς ἡμέρας θλιβερὰς τοῦ ἔθνους, ἀπένειμαν τοὺς τίτλους τούτους, ἀφειδῶς καὶ ἀνευ διακρίσεως ἠθικοῦ χαρακτῆρος ἢ καταγωγῆς, εἰς τοὺς προθυμότερους νὰ ὑπερετήσουν τὰ συμφέροντά των. Σ' ἐρωτῶ λοιπὸν ἂν οἱ προθυμότεροι καὶ ὑπερητικώτεροι πρὸς ἄλλοτριους κατακτητὰς τῆς πατρίδος σου, βραβεύομενοι ὑπ' αὐτῶν, πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς οἱ ἀριστοὶ, ἢ μᾶλλον οἱ χεῖριστοι τῶν συμπολιτῶν σου ; ἐκείνων δὲ μάλιστα τῶν συμπολιτῶν σου οἵτινες, ἐξ ἀποστροφῆς πρὸς τὰς τοιαύτας τιμὰς, δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθῶν κάμμιναν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ; Διὰ τοῦτο ἀμφιβάλλω πάντοτε ἂν ἦναι τίτλοι τιμῆς, ἢ τούναντίον ἀνείδους οἱ τίτλοι τῶν ἀλλοτρίων πρὸς τινὰς ἐξ ἡμῶν. Ὅπως δὴ ποτε, σήμερον, εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους, ὀφείλομεν, ἂν εἰς τὸ ἐξῆς εἴμεθα Ἐλληνες καὶ ὅχι ξένοι, νὰ θάψωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀλλοτρίους τίτλους διὰ παντός. Ἐγὼ τοῦ-

λάχιστον, διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐντρέπομαι νὰ φέρω τὸν ἐδικὸν μου τίτλον πολὺ δὲ μᾶλλον νὰ καυχῶμαι δι' αὐτόν Ὅταν ἐγὼ ὁ κόντε εἶδα τὴν ἐνδειαν νὰ κτυπᾷ τὴν θύραν μου, χωρὶς ποσῶς νὰ διστάσω ἔγινα οἶνοποιός, καὶ τοιοῦτοτρόπως διὰ τῶν μόχθων καὶ τῶν ἰδρώτων μου, κατώρθωσα ν' ἀνεγείρω ἐξ ἐρειπειῶν τὸν πύργον καὶ τοὺς σταύλους τῶν προπατόρων μου. Οὐχ ἦττον ἐθεωρούμην ὡς ἄνθρωπος ἀσθενοῦς χαρακτῆρος, μὴ ἔχων ἰδίαν θέλησιν, ἀλλ' ἀγόμενος καὶ φερόμενος ὑπὸ τοῦ τυχόντος. Ἀληθῆς εἶναι ὅτι εὐκόλως ἄγομαι καὶ φέρομαι, ἀλλ' ὅπου ἐγὼ θέλω, καὶ ὅταν θέλω. Τοῦτο ἀπέδειξα πρὸ ὀλίγου εἰς τοὺς χωρικούς μου. Παρὰ τὸ νὰ ἐνδώσω εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των τὰς ὑπερμέτρους, ἐπροτίμησα νὰ ἐγκαταλείψω καὶ τὸ ἐργοστάσιόν μου, καὶ τὸ προῖόν τῶν ἀμπέλων μου καὶ ἐλαιῶν. Ὅταν ὅμως τοὺς εἶδα νὰ ἐπανέλθουν πλησίον μου μετаноημένοι καὶ πρόθυμοι νὰ ὑπακούσουν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ὅταν τοὺς ἤκουσα νὰ διαμαρτύρωνται ὅτι ὑπετάσσοντο χωρὶς κανένα ὄρον εἰς ὅ,τι θὰ μ' ὑπαγέρευεν ἢ συνειδήσεις, ἐσυγχώρησα καὶ ἔγινα πάλιν ἀγαθότατος πρὸς αὐτούς.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Ἐγὼ, θεῖε, πάντοτε σ' ἐθαύμασα δι' αὐτὰ σου τὰ φρονήματα καὶ τὸν χαρακτῆρα.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Τέλος μόλις ἠσθάνθην ἐλεύθερον τὸν ἑαυτόν μου, καὶ εἶπα, — Ἄς πάγω τώρα καὶ ν' ἀσπασθῶ τὴν νέαν μου ἀνεψιάν. Πιστεύω, Πελοπίδα μου, ὅτι θὰ εἶναι ἐρασμιοτάτη.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. (Μετὰ δισταγμοῦ.) Ναί... τρώντι...

ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Αὐτὸ συμπεραίνω ἐκ τῆς μητρὸς τῆς, τὴν ὁποίαν εἶχα γνωρίσει ὅταν ἦτον ἀκόμη νέα καὶ ἀνυμφος. Τὴν ἐγνώρισα πολὺ εἰς τοὺς χρυσοὺς κ' ἐγὼ τῆς νεότητός μου καιροῦς. Ἡ πριγκηπέσσα Ἐσκι Δουναῖ,

ἢ δομνίτσα Ῥαλοῦκα, ἢ σήμερον πενθερά σου, ἦτο περίφημος διὰ τὸ κάλλος τῆς, ἂν καὶ ὑπερήφανος, πολὺ ὑπερήφανος...

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Τὴν εἶχε λοιπὸν γνωρίσει ;

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Καὶ παρ' ὀλίγον μάλιστα τὴν ἐνυμφεύομην· ἀλλὰ τὸ ἀγέρωχον ἐκείνο τοῦ χαρακτῆρός τῆς με ἀνεχαίτισε. Ἐπροδόθη ἀφ' ἐαυτῆς ὅτι ἐννοεῖ τὸν πριγκηπικὸν τίτλον τῆς ὡς τῶντι γνήσιον, καὶ ὅχι τίτλον ἐλέφ τουρκικῷ ἀπονεμημένον. Ἀπέδειξε δὲ ὅτι ἠθέλην αὐτὴ νὰ ὑπερτερῇ. Μίαν ἡμέραν μ' ἔφερον ἕως ἐδῶ... ὥστε νὰ τὴν εἰπῶ, — Ναί, ὑπῆρξετε τουρκοπριγκηπες, τὸ ὁμολογῶ, ὅχι ὅμως πριγκηπες καθὼς τοὺς ἐννοεῖ ἡ Εὐρώπη. Οἱ Τούρκοι ἐχειροτόνησαν ἓνα σωρὸν ὡσάν ἐσὰς, καὶ ἀκόμη ἕως σήμερον χειροτονοῦν διὰ τὴν Σάμον. — Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκόπη μεταξύ μας ἡ κλωστή.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Ἦ πενθερά μου ἔχει τῶντι αὐτὰς τὰς ἀξιώσεις ἀκόμη καὶ σήμερον.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Ὅπως δὴ ποτε, σὺ δὲν ἐνυμφεύθης αὐτήν, ἀλλὰ τὴν θυγατέρα τῆς, τῆς ὁποίας ἤκουσα πολὺ νὰ ἐπαινοῦν τὴν πραότητα καὶ τὴν καλωσύνην.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. (Ὡς ἐν ἀμυχανίαι.) Ναί... τοῦλάχιστον διὰ τοῦτο ἐγὼ τὴν ἠγάπησα, καὶ τὴν λατρεύω, θεῖε μου, τὴν λατρεύω.

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Τὸ ἐνόησα ἐκ τῶν ἐπιστολῶν σου. Ἐβλέπα ἐντὸς αὐτῶν τὰς περιπαθεῖς σου ἐπιφωνήσεις καὶ τὰ πολλὰ θαυμαστικά. Αὐτὰ τὰ θαυμαστικά, μίαν ἡμέραν μάλιστα ἐκάθησα καὶ τὰ ἐμέτησα, καὶ, — νὰ σὲ εἰπῶ ; — δὲν ἐτόλμησα νὰ σὲ τὸ γράψω, ὅμως αὐτὰ με ἀνησύχησαν κάμποσον.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Διὰ τὴν νὰ σὲ ἀνησύχησουν ;

Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ. Ἐγὼ, παιδί μου, τὰς ὑπερβολὰς — τὰς φοβοῦμαι πάντοτε.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ. Καὶ κακὸν εἶναι τὸ ν' ἀγαπᾷ τις τὴν γυναῖκά του πολὺ ;

Κ. ΚΑΡΑΟΥΓΗΣ. Πολύ, πολύ, πολύ; Κἀπως κακόν, Πελοπίδα μου. Ἐντὸς τοῦ συνοικισίου χρειάζεται καί ποια φειδωλία, οἰκονομία, ἀκομή και εἰς τὸν ἔρωτα, ἐπειδὴ ἀλλῶς ἐκ τῆς ἀσωτείας, ἐπὶ τέλους πτωχεύουν καὶ αὐτοὶ οἱ πλουσιώτατοι.

ΠΕΑ. ὦ! κατὰ τοῦτο θεῖε· ·· ὀμιλεῖς ὡς ἄγαμος.

Κ. ΚΑΡ. Ὅχι, Πελοπίδα μου, ὀμιλῶ ὡς ἄνθρωπος ὅστις στοχάζεται τὸ παρὸν, καὶ ἐκ τοῦ παρόντος προβλέπει τὸ μέλλον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συνοικισίου, ὅταν ὅλα εἶναι ἀκόμη μέλι καὶ γάλα, ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ φαίνεται εἰς τὴν γυναῖκά του ὅποιος μέλλει νὰ ᾔναι πάντοτε. Ἄν εἰς τὴν ἀρχὴν φωνῆς λίαν εὐκολος, λίαν περιποιητικὸς, λίαν ἀγαθός, ἀλλοίμονον! λαμβάνουν τοὺς τρόπους σου εἰς σημείωσιν, σχηματίζουν τὴν ιδέα ὅτι θὰ ᾔσαι πάντοτε τοιοῦτος, καὶ ἂν συμβῆ ἀκολούθως νὰ μετριασθῆς, νὰ φωνῆς ἀμελέστερος, ἔστω καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν σου, ἀμέσως βάλλουν τὰς φωνάς· (ἐπιτηδεύμενος γυναικεῖαν φωνήν.) Ἄχ! πῶς ἤλλαξες! πῶς ἤλλαξες! πλέον δὲν με ἀγαπᾶς!

ΠΕΑ. Μὴ πιστεύσης.

Κ. ΚΑΡ. Νὰ πιστεύσης, νὰ πιστεύσης. Ἄν ὁμως ἠὲδοκίμησεν ἕως τώρα τὸ ἐδικόν σου σύστημα, ἐξακολούθησε καθὼς κάμνεις, δέξου τὰ συγχαρητήριά μου, καὶ ἔλα νὰ με παρουσιάσης εἰς τὴν γυναῖκά σου· ·· (Προχωρῶν πρὸς τὸν οἰκίσκον.) Κἀπως σὲ βλέπω διατάζοντα. Μήπως δὲν δέχεται ἡ σύζυγός σου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν; ἢ μήπως ὁ ὑπερμετρος ἔρωσ σὲ κατέστησε καὶ ζηλότυπον; Ἄλλὰ ζηλότυπον καὶ πρὸς ἐμέ· ··;

ΠΕΑ. (Ἐν ἀμνηχανίᾳ). Ὅχι, ἀπέχω πολὺ τοῦ τοιούτου, ἀλλὰ· ·· πρέπει νὰ εἰξεύρης ὅτι· ·· δὲν κατοικῶ πλέον εἰς τὸ κτῆμα τῆς πενθεράς μου, ἀλλ' εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ μικρὸν

οἶκημα, ὅπου εὐρίσκομαι μόνος· ·· πρὸς τὸ παρὸν.

Κ. ΚΑΡ. (Ἐν ἀπορίᾳ). Δηλαδή· ·· ὑποθέτω ὅτι τὴν ἡμέραν διατρέβεις ἐδῶ. Αὐτὸ ἐδῶ θὰ τὸ ἔχῃς ὡς σπουδαστήριον.

ΠΕΑ. Ὅχι, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ἐδῶ μένω.

Κ. ΚΑΡ. Πῶς!

ΠΕΑ. Ἐχω νὰ σὲ λέγω· ·· Δὲν εἶμαι, θεῖέ μου, εὐτυχής· ὄχι, δὲν εἶμαι εὐτυχής.

Κ. ΚΑΡ. Πῶς γίνεται! τί τρέχει; Ἐλα, κάθησε, κάθησε ἐδῶ νὰ με τὰ εἰπῆς.

ΠΕΑ. (Καθήμενος πλησίον του.) Καθὼς γνωρίζεις, θεῖε, τὴν Μαρῆ ἐγὼ τὴν ἠγάπων ἐν ἔτος καὶ περισσώτερον πρὶν τὴν νυμφευθῶ. Ἐμπρὸς τῆς ἡμῆν πάντοτε εἰς ἑκτασίαν. Ἄφου λοιπὸν ἔγινεν ἐδική μου, τόσῃν εὐφροσύνην ἠσθανόμην ὅτι τὴν ἀπέκτησα, ὅτι ἠδυνάμην νὰ λέγω δι' αὐτὴν « ἡ γυναῖκά μου », ὥστε μ' ἐφαίνετο ὅτι, μ' ὅσα καὶ ἂν ἔκαμνα ὅπως τὴν εὐαρεστῶ, μ' ὅσας θεραπείας, μ' ὅσας περιποιήσεις, ἀδύνατον ἦτο νὰ τῆ παρέχω ἀντάλλαγμα τῆς τήσῃς εὐδαιμονίας μου.

Κ. ΚΑΡ. (Ψυχρῶς, καὶ ἀφου ἔλαθεν ἐκ τῆς ταμβακοθήκης του.) Πρῶτον σφάλμα.

ΠΕΑ. Σφάλμα τὸ λέγεις, ἀλλὰ καὶ σὺ, θεῖέ μου, ἂν ἔβλεπες πόσον χαριέσταταται ἦσαν τινὲς τῶν φαντασιοπληξίων τῆς, θὰ μ' ἐδικαίωνες ὅτι ἐνεδίδα προθύμως εἰς αὐτάς. ἠσθανόμην ἀνεξήγητον ἀγαλλίασιν νὰ τὴν βλέπω εὐηρεστημένην, νὰ γίνωμαι δοῦλός τῆς, νὰ διάγω εἰς τοὺς πόδας τῆς τὴν ζωὴν μου. Ἡ ἐπ' ἐμοῦ ἐξουσία τῆς με ἦτο ἀνεκφράστος ἀπόλαυσις.

Κ. ΚΑΡ. (ἀναρρόφῶν τὸν ταμβάκον). Δεύτερον σφάλμα.

ΠΕΑ. Πιθανόν, ἀλλ' ἦτο τόσο ὠραία ἡ Μαρῆ! τόσο θελητική! Εἶχε κάποια μικρὰ πείσματα τόσο χαρίεντα! κάποιους ὑποκορισμούς τόσο γλυκεῖς!· ·· Δὲν ἔχεις,

δὲν ἔχεις ιδέα τῆς γοητείας μιᾶς νέας καὶ καλλιμόρφου γυναικὸς ἥτις, κλίνουσα πρὸς τὸν ὄμῶν σου, σὲ λέγει, τὸ μὲν γελῶσα, τὸ δὲ κατὰ τινὰ τρόπον παρακαλοῦσα, (μιμούμενος τὴν προφορὰν τῆς γυναικὸς του)—Ἄν με ἀγαπᾶς· ·· Ναι;· ·· μὲ ἀγαπᾶς;

Κ. ΚΑΡ. (Μιμούμενος καὶ αὐτὸς τὴν γυναῖκα.) Ναι; με ἀγαπᾶς; ἀγαπᾶς νὰ γίνης βλάκας μου; νὰ γίνης μαγικούφης μου; (Ἀναλαβὼν τὴν φυσικὴν του φωνήν.) Τρίτον σφάλμα.

ΠΕΑ. Ἄ! παῦσε νὰ ἀπαριθμῆς, θεῖε, διότι δὲν θὰ εὖρης τέλος. Μόνον κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα διέκρινα ὅτι ἡ Μαρῆ, τὴν ὁποῖαν ἐνόμιζα ἕως τότε ὡς τύπον τῆς τελειότητος, εἶχεν ἴσως καὶ τινὰ (ζητῶν τὴν πρόσφορον λέξιν) ἐλαφρά· ·· ἐλαττώματα.

Κ. ΚΑΡ. Ἐννοεῖται· εἶχεν ὅλα τὰ ἐλαττώματα ὅσα σὺ τὴν ἐδῶσες.

ΠΕΑ. Τὴν πρώτην ἡμέραν καθ' ἣν ἠθέλησα κ' ἐγὼ νὰ ἐκφέρω γνώμην ἐναντίαν τῆς ἰδικῆς τῆς, ἔφυγεν ἀμέσως ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς ὁ ὀλέθριος λόγος τὸν ὅποιον εἶπες πρὸ ὀλίγου. « Ἄ! Πελοπίδα· ·· πλέον δὲν με ἀγαπᾶς! » Ἐγὼ!· ·· τὴν ἀπεκρίθην, ἐγὼ!· ·· Λοιπὸν πρόσταξε, διόρισε, κάμε σὺ καθὼς θέλεις. Εἶμαι ὑπὸ τὰ νεύματά σου· εἶμαι· ··

Κ. ΚΑΡ. Οὐ! Οὐ! τετέλεσται. Ἄναρχία ἐντελής· ἡ κυβέρνησις κατέστη πράγμα ἀδύνατον πλέον.

ΠΕΑ. Ἡ μήτηρ τῆς, δίδουσα πάντοτε εἰς ἐμέ ὅλα τὰ ἀδίκια, εἶχεν ἔλθει νὰ περάσῃ με ἡμᾶς εἰς τὸ ὑποστατικὸν κάμπους ἡμέραις.

Κ. ΚΑΡ. (Ἐμφοβος). Ἡμέραις κάμπους! (Ἐγεῖρονται.)

ΠΕΑ. Ἐκτοτε, δὲν εἶναι πλέον τρόπος νὰ συμφωνήσωμεν. Τόσον, ὥστε, ἐντροπέμενος τέλος πάντων διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου, ἀπεφάσισα νὰ δράξω τὴν παρουσιασθησομένην

πρῶτην εὐκαιρίαν, νὰ δείξω ὅτι κ' ἐγὼ ἔχω θέλησιν, καὶ νὰ ἀνακτήσω τὴν ἐξουσίαν μου.

Κ. ΚΑΡ. Αὐτὴ σου ἡ ιδέα ἦτο καλή.

ΠΕΑ. Ἐξ ἐναντίας, θεῖε μου, ἀπέβη κακίστη αὐτὴ μου ἡ ιδέα. Μὰς εἶχαν προσκαλέσει εἰς ἕνα χορὸν, εἰς τὸ κτῆμα ἐνὸς ἄλλου ἀρχοντος, ἐδῶ πλησίον, ὅπου ἦτο νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ βορνεκέσσα Παχάρη, νέα τις καὶ εὐειδῆς ἀρχόντισσα τοῦ τόπου, τὴν ὁποῖαν ἡ Μαρῆ ἐζήλευε· ·· καὶ τοῦτο κατ' εἰσήγησιν τῆς πενθεράς μου, διότι, τὸ κατ' ἐμέ, σὲ θεβαιῶ, θεῖε, ὅτι ποτὲ δὲν προσήλωσα εἰς ἐκείνην τὸ βλέμμα. Ἡ Μαρῆ, καλὰ καὶ σώνει, ὄχι, νὰ μὴν πάγωμεν εἰς αὐτὸν τὸν χορὸν.

Κ. ΚΑΡ. Ὅλα κατὰ φυσικὴν συνέπειαν.

ΠΕΑ. Ἐγὼ ὅμως τότε ἐπέμεινα.

Κ. ΚΑΡ. Πολὺ καλὰ ἔκαμες· εὖγε!

ΠΕΑ. Εἶπα, ὅτι θὰ ἦτον ὄλως διόλου ἀπρεπὲς ἂν ἐλείπαμεν καὶ οἱ δύο. Ὅτι ἂν ἡ σύζυγός μου δὲν εὐηρεστεῖτο νὰ πάγῃ, ἦτον ἐλευθέρω νὰ μείνῃ, ἐγὼ ὅμως ἔπρεπε νὰ μὴ λείψω εἰς τὴν πρόσκλησιν ἐκείνην, ἔστω καὶ ἂν παρουσιαζόμην μόνος μου.

Κ. ΚΑΡ. Καλῆτερα τὰ εἶπες παρ' ὅσον θὰ τὰ ἔλεγα ἐγὼ· εὖγέ σου!

ΠΕΑ. Ναι, ἀλλὰ ποῦ νὰ ἦσο τότε νὰ ἤκουες τὴν πενθεράν μου ἠρχισε νὰ φωνάζῃ ὅτι ἐδῶκε τὸ παιδί τῆς εἰς ἕνα τυοαννον, ὅτι θὰ θανατώσω τὸ παιδί τῆς με τὰς πικρίας τὰς ὁποίας τὸ ποτιζῶ, καὶ τὰ λοιπὰ.

Κ. ΚΑΡ. Τὰ συνήθεα συνήθη.

ΠΕΑ. Δὲν ἴδρῳσεν ὅμως τὸ αὐτὶ μου ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ, ἀλλ' ὑπεχρέωσα με ὅλον τὸ σέβας τὴν τουρκοπριγκήπισσάν σου νὰ με ἀφίση ἠσυχον.

Κ. ΚΑΡ. Καλὰ, ἐξαιρέτα· κ' ἐγὼ τὸ αὐτὸ θὰ ἔκαμνα.

ΠΕΑ. Ἄφου λοιπὸν ἐνύκτωσεν, ἐνδύθηκα διὰ τὸν χορὸν.

Κ. ΚΑΡ. Ἐμπρός!

ΠΕΛ. Ἡ Μαρκὴ δὲν ἔλεγε πλέον τίποτε· αὐτὴ ὅμως ἡ σιωπὴ τῆς μὲ ἀνησυχεῖ καὶ χωρὶς νὰ θέλω.

Κ. ΚΑΡ. (Στρέφον τὰ νῶτα.) Νά τα· πάλιν ἀδυναμία χαρακτήρος.

ΠΕΛ. Ὅχι, περιμένει ν' ἀκούσῃς τὸ τέλος... Ὅταν πλέον ἐτοιμάσθῃ καὶ ἤμην ν' ἀναχωρήσω, βλέπω τὴν Μαρκὴν νὰ τρέχῃ πρὸς τὸ παράθυρον... τὸ ἀνοίγει μὲ ὀρμὴν, καὶ, στραφεῖσα πρὸς ἐμὲ, λέγει ὡς ἀπεγνωσμένη ὅτι, ἂν ἀκόμη ἐκκμνα ἐν βῆμα...

Κ. ΚΑΡ. (Γελῶν.) Ὅχι ἐκρημνίζετο ἀπὸ τὸ παράθυρον;... Νὰ γελᾷς!

ΠΕΛ. Πῶς νὰ γελᾷσῃ τις, ἀφοῦ τὸ ἔκαμε, θεῖέ μου, τὸ ἔκαμε! Πρὶν ἢ προφθᾶσω νὰ τὴν κρατήσω... (Ὁ Κ. Καραούλης περιφοβῶς.) ὀρμᾶ ἔξω καὶ ῥίπτεται... Ὁ θεὸς ἔκαμε καὶ εὐρέθη ὑπὸ τὸ παράθυρον ἐκεῖνο σωρὸς τις ὑψηλὸς ἀχύρων, τὰ ὅποια εἶχον ἀφίσει ἐκεῖ, διὰ νὰ τὰ μεταφέρουν τὴν ἐπαύριον εἰς τὸν ἀχύρωνα. Νά... Ἐκεῖνο ἐκεῖ εἶναι τὸ παράθυρον... Καὶ ἐκεῖ ὑποκάτω τῶν ἀχύρων ὁ σωρὸς. (Δεικνύων διὰ τῆς θύρας τῆς ἐπαύλειος.)

Κ. ΚΑΡ. (Εἰρωνικῶς.) Ἀπ' ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ παράθυρον... ἔτρεσε, καὶ ἔτυχαν ὑποκάτω τ' ἀχύρα;...

ΠΕΛ. Ναι, καὶ δὲν ἔπαθε τίποτε, χάρις τῷ θεῷ.

Κ. ΚΑΡ. Ἀλλ' αὐτὸ διαφέρει.

ΠΕΛ. Δὲν διαφέρει τελείως· σὲ βεβαίῳ, θεῖε, ὅτι σὲ λέγω τὸ πρᾶγμα καθὼς συνέβη, ἀπαράλλακτα.

Κ. ΚΑΡ. Δὲν μὲ μένει ἀμφιβολία ὅτι συνέβη καθὼς τὸ λέγεις, μόνον ἀπορία ἰδέα μὲ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν, ἥτις δὲν εἶχε περᾶσει ἀπὸ τὸν ἐδικόν σου, πτωχέ μου Πελοπίδα, ὡς φαίνεται.

ΠΕΛ. Ποία ἰδέα;

Κ. ΚΑΡ. Τίποτε· ἐνδέχεται καὶ ν' ἀπατώμαι. Λέγε με τὰ περαιτέρω, νὰ ἰδῶ.

ΠΕΛ. Ἡ πριγκηπέσσα μετέφερε τὴν θυγατέρα τῆς εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐρεξά κ' ἐγὼ κατόπιν ὡσὰν τρελὸς, ἀλλὰ ματαίως· ἡ πενθερά μου μ' ἐκεραυνοβόλησε μὲ τὸ βλέμμα τῆς, καὶ, ἀγέρωχος ὑπὲρ ποτε ἄλλοτε, μὲ εἶπεν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς μεγαλείου ὅτι, σεβομένη τὴν ὑπόληψιν τοῦ οἴκου τῆς, ὅ' ἀποσιωπήσῃ μὲν αὐτὸ τὸ συμβάν, ἀλλὰ... ἐπειδὴ ἡ παρουσία μου ἠδύνατο νὰ θανατώσῃ τὴν γυναῖκά μου, ἀπηγόρευεν εἰς ἐμὲ τὸ νὰ τὴν βλέπω, ἐκτός ἂν ἤθελα νὰ γίνω φονεὺς καὶ δευτέραν φορὰν.

Κ. ΚΑΡ. (Ἀτάραχος.) Τὸ κακὸν τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς δὲν εἶναι μέγα.

ΠΕΛ. Πῶς, θεῖε μου, ἐνῶ ἐγὼ διακαῶς τὴν ἐπεθύμησα.

Κ. ΚΑΡ. Εἰμπορεῖς νὰ τὴν ἐπιθυμῆς.

ΠΕΛ. Ἐπεθύμησα νὰ τὴν ἰδῶ, νὰ πέσω εἰς τοὺς πόδας τῆς, νὰ τῇ ζητήσω συγγνώμην...

Κ. ΚΑΡ. Ἄ! ἔως ἐδῶ, καὶ μὴ παρέκει. Σὺ πρῶτος νὰ ζητήσῃς συγγνώμην; Αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ὑπέφερα ποτέ. Δὲν θὰ τὸ ὑπέφερα, διότι ὅλα τὰ πταίσματα εἶναι τῆς γυναικὸς σου. Ἄν ἀληθῶς ἠθέλησε νὰ αυτοκτονήσῃ, ἂν διὰ μίαν ἀναξίαν ἀφορμὴν χοροῦ δὲν ἐδίστασε νὰ βυθίσῃ εἰς αἰώνιον πένθος, εἰς παντοτεινὴν μεταμέλειαν ἕνα ἀνδρα ὅστις τὴν ἐλάτρευεν... εἶναι ἀσυγχώρητος. Ἄν δὲ πάλιν, καθὼς ὑποπτεύομαι, ἡ σκηνὴ αὐτοῦ τοῦ δράματος ἦτο μία ἀπλὴ κωμωδία...

ΠΕΛ. Κωμωδία, θεῖε μου, κωμωδία! Καὶ πιστεύεις ποτέ;...

Κ. ΚΑΡ. (Ἀπαθῶς.) Δι' ὅλα ἀμφιβάλλω εἰς αὐτὴν μου τὴν ἡλικίαν, καθὼς σὺ δι' οὐδὲν ἀμφιβάλλεις εἰς τὴν ἡλικίαν σου.

ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ, ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ, καὶ Κ. ΚΑΡΑΟΥΛΗΣ.

ΠΕΛ. (Καθ' ἑαυτὸν ἐν ἀμηχανίᾳ.) Δυστυχία! ἡ Γεωργούλα.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Ἠρῆσα, δόμνουλε Πελοπίδα, ἐξ αἰτίας ὅπου ἔτυχε νὰ εὐρεθῇ ἡ...

ΠΕΛ. (Νεύων αὐτῇ νὰ σιωπήσῃ.) Καλὰ, καλὰ· ἄφες, καὶ μὲ τὰ λέγεις μίαν ἄλλην ὥραν· ὑστερώτερα. (Προχωρεῖ ὀλίγον πρὸς τὰ ἐπάνω.)

Κ. ΚΑΡ. Ἀκουσε νὰ σὲ εἰπῶ, καλὴ μου κόρη...

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Κόρη μὲ λές, δόμνουλε; κόρη, ὅπου εἶμαι! πανδρευμένη ἀπὸ τὰ πέρυσσι! Σήμερον μάλιστα ἐγινε χρόνος σωστός, καὶ ἴσως ἐξ αἰτίας αὐτὸ σήμερον δίνει ὁ Στάθης τραπέζι καὶ χορὸ εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μας, νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὰ γειτονικὰ κτήματα.

Κ. ΚΑΡ. Ὁ Στάθης εἶπες;

ΓΕΩΡ. Ἀμή;... ὁ ἄνδρας μου.

Κ. ΚΑΡ. Χορὸν καὶ τραπέζι; Καὶ δὲν μὲ λές ὅτι ἤμην τυχερός, νὰ εὐρεθῶ ἐδῶ σήμερον; Ὅχι προσκαλέσετε κ' ἐμένα; Ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ βλέπω κόσμον νὰ εὐθυμῇ. Μὲ προσκαλεῖτε;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Ὅχι μὰς κάμης μεγάλη τιμὴ μάλιστα. Νὰ ἦταν καὶ ὁ δόμνουλος ὁ ἀνεψιός σου νὰ ὀμοιάζε τὴν αὐθεντιά σου! μόνον εἶναι πάντα λυπημένος· δὲν θέλει νὰ βλέπῃ ἄνθρωπο· δὲν θέλει οὔτε νὰ πίνῃ ὁ κόσμος, οὔτε νὰ τραγουδῇ... τίποτε. Δὲν τοῦ μιλεῖς κομμάτι, νὰ πάρῃ ἄερα ὁ νοῦς του; Ἄμ' διατί ζῆ ὁ ἄνθρωπος;

Κ. ΚΑΡ. (Πρὸς τὸν Πελοπίδαν.) Ἀληθινὰ ἐμποδίζεις τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους τοῦ νὰ διασκεδάζουν;

ΠΕΛ. Ὄ, θεῖε! μὲ παραζαλίζει ὁ θόρυβος, οἱ χοροὶ των, τὰ ὄργανα, αἱ φωναί. Ὁ ἀκούωνται ἔως ἐδῶ. Ἐπειτα, αὐτὴ ἡ

μικρὴ, δὲν εἰξεύρεις... δὲν παύει τοῦ νὰ κάμνῃ εἰς τὸν ἄνδρα τῆς μυρίων εἰδῶν ἐρωτοτροπίας καὶ πιθηκισμούς. Τὰ βαρύνουμαι.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Καλὰ· καὶ δὲν εἶναι ἄνδρας μου αὐτός; ἄνδρας μου εἶναι. Ὁ ἴδιος ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας εἶπε πῶς αὐτὰ εἶναι συγχωρευμένα εἰς τ' ἀνδρόγυνα.

Κ. ΚΑΡ. Ἐχει δίκαιον ἡ πτωχὴ Γεωργούλα· ἂν αὐτὰ σὺ δὲν τὰ νοστιμεύεσαι, μὴ ἐμποδίζεις καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ αὐτὰ εἶναι ἡ χαρὰ των. Μὴ σὲ μέλι, Γεωργούλα μου, ἐγὼ σὲ ὑπόσχουμαι νὰ πείσω τὸν ἀνεψιόν μου, καὶ θὰ μὰς ἔχῃς εἰς τὸν χορὸν σου, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸ τραπέζι σου.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. (Χειροκροτοῦσα.) Τί καλὸς δόμνουλος! τί καλὸς αὐθέντης! Ἡ αὐθεντιά σου κάμνει τὸν κόσμον νὰ χαίρεται ἀφοδᾶ. Νὰ ἔλθῃς μόνο, καὶ θὰ εὐχαριστηθῆς... Νὰ τους... (βλέπουσα ἐξω τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας.) Ἠρῆσαν νὰ ἔρχονται οἱ προσκαλεσμένοι μας. Τοὺς βλέπω ἀπὸ μακριά. Τώρα θέλω νὰ σοῦ εἰπῶ, δόμνουλε Πελοπίδα, διὰ τὸ γράμμα σου. Ἐνῶ ἐπάγαινα νὰ τὸ δώσω...

ΠΕΛ. (Ὀργίλως.) Σιώπα τώρα, σὲ εἶπα.

Κ. ΚΑΡ. Τί πρᾶγμα; τί γράμμα; Τοῦ ἀνεψιοῦ μου κἀνὸν γράμμα ὑπήγες κ' ἔδωσες; Εἰς ποῖον τὸ ἔδωσες;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. (πρὸς τὸν Πελοπίδαν.) Ἄλλ' αὐτὸ τί θὰ σὲ πειράξῃ, δόμνουλε, ἂν τὸ εἰπῶ; (Πρὸς τὸ Κ. Καραούλην.) Ὁ δόμνουλος Πελοπίδας μου κάμνει νεύματα νὰ μὴ τὸ εἰπῶ. Ἦταν διὰ τὴν γυναῖκά του ἕνα γράμμα. Ἡ δομνίτσα ἡ γυναῖκά του εἶναι ὅπου κράτησε καὶ τὰ στέφανά μου, ὅταν ὑπανδρεύθηκα.

Κ. ΚΑΡ. (πρὸς τὸν Πελοπίδαν.) Εἰς τὴν γυναῖκά σου ἔγραψες τρόντι;

ΠΕΛ. (κλίνων τὴν κεφαλὴν.) Ναι, τὴν εἶχα γράψῃ...

Κ. ΚΑΡ. (μετ' ἀγανακτήσεως.) Διὰ νὰ προσπέσης εἰς αὐτήν, ἴσως!

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ, (καθ' ἑαυτήν.) Πῶ, πῶ! ὁ ἄνδρας νὰ προσπέφτη εἰς τὴν γυναῖκα! Αἶ, καὶ νὰ ἦταν ὁ Στάθης μου!

ΠΕΛ. Ναι, τὸ ἔκαμα, θεῖε· τὸ ἔκαμα, ἐπειδὴ ἀγαπῶ τὴν γυναῖκά μου, καὶ νὰ κάμω τὸ ἐναντίον δὲν μὲ εἶναι εὐκολόν, ὅσον φαίνεται εἰς σέ. Εἶναι νέα, ὠραιότατη, ἔχει μυρία θέλγητρα. Ἐρώτησε τὴν Γεωργοῦλα νὰ σὲ εἰπῇ. Ἀφότου μάλιστα συνέβη ἐκεῖνη ἡ δυσἀρεσκεία μεταξύ μας, καὶ ἐχωρίσθημεν, νομίζω ὅτι τὴν ἀγαπῶ διπλασίως, δεκαπλασίως. Βεβαιώσου ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ μὴν τοῦ χωρισμοῦ μ' ἐφάνη αἰών. Προτιμῶ λοιπὸν τὴν συνδιαλλαγὴν· τὸ ὁμολογῶ· προτιμῶ τὴν εἰρήνην ἀντ' ὁποιασδήποτε βουλείας. Αὐτὸ, θεῖέ μου, σὺ δὲν εἶσαι εἰς θέσιν νὰ τὸ καταλάβῃς. Δὲν θὰ τὸ καταλάβῃς ποτέ, διότι ἐμεινες ἄγαμος.

Κ. ΚΑΡ. Πιθανὸν τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνω τὴν συμβίωσιν, διότι δὲν ἐγνώρισα τί ἐστὶν, καταλαμβάνω ὅμως τί ἐστὶν ἔρις, καὶ τί ἐστὶν ἀνταρσία. Σὲ εἶπα ὅτι εἶχαν στασιάσει οἱ ἐργάται μου.

ΠΕΛ. Ναι, ἀλλὰ τοῦτο κάμμιν δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ἄλλο.

Κ. ΚΑΡ. Τούναντίον, ἡ περίστασις εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος. Οὐτ' ἐγὼ ἠγάπων τὸν πόλεμον, ἐπειδὴ κατεστρέφοντο ἐξ αὐτοῦ τὰ συμφέροντά μου· ἀν ὅμως ἐγὼ ὑπεχώρουν, ὁ αὐτὸς πόλεμος θὰ ἐπαναλαμβάνετο καθ' ἑκάστην. Ἀμφιβάλλεις ὅτι, ἀν ἐγὼ προσέπιπτα εἰς ἐκείνους, αὐτοὶ καὶ ὄχι ἐγὼ θὰ ἦσαν σήμερον οἱ κύριοι τοῦ ἐργαστασίου μου; Παράδειγμα λοιπὸν καὶ διὰ τὴν οἰκίαν σου. (Πρὸς τὴν Γεωργοῦλαν.) Εἶπέ μας, Γεωργοῦλα, ποῖαν ἀπόκρισιν ἔλαβες;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Ἀπόκρισι δὲν ἔλαβα ἀπὸ τὴν δομνίτσα Μαρῆ, ἐπειδὴ ἦταν μαζῆ της

καὶ ἡ δόμνα ἢ μητέρα της, ἥτις ἐπῆρε τὸ γράμμα ἀπὸ τὰ χέρια μου.

Κ. ΚΑΡ. (Ἐν ἀγανακτήσει.) Βλέπεις; βλέπεις;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Μὰ, δόμνα, τῆς εἶπα, αὐτὸ εἶναι γράμμα τοῦ δόμνου Πελοπίδα, διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὰ χέρια τῆς γυναικὸς του, καὶ ὄχι κἀνενὸς ἄλλου.

Κ. ΚΑΡ. Καλὰ τὴν εἶπες. Καὶ τί σ' ἀπεκρίθη;

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Μία ματιὰ μόνο μου ἐρριψε··· ἀπ' ἐκείναις ταῖς ματιαῖς! καὶ τὴν δουλειά της··· ἤνοιξε τὸ γράμμα, τὸ διέβασε ἀπ' ἐπάνω ὡς κάτω, ἐσήκωσ' ἐπάνω τοὺς ὄμους της. (Ἀπομιμουμένη τὸ σχῆμα) κ' ἐχαμογέλασε. Ἐχαμογέλασε μ' ἓνα τρόπο ὅπου ἂν ἐγὼ ἔκαμνα αὐτὸ τὸ ἴδιον εἰς τὸν ἐδικό μου τὸ Στάθη, βοή στη μοιρά μου! χρόνος θὰ ἴπερνούσε, καὶ θὰ φαίνονταν ἀκόμη ἐπάνω μου σημάδια. Ἐχει βαρὺ χέρι ὁ Στάθης. (Πρὸς τοὺς θεατάς.) Ἀλήθεια, ἀλήθεια· ἔχει ἓνα χέρι!···

Κ. ΚΑΡ. (ἀνυπόμονος.) Λέγε, λέγε· τὸ τέλος ν' ἀκούσωμεν.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Τὸ τέλος··· ἐκάθησε δὲ τότε ἡ δόμνα εἰς ἓνα μικρὸ τραπέζι, ἐπῆρε ἓνα τόσο δα κομματάκι χαρτί, κ' ἐκεῖ ἐπάνω ἔγραψε. Ἀφοῦ ἔγραψε, τὸ διέπλωσε, καὶ μοῦ τὸ ἔδωσε λέγοντάς μου ὑπερήφανα··· μὰ τί ὑπερήφανα! — Ἐπαρε· αὐτὸ εἶναι τὸ δὲν *λεσίγραφο* μου. — *λεσίγραφο!* εἶπα μὲ τὸν νοῦν μου· *λεσίγραφο!* αὐτὸ, κάτι μεγάλο πρᾶγμα θὰ εἰπῇ, *λεσίγραφο*. Τὸ ἴπῃρα, τὸ ἔχωσα εἰς τὸν κόλφον μου, καὶ νὰ το··· εἶναι αὐτό. (Δίδει τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πελοπίδαν.)

Κ. ΚΑΡ. Βλέπεις τα; Ἦθελές τα κ' ἐπαθές τα··· Τρέμουν αἱ χεῖρές σου· ἀκόμη καὶ τὸν γραφικὸν χαρακτῆρά της τρέμεις!

ΠΕΛ. Ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ μὲ φαίνεται

ὅτι αὐτὸ τὸ χαρτί περιέχει τὴν κατὰδίκην μου.

Κ. ΚΑΡ. (Λαμβάνων τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Πελοπίδα.) Δὲν θὰ ἦτο δυσἀρεστος. Μὲ δίδεις τὴν ἄδειαν; Θέλω νὰ γνωρίσω τὸ ὕφος τῆς πενθερᾶς σου, ὡς καὶ νὰ ἰδῶ τί εἶναι αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἡ Στάθαινα ὀνομάζει *λεσίγραφο* της.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Αὐτὸς ὁ γέρος ἔχει μίαν ἀφοσίαν!

Κ. ΚΑΡ. (ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν.) Ὡ ὦ! ἔχει δίκαιον ἡ Γεωργοῦλα. (Ἀναγινώσκων.) «Αὐτὸ εἶναι τὸ τελεσίγραφόν μας. (Σιγῇ) Ἡ θυγάτηρ μου θὰ ἔστεργε νὰ σὲ δεχθῇ, μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ νὰ ἔλθῃς καὶ νὰ ζητήσης παρ' αὐτῆς ἐνώπιον ἐμοῦ συγγνώμην, ὁμολογῶν ὅτι ἐπταίσεις.»

ΠΕΛ. (ἐν ἀγανακτήσει) Ἐγὼ νὰ ζητήσω συγγνώμην!

ΓΕΩΡΓ. Ἐνας ἄνδρας νὰ εἰπῇ τὸ ἡμαρτον!··· εἰς τὴν γυναῖκά του!!

Κ. ΚΑΡ. (ἐξακολουθῶν τὴν ἀνάγνωσιν.) «Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἴσως εἰμφορέσωμεν νὰ σὲ συγχωρήσωμεν. — Δόμνα Ῥαλοῦκα, πριγκηπέσσα Ἐσκὶ Δουναῖ, τὸ γένος πριγκηπέσσα Ἀρχιάρχη.»

ΠΕΛ. (ἀρπάσας τὴν ἐπιστολὴν.) Ἀδύνατον νὰ πιστεύσω. (Ἀναγινώσκει.)

Κ. ΚΑΡ. Ἀρχιάρχη!··· αὐτὰ τὰ χθесινὰ αὐτόπλεκτα ὀνόματα, ἢ ἐκ τοῦ ἄρχων εἶναι χρεια νὰ ἔχουν τὴν σύνθεσιν των, ἢ ἐκ τοῦ ἀριστος. (Πρὸς τὸν Πελοπίδαν ἀναγινώσκοντα.) Ἐνόησες τώρα τί κερδίζει τις ὅταν ὑποχωρῇ; Ἰδοῦ μία νέα ταπεινώσις, τὴν ὁποῖαν ὀφείλεις εἰς τὴν ἀδυναμίαν σου.

ΠΕΛ. Ὅτι καὶ ἂν μὲ εἰπῆς τώρα, θεῖε, ἔχεις δίκαιον.

Κ. ΚΑΡ. Καὶ ὅσα πλέον ἐνδίδεις, τόσω θ' αὐξάνουν αἱ ἀπαιτήσεις.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Δόμνουλε Πελοπίδα, εἶναι σωστὸ αὐτὸ ὅπου σοῦ λέγει ὁ θεῖος.

Κ. ΚΑΡ. Ἐκ τούτου κατάλαβε ὅτι ὁ ἀρχηγὸς πάσης κοινότητος πρέπει νὰ κυβερνᾷ μόνος.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακοῦν. (Πρὸς τὸν Κ. Καρπούλην.) Οἱ λόγοι σου, δόμνουλε, εἰν'εὐαγγέλιο. (Ὁ Πελοπίδας κάθηται ἐν κατηφείᾳ.) Κ' ἐγὼ ὅπου βλέπεις, κ' ἐγὼ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πανδρεύθηκα, ἀγαποῦσα νὰ ξεφαντώνω, ἀγαποῦσα νὰ καμαρώνω τὴν εὐμορφίαν τῆς μούρης μου. Ἡμουν καλὴ, ὅτι εἶχα, νὰ τὸ ἐξοδεύω εἰς τὰ στολιδία. Ὁ Στάθης μὲ ἀγαποῦσε τόσο! ἐπίστευα πῶς ποτὲ εἰς αὐταῖς μου ταῖς ὀρεξιαῖς δὲν θ' ἀντιστέκονταν. Καλὰ, καὶ σὲ χαιρετῶ! Γυρίζει μίαν ἡμέραν καὶ μοῦ λέγει. — Ἄκουσε, Γεωργοῦλα, νὰ σοῦ ἴπῃ. Ἐδῶ, ὅλοι τοῦ ὑποστατικοῦ πρέπει νὰ σὲ ὑπακοῦν, ἐπειδὴ σὺ εἶσαι ἡ κυρά· σὺ ὅμως θὰ ὑπακοῦς εἰς ἐμέ, ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ὁ αὐθέντης· καὶ ὁ αὐθέντης εἶναι ὁ δυνατότερος. — Ἀπὸ τότε δὲ κ' ἐγὼ τὰ συμμάζεψα, καὶ εἶπα, αὐτὸ εἶναι τὸ σωστό.

ΠΕΛ. (καθ' ἑαυτὸν, ἐκ τοῦ τόπου ὅπου κάθηται.) Τῇ ἀληθείᾳ, δὲν χωνεύεται τοιαύτη ὑπεροψία.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Ὅμως, καὶ μὲ ὅλο αὐτὸ ὅπου σ'ὀρίζω, ὁ Στάθης εἶναι ἓνα κομματάκι μάλαμμα· πάντα γελαστός, πάντα εἰς τὴν δουλειά του. Ἐκεῖνος, μόνον δύο πράγματα ἀγαπᾷ, τὴν γυναῖκά του καὶ τὸ ὑποστατικὸ του. Ἀλλὰ, ὅταν εἰπῇ ἓνα λόγο, πρέπει νὰ γίνῃ ὁ λόγος του. Δι' αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ ἐργάταις τὸν φοβοῦνται καὶ τὸν ἀγαποῦν. Καθὼς εἶναι καὶ τὸ σωστό. Ἄν κάμνης καθὼς θὲν οἱ ἄλλοι, αὐτὸ εἰς ἐκείνους ἀρέσκει, ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος σὲ περιγελοῦν.

Κ. ΚΑΡ. Εὖγε, Στάθαινα, εὖγε! Εἶσαι φρόνιμη γυναῖκα· ὀμιλεῖς ὡσάν φιλόσοφος. (Πρὸν τὸν ἀνεψιόν.) Ἄκουσε, Πελοπίδα· αὐτὴν τὴν ὄραν, εἰς τίποτε δὲν σὲ χρησιμεύουν τὰ δικαιώματά σου· ἂν ἤθελες δι' ὀλίγον

καιρόν νά τ' ἀναθέσης εἰς ἐμέ, ἂν μὲ ἀφίνες νά κάμω καθὼς ἐγὼ στοχάζομαι, διὰ τὸ καλόν σου, σὲ δίδω λόγον ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θά συνέξῃς καὶ σὺ μὲ τὴν γυναῖκά σου κατὰ πάντα καθὼς συζῆ ἡ Γεωργούλα μὲ τὸν Στάθη της.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. (ποιούσα ὑπόκλιση). Τιμὴ δι' ἐμάς, δόμοναε· πολλὴ τιμὴ δι' ἐμάς.

ΠΕΛΟΠ. Κάμω ὅ,τι ἂν θελήσης θεῖέ μου· τὴν Μαρῆ ἀρκεῖ νά μοῦ ἀποδώσης.

Κ. ΚΑΡ. Μείνε ἤσυχος, καὶ θά σέ τὴν ἀποδώσω εὐπειθῆ, ἐρῶσαν, ὅχι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ προθυμοτάτην εἰς τὰ νύματά σου εἰς τὸ ἐξῆς. — Ἄκουσε, Γεωργούλα μου· ἕνα πρᾶγμα θά σέ περικαλέσω...

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ. Ἐγὼ... ὅ,τι περᾶ ἀπὸ τὸ χέρι μου.

Κ. ΚΑΡ. Νά πᾶς τώρα νά ἐτοιμάσης τὰ φάγητά σου· στρώσε τὸ τραπέζι σου, βάλε ὅλα εἰς τάξιν... (Εἰσέρχονται εἰς τὴν σκηνὴν χωρικοί τινες μετὰ τῶν γυναικῶν των). Ἴδου ἤρχησαν νά ἐρχονται καὶ οἱ προσκεκλημένοι σας... Ἐγὼ θά ἐξοδεύσω διὰ τὰ βιολιά. Μόνον νά εἰπῆς εἰς τὸν Στάθη σου, ὅτι, καὶ πρὶν ἀκόμη τὸν γνωρίσω, ἔχω εἰς αὐτὸν μεγάλην ὑπόληψιν ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς γυναῖκός του. (Ἡ Γεωργούλα ὑποκλίνει γελῶσα, ἔπειτα δὲ προχωρεῖ πρὸς τ' ἄνω τῆς σκηνῆς πρὸς ὑποδοχὴν τῶν προσκεκλημένων, τοὺς ὁποίους ὀδηγεῖ ἐντὸς τῆς ἐπαύλειος.)

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ καὶ Κ. ΚΑΡΑΟΥΔΗΣ

Κ. ΚΑΡ. Κάθησε τώρα νά μὲ διηγηθῆς αὐτὸν ὅλον τὸν μῆνα τοῦ χωρισμοῦ σου μὲ τὴν γυναῖκα σου, τί ἔκαμες;

ΠΕΛ. Τὸν ἐπέρασα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν μικρὰν οἰκίαν ἐν ἀκηδία, καὶ οὕτε εἰς τὰς προσκλήσεις τῶν γειτόνων ὑπάγαίνα. Ἐτι καὶ σήμερον εἶμαι προσκεκλημένος εἰς μίαν

μεγάλην κυνηγεσίαν ἣτις θά γίνῃ εἰς τὰ πέριξ.

Κ. ΚΑΡ. Καὶ διατί δὲν ὑπάγαιεις;

ΠΕΛ. Διότι αὐτὴν τὴν διασκεδάσιν τὴν δίδει ἡ βορνικέσσα Παχάρη αὐτὴ ἐκεῖνη τὴν ὁποῖαν ἐζήλευεν ἡ Μαρῆ. Ἄν ὑπάγαίνα, θά εἶχε πάλιν νά λέγῃ τόσον αὐτὴ καθὼς καὶ ἡ πενθερά μου.

Κ. ΚΑΡ. Κὰ μὴ σέ μέλη ὅ,τι ἂν εἰποῦν. Ἐγὼ σέ λέγω νά ὑπάγῃς.

ΠΕΛ. Ἀλλὰ δὲν θά διασκεδάζω ἂν ὑπάγαίνα.

Κ. ΚΑΡ. Ἀδιάφορον. Μὲ ὑπεσχέθης ὅτι θά κάμῃς ὅ,τι ἐγὼ θελήσω; Δὲν μὲ τὸ ὑπεσχέθης; Σὲ λέγω λοιπὸν ὅτι πρέπει νά ὑπάγῃς εἰς αὐτὴν τὴν κυνηγεσίαν, ἀφοῦ πρῶτον κάμῃς ἕνα γύρον εἰς τὴν ἔπαυλιν.

ΠΕΛ. Ἀλλ' ἐκεῖ μέσκα θά ἔχουν οἱ χωρικοί, καθὼς ἤκουσες, γεῦμα, βιολιά...

Κ. ΚΑΡ. Τόσον τὸ καλῆτερον.

ΠΕΛ. Θά χορεύουν αἱ χωριατοπούλαις.

Κ. ΚΑΡ. Ἀκόμη καλῆτερα.

ΠΕΛ. Νά φανῶ κ' ἐγὼ ἐκεῖ, εἰς τὸ μέσον ὅλων αὐτῶν, καθὼς ἔχουν τὰ πράγματα... νά τὸ μάθῃ ἡ Μαρῆ...

Κ. ΚΑΡ. Κι' ἂν τὸ μάθῃ; Μάλιστα καλῆτερα νά τὸ μάθῃ. Πρέπει νά τὸ μάθῃ.

ΠΕΛ. Ἀλλ' ἡ πενθερά μου ἔπειτα;

Κ. ΚΑΡ. Σὲ εἶπα· ἄφες τὴν ὑπόθεσίν σου ἐπάνω μου. Δι' ὅλα ἐγὼ σοὶ ἀποκρίνομαι.

ΠΕΛ. Καλὰ λοιπὸν ἔστω, ἀγαπητὲ θεῖε· ἡ πεποίθησίς σου ἤρχησε καὶ εἰς ἐμέ νά μεταδίδεται.

Κ. ΚΑΡ. Ἀγαθὴ τύχη! παρατήρησε... ἤλθαν καὶ τὰ βιολιά.

(Εἰσέρχονται δύο μουσικοὶ, ὧν ὁ μὲν φέρει βιολίον, ὁ δὲ λαγοῦτον· κατευθύνονται δὲ πρὸς τὴν θύραν τῆς ἐπαύλειος, ὅπου καὶ εἰσέρχονται. Ὁ Κ. Καραούλης καὶ κατόπιν αὐτοῦ ὁ Πελοπίδας παρατηροῦν τὰ ἐν τῇ ἐ-

παύλει ἄνωθεν τοῦ περιφράγματος αὐτῆς).

ΠΕΛ. Μὰ τὸ ναί, ἀρκεῖ ἕως ἐδῶ ἡ καταδίκη μου· δὲν εἴμπορῶ πλέον νά καταλύσω τὴν ζωὴν μου εἰς τὰ κράσπεδα τῆς πριγκηπίσσης.

Κ. ΚΑΡ. Τῆς πριγκηπίσσης!... (Εἰρωνικῶς).

ΠΕΛ. Καὶ τέλος πάντων, μὲ τὸ νά ἰδῆ τις ὀλίγον κόσμον, νά εὐθυμῆσῃ ὀλίγον... δὲν θά σφάλῃ εἰς τὸ ὁμοούσιον.

Κ. ΚΑΡ. Τρελλὸς εἶσαι;

ΠΕΛ. Βεβαίως δὲν εἶμαι τρελλός. Τὸ εἶ-

πα λοιπὸν, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω, θεῖε μου. Ἄνατίθεμαι ὅλος εἰς σέ.

Κ. ΚΑΡ. Καὶ δὲν θά μεταμελήθῃς.

ΠΕΛ. Θέλω ν' ἀποβάλω πᾶσαν μέριμναν· νά στείλω εἰς κόρακας ὅλην μου τὴν μελαγχολίαν. Θά κάμω παραφοράς. Ἄν εἴμπορέσω, θά δοθῶ εἰς τὸν καμπανίτην, αὐτὸν τὸν παυσίλυπον, καί...

Κ. ΚΑΡ. Θά εἴμπορέσης, θά εἴμπορέσης. (Ὁ Πελοπίδας εἰσέρχεται εἰς τὴν ἔπαυλιν). Γέλασε μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά καὶ χοροπήθησε. Ἐπάγαινε, πάγαινε· ἔμβα.

(Τῆρ συνέχεται προσεχῶς).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ (Θρηνοί).

Παρακαλῶ, ἀρχόντισσαι, νά πῶ ἕνα μυρολόγι·
οὐτ' ἀπὸ χήρα τάκουσα οὐτ' ἀπὸ παντρεμένη,
τοῦ Χάρου ἡ μάμμα τῶλεγε καὶ τῶπενε τραγοῦδι·
«Μαζεῦστε, νειαιῖς, τοὺς ἀντρες σας, μαννάδες τὰ παιδιὰ σας,
γιατ' ἔχω γυιὸ κι' εἶν' κυνηγός, θά βγῆ νά κυνηγήσῃ.
Δὲν κυνηγᾷε ἴστῃς ἐρρημιαῖς, δὲν κυνηγᾷε ἴστοὺς κάμπους,
μὸν κυνηγᾷε ταῖς εὐμορφαῖς καὶ τὰ παλληκαράκια.

Νᾶχα τὸ στήθος μάρμαρο καὶ τῆ φωνὴ καμπάνα
ν' ἀκούσ' ἡ πέρα γειτονιά κ' ἡ παραπάνω βουγα,
νάρθοῦν καρδούλαις θλιβεραῖς, νάρθοῦν καρδιαῖς θλιμμέναις,
νά κλαίῃ ἡ μιὰ τὸν ἀνδρά της κ' ἡ ἄλλη τὸ παιδί της
νά κλαίω κ' ἐγὼ τὴν κόρη μου τὴν πελυαγαπημένη,
ποῦ μ' ἄφησε μικρὸ παιδί, μικρὸ παιδί στὴν κούνια.

Κὴ ἂν κλάψη, μάννα μ' τὸ παιδί, σκύψε καὶ κούνισέ το,
κὴ ἂν σοῦ ζητήση καὶ βυζί, σκύψε καὶ βύζαξέ το.

Κύττα μὴν κάνης ἑξάμηνο, κύττα μὴν κάνης χρόνο.
Μακάρι νᾶταν ἑξάμηνο, μακάρι νᾶταν χρόνος,
μᾶνε νερὸ τρεχούμενο, ποῦ πάει καὶ δὲν γυρίζει,
καὶ πάει στῆς Ἄρνας τὰ βουνά, στῆς Ἀρνησιᾶς τὸν τόπο, (*)
π' ἀρνιέτ' ἢ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴν μάννα,
ἀρνιέται καὶ τ' ἀντρόγυνο τὸ πολυαγαπημένο,
ὁποῦ δὲν τὸ χωρίζανε Τοῦρκοι μὲ τὰ μαχαίρια.

Νοικοκυρὰ ἐκλείδωσε κ' ἐπῆρε τὰ κλειδιά της,
μῆτε ἄντρα τᾶδωκε μῆτε ἄστὴν πεθερά της,
στὸ σταυροδρόμι τᾶρριξε νὰ ταῦρουν τὰ παιδιά της.

Ἐγὼ τῆς γῆς χρωστῶ κορμί, τ' ἀγγέλου τὴν ψυχὴ μου,
πολλαῖς μαννούλαις κλάψανε, ἄς κλάψηκ' ἢ ἴδική μου.

Ἐφές, προφές ἐδιάβαινα ἀπάνω ῥημωκκλησί,
ποῦχε σαράντα μνήματα, ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια·
καὶ ἓνα μνήμα ξέχωρο, ξεχωριστὸ ἀπ' τᾶλλα
δὲν εἶδα καὶ τὸ ἴπτησα ἀπάνω στὸ κεφάλι·
κὴ ἀκούω τὸ μνήμα καὶ βογκᾷ καὶ βαρυαναστενάζει.
— Τί ἔχεις μνήμα καὶ βογκᾷς καὶ βαρυαναστενάζεις,
μὴν εἶναι τὸ χῶμα σου βαρὺ κ' ἢ πλάκα σου μεγάλη ;»
— Ἐγὼ καὶ ἂν βαρυβογκῶ κὴ ἂν βαρυαναστενάξω ;
ἤθελα νᾶμουν σπῆτι μου, νᾶμουν καὶ στὴν αὐλή μου,
νὰ φάω σταφύλι ραζακὶ ἀπ' τὴν κληματαργιά μου,
νὰ πιῶ νερὸ ἀπ' τὴν βρύσι μου νὰ δροσιστῇ ἢ καρδιά μου,
νᾶχω καὶ τὰ παιδάκιά μου μέσα ἄστὴν ἀγκαλιά μου». (**)

(*) Ἡ Λήθη τῶν ἀρχαίων καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῆς.

(**) (ὄρα Passow σελ. 115)

Τὰ δένδρα θέλουνε νερὸ καὶ τὰ βουνά ἀγέρα
κ' ἢ νειάδες θέλουν κλάψιμο κάθε καλὴ ἡμέρα

Ἦλα τὰ δένδρ' ἀνθίσανε κι' ἓνα δενδρὶ ξεράθη
ὄλα τὰ ταίρια σμίξανε καὶ τὸ δικό μου χάθη.
Πέτρα χρυσῆ, πέτρ' ἀργυρῆ, πέτρα μαλαματένια,
πέτρα μου, τὸ παιδάκι μου νὰ μοῦ τὸ ἔχης ἔννοια,
— Τιγάρους εἶμαι μάννα του, τιγάρους ἀδερφή του,
ἐγὼ εἶμαι γῆ φαρμακερῆ, θὰ φάω τὸ κορμί του.
Τιγάρους ἔχασα σταυρὸ, τιγάρους δακτυλίδι,
ἔχασα τὸ παιδάκι μου τὸ μόνο μου στολίδι.

Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὸ ποῦ βγαίνει μαύρη ἀντάρρα,
ἀντρόγυνο χωρίστηκε τούτη τὴν ἐβδομάδα.

Γιὰ ἴδέστε τὴν πῶς κοίτεται, ἄν λεμονιά κομμένη,
ἄν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη, ἄν χώρα κουρσεμένη.

Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, αὐτοῦ στὰ ξένα ποῦσαι ;
Σοῦ στέλλω μῆλο σέπεται, κυδῶνι μαραχιάζει,
σοῦ στέλνω γλυκοστάφυλο κι' ἐκεῖνο ξερογιαζέει·
σοῦ στέλνω καὶ τὰ δάκρυά μ' σ' ὀλόμαυρο μαντήλι,
τὰ δάκρυά μου ἔναι καφτερὰ καὶ καῖνε τὸ μαντήλι. (*)

Πιάσε, μαννοῦλα μ', τὸ στρατὶ κι' ἔλα, μάννα μ', τὴν στρατά
κ' ἔλα, μάννα μ', στὸ μνήμα μου καὶ χύσε μαῦρα δάκρυα.

Σήκωσ' τὸ κεφαλάκι σου ἀπὸ τὸ προσκεφάλι
κ' ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ ἴπῶ καὶ ξαναγεῖρε πάλι.

Σένα σοῦ πρέπει, μάτια μου, νᾶχης πέντ' ἀδερφάδες,
ἢ μιὰ νὰ κλαίῃ τὸ ταχὺ κι' ἢ δυὸ τὸ μεσημέρι
καὶ καθ' ἑστὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ νὰ κλαῖν' ἢ πέντ' ἀντάμα.

(*) (ὄρα Passow σελ. 247)

Ἐτέ δὲν σοῦπρεπε κερὶ, δὲν σοῦπρεπε λιβάνι,
μὸν σοῦπρεπε νὰ στολιστῆς καὶ νᾶβγῆς ἴστο σεργιάνι.

Κλάψε με, μάννα μ', τὸ ταχὺ, τὴν νύχτα μὲ φεγγάρι
καὶ τὴν αὐγὴ μὲ τὸ δροσὸ γιὰτ' εἶμαι παλληχάρι.

Τάξε τοῦ χάρου καμουχά, τῆς Χάρισσας βελουδο,
γιὰ νὰ σ' ἀφίνουν ν' ἔρχεσαι ταῖς τρεῖς γηωρταῖς τοῦ χρόνου,
Χριστοῦγεννα μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τῶν Βαγιῶν μὲ βάγια,
καὶ τὴν μεγάλη ἀνάστασι μὲ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη».

Φρεγάδα τρικάρτη, πὲς μου ποῦ θέ ν' ἀράξης,
νὰ στειλῶ ἴστο παιδάκι μου τὰ ρούχα του ν' ἀλλάξῃ·
τόσον καιρὸ ἴστην ξενιτεῖά, τόσον καιρὸ ἴστα ξένα
μὲ χαμηλὸ προσκέφαλο μὲ ρούχα λερωμένα.

Ὁ χάρος ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ περιβόλι
νὰ βάλῃ νειαῖς γιὰ λεμονιαῖς καὶ νειοὺς γιὰ κυπαρίσσια,
νὰ θάλῃ καὶ μικρὰ παιδιὰ βασιλικὸ ἴσταῖς γλάστραις. (*)

Τέσσαρες τοῖχοι τοῦ σπητιοῦ, ἀφίνω καλὴ νύχτα,
νὰ ἴπητε ἴστα παιδάκιά μου, δὲν ἔρχομαι ἄλλη νύχτα.

Πόδια μου ἔξαπλωθήκατε, χέργια μου σταυρωθήτε,
ἴματάκια μου σφαλίσατε ἴστη μαύρη γῆ νὰ ἴμβῆτε.

Κ. ΖΗΣΙΟΥ

Συλλέκτης

(*) (ᾠρα σελ. 309 Passow.)